

NOVA SERIJA

LASO

CIJENA 4 DIN BROJ 133

USAMLJENI

LOUIS L'AMOUR

USAMLJENI

»Laso« Nova serija 1976.

Louis L'Amour: USAMLJENI

Naslov originala: **THE LONELY MEN**

(Copyright: Bantam Books, New York)

Recenzija: Lidija Krleža, profesorica

Prijevod: Diana Bourek, prevodilac

»Laso« — Izdavač OOUR Informativno-revijalna izdanja NIŠP »Vjesnik«, Zagreb, Ljubice Gerovac 1 — Glavni i odgovorni urednik Borivoj Jurković — Tisak: OOUR TMG »Vjesnik« Zagreb, Ljubice Gerovac 1 — Zagreb 1976.

Copyright (sva prava za Jugoslaviju) VJESNIKOVA PRESS AGENCIJA, Zagreb

Cijena 4 d Za inozemstvo DM 1.60 ASCH 8; SFRS 1.60 HFl 1.30

Oslobodeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2938/7 - 1973 od 26. XI 1973.

I

Bilo je vruće. Plitka udubina u kojoj sam ležao na stijeni podsjećala je na pećnicu a kamenje na užareno ugljevlje. Dolje, u ravnici, tamo gdje su čekali Apaši, prezagrijani zrak poigravao se mojim vidom. Samo su udaljene planine izgledale svježije i hladne.

Vrhom jezika dotaknuo sam ispucale usne i bilo mi je kao da sam u ustima imao suhi iver. A tamne mrlje na kamenjaru ispred mene potjecale su od krvi... moje krvi.

Postrance, ne suviše daleko, ležalo je nešto okruglo i iskrivljeno, probijeno olovnom kuglom. Moja čuturica. Bila je probijena metkom, ali u njoj je još uvijek moglo biti nešto malo vode... dovoljno da me održi na životu. Naravno, kada bih mogao do nje.

Dolje, na zaravni, ležao je moj sivac koji se nasmrt iscrpio pokušavajući mi spasiti život. A onda je sam završio kada mu je teška kugla rasporila trbuh. U torbama na sedlu bilo je nekoliko sitnica koje sam posjedovao; zapravo sve što sam posjedovao na ovome svijetu.

Tamo gore, u brdima Tennesseeja ljudi su običavali govoriti da se vaija držati dalje od Sackettovih kada dođe do gužve. No, ovi Apaši nikada nisu čuli za te priče; da i jesu ne bi se na njih obazirali.

U svom selu, među šatorima, apaški ratnik ne izgleda bogzna kako impresivno, ali kada se nađe u grmlju, među stijenama ili u pustinji odmah se preobrazi u vrsnog borca, možda najboljeg gerilca koga je upoznao svijet.

Zmirkajući protiv zaslijepljujuće svjetlosti i zbog slanog znoja koji mi je nadraživao oči, stezao sam kundak puške i tragao za nečim u što bih mogao opaliti. Usta su mi bila suha, prsti ukočeni a zatvarač tako vruć da ga se nisam usuđivao dotaknuti.

Dolje, na stazi, ležao je Billy Higgins, izrešetani i mrtavi, a ja sam bio taj koji mu je uputio posljednji metak da bih ga spasio mučenja.

Za jutarnje svježine jahali smo prema istoku kada su nas iznenada napali Apaši, pojavivši se niotkuda. Zapravo, nismo se ni nalazili na njihovu području. Zemlja je pripadala Indijancima plemena Pima ili Papago, koje smo smatrali prijateljima. A Apašima su bili smrtni neprijatelji.

Kada smo bili napadnuti, raspršili smo se. Billy Higgins i ja pojurili smo prema stijenama, da bismo odande pružili otpor.

Iz visoke trave iza nas iskočio je Apaš naoružan puškom tipa Spencer 56 i prostrijelio Billyja točno kroz pojas. To je značilo smrt i Billy je toga bio svjestan.

Okrenuo sam konja i skočio na zemlju. Pogledao me je mirno, koliko mu je to dopuštala bol, i rekao:

— Bježi, Tell. Vidio sam u svom životu dovoljno ranjenih ali nikada tako teško.

Bio je još uvijek pod utjecajem šoka, ali kada se malo opusti počeo je ga užasno boljeti. Sagnuo sam se da bih ga podigao, ali me je zaustavio:

— Tell, ako to pokušaš, sve će ispasti iz mene... Kreni i sakrij se gore. Odande ćeš mi bolje pomoći, držeći ih što dalje od mene.

Bio je u pravu, obojica smo to znali, pa sam okrenuo konja i pojurio prema stijenama kao da sivcu gori pod

repom. Ali, nisam dospio daleko. Čuo sam za sobom pucnjavu, osjetio kako je konj posrnuo. Ali, nekako je izdržao još dvadesetak metara i tek tada pao. Bio sam spreman na to i dočekao sam se na nogama. Potrčao sam, a tanađ se zabijala u zemlju oko mene.

Bio sam dospio na sam vrh grebena kada me je dohvatilo olovo i spasilo mi život.

Poskočio sam u zrak i prevrnuo se u stranu a u taj su čas još dvije kugle tresnule u mjesto gdje sam se maločas nalazio. Kotrljao sam se ne ispuštajući pušku i tako dospio u malenu udubinu u stijeni. I, kada se pojavio prvi Apaš, prostrijelio sam ga između očiju.

Nakon toga sve se stišalo, ali ja nisam znao načina kako da se izvučem. U smjeru mogućeg povlačenja nije bilo baš nikakva zaklona. Bio sam gdje sam bio... a jutro je polako prelazilo u podne.

Nisam znao sa koliko Apaša imam posla. Živjeli su od pustinje, a ona je škrtá. pa nikada nisu putovali u velikim skupinama; samo ponekad tridesetak ratnika, a najčešće dvanaest do osamnaest ljudi.

Iz smjera sjeverozapada čuo sam povremenu pucnjavu. Znači, još je netko živ. Bila su nas pešorica, sve jedan drugome stranci koji smo se upoznali u Yumi. Tako je to bilo u tim dani-ma... Kad si krenuo na put najčešće nisi znao tko ti je suputnik, sve dok ga nisi upoznao na djelu. Pa ipak, to je bilo manje opasno no putovati sam kroz indijsku zemlju.

A sada... Billy je bio oboren ali i ja sam ubio jednog Apaša. Moji izgledi nisu bili dobri

Sagnuo sam se i podigao nekoliko kamenova da bih povisio svoj grudobran. Ugurao sam svježé metke u karabin. Tko je mogao znati kad će mi se opet pružiti tako dug predah.

Apaši su neumorni i beskrajno strpljivi. Mogli su satima sjediti i promatrati, čekajući samo jedan pogrešan pokret. Bijelac ubrzo postaje nemiran, nešto smisli, poduzme i — začas je mrtav.

Ja nisam takav. Odrastao sam u zemlji Cherokee Indijanaca, a moj otac brđanin borio se protiv njih od

dječáčkih dana. Učlo me je svemu što je znao a nešto sam i sam saznao, izravno od Indijanaca.

Udubina u kojoj sam ležao bila je duboka tek nešto više od pola metra a široka i dugačka oko dva i po. Najdublji dio, onaj kuda je za vrijeme kiše otjecala voda, prelazio je u plitko korito koje se slijevalo u jarugu, iza kojih leđa.

Nebo je bilo bezbojno i usijano, a zemlja ružičasta, s mrljama ugasle crvene i crne boje. Raslinja gotovo i nije bilo, samo tu i tamo pokoji kaktus i vlat požutjele trave.

Vrijeme se polako vuklo. Dolje su ležali Billy Higgins i leš moga konja.

Nije prošlo dugo i onda sam začuo Billyjev vrisak.

Provirio sam između kamenja i ugledao Apaše kako ga gađaju iz lukova, upotrebljavajući umjesto strijela zapaljene grančice borovine. Bili su sakriveni nedaleko od Billyja i ja nisam mogao k njemu, ali niti oni k meni; gađali su mog druga da bi ga mučili ali i zato da bi mene izvukli na otvoreno.

Billyjeva se odjeća već dimila na tri mjesta kada je prvi put kriknuo. Onda me je pozvao strašnim glasom:

— Tell! Tako ti svega, Tell, ubij me!

Ležao je raskrečen na bijelom pijesku, pod nemilosrdnim suncem, a Apaši su ga i dalje gađali strašnim, male-nim zapaljenim strelicama.

— Tell!

U njegovu je glasu bilo agonije kakvu dotad nikad nisam čuo i užasne molbe.

Iznenada se zgrčio i pritisnuo prstom lubanju.

— Tell! Ovamo! Molim, Tell!

Ubio sam ga... i on bi to uradio za mene.

Apaši su bijesno zagrajali. Pokvario sam im zabavu i bili su silno ljuti.

Jedan od njih iskočio je iz zaklona i potrčao prema meni, ali prije no što sam uspio potegnuti otkonac već je nestao. Zatim to uradi drugi, pa treći... a ja nisam uspio ni nanišaniti. Sada su mi bili već bliže.

Poželio sam da nikada nisam došao u Arizonu, iako mi se do tada vrlo sviđalo. Zavolio sam je usprkos neprilikama koje me nisu mimiollazile. Ali,

ovog časa želio sam pobjeći iz te zemlje, na bilo koju stranu. Samo, tu su bili Apaši i brinuli za to da nikuda ne odem.

Izenada jedan od njih iskoči na pijesak i pojuri prema meni. Jedva sam nanišanio, a već je krenuo i drugi.

Shvatio sam njihovu taktiku i zato nisam ni pokušavao gadati u prvoga, kada je krenula slijedeća dvojka, već sam se spremio na skok drugog Apaša i dočekao ga kuglom. Ubacio sam novi metak u cijev i pogodio ga još jednom prije no što se uspio zavući u zaklon.

Onda su krenuli svi odjednom. Oborio sam još jednoga... suviše nisko. Pao je i ostao grčeci se, na otvorenom. Slijedećeg sam pogodio kada se nalazio sedam do osam metara od mog zaklona.

Mora da sam suviše isturio cijev puške, jer je jedan od protivnika zasuo mecima to mjesto. Obasule su me krhotine, a jedan me kamenčić pogodio ravno u oko.

Onda su dvojica od njih pošla u izravan napad. Jednom je noga bila oblivena krvlju, ali metak očito nije razbio kost. Drugi je trčao i brzo pucao. Ispustio sam vinčesterku i, brišući suze, izvukao bowie-nož.

Ja sam visok, koščat i mišićav, a oštrica moga noža bješe teška i oštra poput britve. Kad su ta dva Indijanca uskočila u moj zaklon, udario sam nasumce. Začuh vrisak i jedno se tijelo svalilo na mene. Podigao sam koljeno i odbacio, jedva izbjegavši udarac apaškog noža, koji bi mi vjerojatno odrubio glavu.

Jedan je Apaš bio na zemlji ali ne i dokrajčen. Sada mi se pogled malo razbistri, pa sam vidio kako se pokušava dočepati moje puške. Bacio sam se na njega, gurnuvši ljevicom cijev u stranu, a desnom sam podigao nož. Odgurnuo me i ja sam pao, a on je hitro napao.

Jedan je bio ranjen u nogu, drugi posječen preko grudi i ramena ali napadali su kao tigrovi. Naredne pola minute borili smo se poput divljih mačaka, da se nije znalo tko je odozgo tko dolje, a onda izenada sve završilo.

Ležao sam na pijesku... široko otvorenih usta, daščući i hvatajući zrak... dok sam sakupio snagu i sjeo.

Jedan je Apaš bio doista mrtav; iz grudi mu je virio držak mog noža. Nagnuo sam se naprijed i izvukao nož, promatrajući drugog napadača koji je ležao poleđuške. Iz rane na boku, zabodivene metkom iz puške, tekao je potočić krvi, a najmanje na tri mjesta bio je ranjen i nožem.

Dohvatio sam pušku, pokrenuo polugu i ubacio novi metak u cijev.

Apaš me je netremice gledao. Činilo mi se da je paraliziran, jer se uopće nije pomaknuo. Druga dvojica bila su mrtva. S jednog od njih skinuo sam pojas s municijom, a onda ispraznio sve njihove puške i odbacio ih.

— Predobar si borac da pogineš na ovakav način — rekoh ranjenome. — Pokušaj preživjeti.

Potražio sam svoju čuturicu i, kako sam se i nadao, u njoj je bilo još nekoliko gutljaja vode. Odmah sam je ispio, pazeći da ne isteče kroz rupu koju je načinilo tane.

Sumrak se najavljivao, a možda je u blizini bilo još Indijanaca. Onaj ranjeni još je ležao u rupi, iako se pokušao pomaknuti. Iza njegove glave bila je kamena izbočina u koju je, vjerojatno, udario kada je pao.

Oprezno se ogledavajući, spustio sam se u jarugu i pošao. Tek sam tada primijetio da šepam i da me noga boli. Jedno je tane bilo pogodilo u moj pojas s municijom, stopivši dva metka kalibra 44, a komadić olova otčinuo se i zaparao moja rebra; samo ogrebotina, ali bilo je dosta krvi. No druga je kugla okrznila lijevo bedro, a ta je rana bila prilično bolna.

Sjene su brzo rasle i puzale unaokolo poput zmija. Odjednom bilo je tamno i hladno.

Izenada jedan glas reče:

— Ako želiš poživjeti u ovom paklu, bolje da ušutkaš te svoje ostruge.

Bio je to Španjolac Murphy. Iza njega pojavili su se Rocco i John J. Battles. Taylor je poginuo. Murphy je izgubio dio lijeve uške, a Rocco je imao nekoliko ogrebotina.

— Jesi li kojega uhvatio? — upita Battles.

— Četvoricu — rekoh, svjestan da je to više no što mnogi od boraca protiv Indijanaca urade tijekom cijelog života. — Trojicu, a jedan je ranjen — ispravih se. — Ali, oni su udesili Billyja.

— Nestanimo oдавде što prije — reče Španjolac.

Jedan iza drugoga pošli su prema mjestu gdje su ostavili konje. Imali su samo dvije životinje, pa smo se dogovorili da ćemo se izmjenjivati u sedlu.

Španjolac je bio visok poput mene, ali desetak kilograma lakši. Taj je čovjek bio zaljubljen u čitanje! Knjige, novine, natpise na konzervama... sve što je imalo slova.

Brzo smo se spremili i krenuli. Isprva sam jahao Roccova konja a on je hodao. Kretali smo se cijele noći, izmjenjujući se u sedlu, a pred zorom oba su konja bila premorena. I mi, uostalom, prešli smo tridesetak kilometara, a pred nama u ravnici ležala je stanica za izmjenu poštanskih kočija.

Kada nas je od kuće dijelilo još pet stotina metara iz nje je izišao muškarac s puškom u ruci. Znali smo, iako to nismo vidjeli, da još jedan stoji spreman, iza prozora.

Nije progovorio sve dok nismo došli u dvorište, a onda je prepoznao Murphyja:

— Zdravo, Španjolče! Što se dogodilo? Apaši?

— Kupili bismo nekoliko konja -- rekoh. — Kupili ili posudili.

— Udite!

Unutra je bilo tiho i svježije. Spustio sam se u prvu stolicu i položio karabin na stol.

Jedan se muškarac odvojio od prozora, odložio pušku i pošao u kuhinju, odakle smo začuli lupu lonaca i tava. Prvi je čovjek podigao na stol drveni čabár pun vode, iz kojega je virio držak limenog lončića.

— Ja bih počeo umjereno — upozorih nas.

Drugi je momak izvirio iz kuhinje i doviknuo:

— Godinama te nisam vidio, Španjolče. Već sam pomislilo da su ti negdje istegli vrat.

— Daj im vremena — reče John J. Battles.

Zavaljen u stolicu, polako sam ispijao gutljaje hladne vode i opet se osjećao čovjekom. Španjolac je preko ruba svog lončića promatrao »kuhara«.

— Case, koliko već radiš za poštansko poduzeće?

— Dvije... možda dvije i po godine. Žena me napustila. Ova zemlja, kaže, nije za ljude. Vratila se svojim u Boston. S vremena na vrijeme pošaljem joj nešto novca. Bojim se da bi mi se inače vratila.

— Ja se nikada nisam ženio — promrmljao je Španjolac. Pogledao je preko ramena. — A ti, Tell?

U prvi čas nisam mogao izustiti ni riječi. Sjetio sam se Angie, onakve kakvu sam je posljednji puta vidio prije no što je poginula... tamo, u prokletim brdima Colorada.

— Moja je žena mrtva — protisnuo sam. — Bila je to vrlo fina žena... vrlo fina.

— Gadno — reče Španjolac. — A ti, Rocco?

— Ne, senor, nisam oženjen. Postojala je jedna djevojka... ali to je bilo davno i daleko, amigos. Njen je otac imao mnogo konja, mnogo krava... ja ništa. A ja sam samo Indio; moja majka je Indijanka, iz plemena Apaša.

Oborio sam glavu i lijeno promatrao izlizane daske poda, brojeći čvorove. Moje isušeno tijelo upilo je dovoljno vlage i sada sam osjetio punu mjeru umora i pospanosti. Kroz otvorena vrata sunce mi je ugodno grijalo leđa, čak mi se svidjelo i zujanje muha... Bio sam živ.

Krv Apaša još uvijek je bila na mojim rukama. Do ovog trena nisam je imao ni čime oprati. Kad skupim snage i volje, ustat ću i umiti se...

Prostorija je bila ista kao što su sobe u stanicama poštanskih kočija, tek se umjesto nabijene zemlje pod sastojao od grubo otesanih dasaka. Zidovi su bili od sasušene gline, bijelo okrečeni i čisti. Bilo je nekoliko jednostavnih stolova, klupa i stolica. Strop, što su ga držale jake grede, bio je nizak i pocrnio. Iz kuta koji je služio kao kuhinja dopirao je divan miris kave i pržene slanine.

Španjolac se okrenu prema meni:

— Tell, nas četvorica prilično se dobro slažemo. Kako bi bilo da ostanemo zajedno?

Kuhar je donio nekoliko limenih tanjura i tavu punu pržene slaninice. Razdijelio je tanjure i počeo u njih trpati slaninu. Onda je opet nestao i vratio se s loncem kave i gomilom tortilla. Još jedan izlet i vratio se sa zdjelom punom frijola, velikog meksičkog smeđeg graha, te tepsijom pite od jabuka.

— Potrebno nam je nekoliko konja — rekoš, pogledavši Casea.

— Dobit ćete ih. Mislim da će naša kompanija biti zadovoljna ako ih odvedemo na sigurnije mjesto. Svakog časa očekujemo indijanski napad. — Mahnuo je rukama prema slanini i dodao: — Za ovo možete zahvaliti Peteu Kitchenu. On hrani svinje, nedaleko oдавде. Zove ih »apaškim ježevima«, jer ih Indijanci često nakite strigelama.

John J. Battles, plećat i snažan muškarac, podigao je glavu i pogledao me preko stola:

— Sackett... to mi ime nije nepoznato.

— Ni ja ti nisam nepoznat — odvratioh — od kada si me upoznao.

Nisam namjeravao spominjati bilo kakve pojedinosti o sebi. Jer, kad se jednom počne, ne zna se gdje će to završiti. Riječ po riječ i uskoro bih im morao ispričati kako je Angie umorena u planinama Mogollona, a to je bilo nešto što sam želio zaboraviti.

— Ja mislim da bismo se mogli udružiti — reče Španjolac.

— Ako se ne bojiš vješanja — iskesio se John J. Battles. — Čuli ste što je rekao Case.

— Ja ionako nemam drugih planova — reče Rocco.

— Kasnije — promrmljao sam. — Kasnije možemo. Prije toga moram nešto obaviti.

Svi su šutjeli, ali su me upitno gledali.

— U pitanju je sin moga brata — objasnio sam. — Još je dijete. Čuo sam da su ga odveli Apaši. Idem za njima u Sierra Madre.

Zacijelo su pomislili da sam poludio... uostalom, i ja sam tako mislio.

Prvi je progovorio Rocco.

— Sam?! Senor, to ne može ni cijela vojska. To je apaška tvrđava, u koju ne može stupiti noga bijelog čovjeka.

— Moram!

Case me je smrknuto pogledao:

— Lud si, čovječe. Nešto ti se pobrkalo u glavi.

— Taj maleni dječak — rekoš mirno — sam je među tim krvavim ratnicima. Ako je živ, očekuje da će ga netko doći spasiti.

II

Laura Sackett bila je prekrasna mlada žena, plavokosa i krhka. Među tamnookim i crnokosim španjolskim i meksičanskim ljepoticama doimala se poput divnog, nježnog, nedodirljivog cvijeta.

Mladi oficiri iz postaja oko Tucsona ludovali su za njom, iako je bila udata. Njen suprug, senator Orrin Sackett, provodio je veći dio godine u Washingtonu. Mnogi su vjerovali da taj brak postoji još samo na papiru, ali nitko nije bio siguran. A Laura nije nudila objašnjenja niti je odgovarala na dvosmislene upite.

Njeno je ponašanje bilo besprijeorno, glas mek i ugodan. Malo je bilo onih koji su primjećivali da su crte tih usta malo suviše zategnute, a nasmiješen pogled zapravo nemilosrdan i tvrd. Njena je ljubaznost sve to divno prikrivala.

Nitko u Tucsonu nije poznavao Laurina oca, Jonathana Prittsa, niti je znao što se događalo u Mori, u vrijeme borbe za podjelu zemlje.

Jonathan Pritts bio je mrtav. Usko-grudan, zao i nasilan čovjek bio je idolom u očima svoje jedinice. Nakon njegove smrti svi njeni osjećaji zbili su se u mržnju prema Sackettovima i želju za uništenjem.

Doživjela je da joj otac bude istjeran iz More, njegov san o vladavini uništen, plaćeni revolveraši pobijeni ili pozatvarani. Nadmen i slavohlepan čovjek uspio je prije toga uliti u kćer-

ku uvjerenje o vlastitoj veličini i ništavosti svih ostalih.

Sve do dolaska na zapad živjeli su u siromaštvu i željeli za bogaćenjem. Međutim, planovi i pothvati lomili su se jedan za drugim, a Pritts je postajao sve ogorčeniji i opasniji. Jer, nikada nije pripisivao neuspjeh vlastitoj nesposobnosti već mržnji i zavisti ostalih.

Laura Pritts pošla je za Orrina Sacketta vođena jeđnom jedinom namjerom: da pomogne očevim planovima. Orrin... snažan, zgodan, srdčan momak koji je tek sišao iz brdina Tennesseja... nikada nije susreo djevojku poput Laure. Učinila mu se poput ispunjenog, oživjelog sna. Tyrel ju je odmah progledao, i nju i njenog oca, ali Orrin nije htio slušati. Vidio je ono što je želio vidjeti: otmjenu djevojku, dražesnu, odlučnu i profinjenu. Ali, nakon nekog vremena ipak je prozreo i nju i njenog oca i ostavio je.

Sada se Laura Sackett vraćala, bez ikakve određene namjere osim želje da uništi one koji su uništili njena oca.

I, kao u nekom čudesnom mozaiku, dijelovi su sami od sebe pronalazili mjesto. Na prvoj stanici poštanske kočije, istočno od Yume, Laura je slučajno prisustvovala razgovoru vozara i čovjeka iz postaje.

— Vidio sam ga u Yumi — rekao je vozar. — Prepoznao bih ga i nakon deset godina. Svi su Sackettovi nalik jedan drugom.

— Sackett? Revolveraš?

— Svi su oni majstori s oružjem. Ali, ja govorim o Tellu Sackettu.

Te noći Laura je neprekidno razmišljala kako bi nautila Sackettovima, bilo kojem od njih. Nedaleko se nalazio jedan od njih, Tell Sackett, stariji brat kojega još nije ni upoznala. Vjerojatno ni on ništa ne zna o njenim neprilikama s Orrinom. Sackettovi se nisu običavali dopisivati a Orrin godinama nije razgovarao s Tellom. Postojala je, doduše, mogućnost da su se susreli od kada Laura nije bila sa suprugom, ali to nije bilo suviše vjerovatno. Mogla bi pokušati... No, kako da se osveti?

I ovdje joj je pomogao slučaj. Slušajući razgovore tipične za granicu... raz-

govore o bitkama i Indijancima... saznanja je za otmicu trojice dječaka:

— Danu Creedu ti su prokleti Apaši odveli dvojicu sinova — psovao je jedan od putnika. — Ne znam tko je treći dječak.

U kočiji je putovao i mladi poručnik konjice, koji se uporno ali bezuspješno trudio oko Laure. Kad je već napustio svaku nadu, iznenadila ga je pitanjem:

— Recite, poručniče, ima li uistinu mnogo Apaša u ovom kraju? Pričajte mi o njima.

Mladi Jack Davis spremno se nagnuo prema prekrasnoj ženi. Bio je vrlo mlad i svaka riječ Laure Sackett zvučila je poput glazbe u njegovim ušima. Istina, samo je dva puta bio na izviđačkim pohodima u zemlji Ašapa, ali uz njega su jahali i mnogi iskusniji izviđači i on je upijao njihove priče.

— Da, ima — reče. — Možemo ih susresti u bilo kom času. No, svi su muškarci u ovoj kočiji dobro naoružani i ne morate brinuti...

— Ja i nisam zabrinuta, poručniče, već samo radoznala. Jesu li istinite priče da se nakon svakog napada povlače u Meksiko, u Sierra Madre?

— Na žalost. A Meksikanci nisu spremni pomoći. Ne dozvoljavaju našoj vojsci da pri progonu Apaša prijeđe granicu.

— Znači, ako Apaši nekoga zarobe i odvuku u Meksiko ne postoji mnogo nade da ga se može spasiti?

— Gotovo nikakve. Katkad je to i uspjelo, zarobljenici su zamijenjeni za konje i drugu robu. Međutim, ako je Apašima netko na tragu, najčešće pobiju zarobljenike.

Laura Pritts Sackett zatvori oči, razmišljajući kako da iskoristi ovo što je čula. Na slijedećoj stanici sišla je s kočije i napisala poruku Tellu Sackettu. Ako je istina sve što je čula o njemu, odmah će krenuti u Tucson. I ne manje sigurno bježe da će odmah nakon toga krenuti u Sierra Madre. Ostalo je mirne duše mogla prepustiti Apašima.

Poslije, za vrijeme vožnje, znalački je uvukla poručnika u razgovor kome su se pridružili i ostali putnici; kad se kočija približila Tucsonu, Laura Sac-

kett je bila vrlo dobro upućena u prilike na apaškom području.

— Što bi bilo kada bi se čovjek ili grupica naoružanih ljudi, ne vojnika, uputila u Sierra Madre? — upitala je poručnika.

— Nikada se ne bi vratili živi — ustvrdio je odmahnuvši glavom. — Niti slučajno...

Jedan od putnika, taman čovjek tvrdih crta lica, odjeven u jednostavnu čvrstu lovačku odjeću, podigne glavu i pogleda mladog oficira:

— To ipak ovisi o čovjeku.

Ako je itko čuo njegovu primjedbu, nije se s njome suglasio pa je prošla nezamiječeno.

Te večeri, sjedeći pred zrcalom, Laura se smiješila svojem odrazu. Znala je da je pronašla ono što je tražila. Smrt voljenog brata zaboljet će Orrina i Tyrela kao da su sami pogođeni. Laura je željela još samo jedno: da vidi njihova lica u trenutku kada saznaju kako je Tell Sackett bio izigran i uhvaćen u stupicu.

* * *

Na stanici u Yumi čovjek mi reče da me čeka neko pismo. Bio sam siguran da je u pitanju zabuna. U cijelom svom životu primio sam tri ili četiri pisma, a nitko... baš nitko... nije mogao znati da ću svratiti u Yumu.

Nitko od nas Sackettovih nije volio pisati. Orrinu i Tyrelu išlo je to od ruke, ali ja bih se grdno namučio kad bih morao napisati cijelo pismo. S čitanjem nije bilo teškoća. Razgledao sam omotnicu ali nije bilo zabune. Pismo je čekalo baš mene, Williama Tella Sacketta. Otvorio sam ga i pročitao:

Dragi Tell

Naš sin, Orrinov i moj, pao je u ruke Apašima. Orrin je u Washingtonu, a Tyrel je bolestan. Možeš li mi pomoći?

Laura Sackett

Znači, stari Orrin ima sina?! Čudno da to nisam prije saznao, a možda i nije, s obzirom na moja lutanja. Uostalom, zar je netko dužan to javiti meni, običnoj skitnici?

Ali, ja nisam zaboravio njih. Kad su mi bili potrebni, svi su došli, kao jedan. A sada sam ja potreban Orrinu. Moram nešto poduzeti... i to brzo, pri-

je no što ga ubiju. Ako to već nisu uradili!

Čovjek nikada ne može predvidjeti što će Apaš uraditi. Katkad ubiju dijete ni ne razmislivši, a drugi put ga čuvaju i maze kao jednog od svojih i s vremenom od njega naprave dobrog ratnika. To ovisi o starosti dječaka, o njegovu ponašanju i o tome zadaje li im previše neprilika pri povlačenju.

Apaši cijene samo hrabrost; slabe i kukavice ne podnose, a molba za milost izaziva samo porugu. Apaš je cijenio samo one vrline koje su njemu samom omogućavale da preživi i izdrži u gruboj prirodi, sa svih strana okružen neprijateljima. Snaga, izdržljivost i hrabrost, vještine lova i života u prirodi za njega su bile od životne važnosti i samo je njih razumio i cijenio.

U Tucson smo stigli u samo podne. Gradić je bio miran i pust pod paklenim suncem, a kopita naših konja tupo su udarala u debeo sloj prašine. Ogladavali smo se za nekim salunom ili restorančićem, gdje bismo napunili trbuhe i saslušali novosti s granice.

Nismo bili baš sasvim bezbrižni, jer svi smo tijekom vremena stekli priličan broj neprijatelja. Jahali smo opušteni ali oprezni, skinuvši remenčiće koji su pridržavali naše revolvers, spremni na bitku ili bijeg. Ali, glavna je ulica bila pusta pod jarkim zrakama sunca.

— Ovo ne bi bio loš grad — reče John J. Battels — kad bi imao više vode i bolje stanovnike.

— To bi dobro došlo svim gradićima na granici — reče Španjolac. — Hajde da se zavučemo u neku hladovinu.

Podijelili smo se. Rocco je imao prijatelja u meksikanskom dijelu grada, a Španjolac je pošao s njim. John J. Battels pođe svojim putem a ja opet svojim.

Nisam imao izbora, ni mnogo vremena. Kad jednom postavim sebi cilj, idem za njim tvrdoglavo poput bika. Sada sam odlučio uraditi nešto za Orrinova sina i ništa me u tome nije moglo zaustaviti. Uredit ću se, nešto prigristi i onda potražiti Lauru Sackett.

Nikada je nisam upoznao, ali ako ju je Orrin uzeo za ženu, zacijelo je na svom mjestu. Odavno nisam vidio bra-

ću niti sam znao kako žive i što rade. Tyrel je oženio Španjolku i s njome se dobro slagao. Orrin se bavio politikom i uspio, ali nisam bio prisutan kad je pronašao djevojku i oženio se, niti sam znao zašto ona ne živi s njim, u Washingtonu. Ne miješam se ni u čije poslove, pa ni u poslove vlastite braće; što žele, to će mi ispričati.

Restoran »Shoo-Fly« bio je malen i ne baš naročito namješten, ali hrana je bila dobra. Za stolovima sjedilo je nekoliko oficira, dvojica starijih muškaraca sa suprugama te John Titus i Mark Bashford, prilično važne ličnosti u Tucsonu. Za stolom sasvim u kutu sjedila je mlada, lijepa i blijeda žena. Kad sam ušao, radoznalo me pogledala. Moja je odjeća bila prašnjava i na mjestima pokrivena tamnim mrljama sasušene krvi. Obrijao sam se, ali kosa mi je bila dugačka i čupava, a sobom sam donio i cijelo svoje naoružanje. Ostruge su zveketanjem najavile moj dolazak.

— Gospodine Sackett! — prepoznala me vlasnica. — Upravo ste stigli?

— Da, četvorica. Dvojicu smo ostavili na putu.

Titus je podigao glavu.

— Apaši? Koliko ih je bilo?

— Petnaestak.

— Jeste li kojega ubili?

— Nekoliko. Zauzeo sam mjesto odakle sam mogao vidjeti vrata. Ljudi su opet počeli razgovarati, a onda je jedan od oficira ustao i prišao mom stolu.

— Mogu li načas sjesti?

— Izvolite. Zovem se Tell Sackett.

— Kapetan Lewiston — reče, pružajući ruku. — Spomenuli ste sukob s Apašima. Jeste li imali prilike da ih bolje pogledate?

— Nisu to bili Indijanci iz rezervata, ako pomišljate na to.

— Po čemu to možete ustvrditi?

Slegnuo sam ramenima.

— Po mirisu, na primjer. Došli su iz pustinje, nakon duga janjanja. Izmet njihovih konja sadržavao je neprobavljeno pustijsko bilje, kojim se hrane samo kada nema ničeg drugog u blizini.

— Jeste li kojega ubili?

— Trojicu... jednog sam ranio, ali ga nisam dokrađio.

Upitno me pogledao, pa sam mu objasnio:

— Nisam ga mogao ubiti jer je bio i suviše hrabar. Dvojicu sam udesio iz daljine, a preostala dvojica upala su u moj zaklon. Jednoga sam ubio, ali posljednji se borio poput tigra. Mislim da je ostao paraliziran, pa sam ga ostavio.

— Sami ste?

— Bila su još trojica, ali smo se rastali. Možda su i oni ubili kojeg napadača. Apaši su ubili dvojicu naših drugova; jedan se zvao Taylor, drugi Billy Higgins. Nismo imali prilike da pokopamo njihova tijela.

— Zanimaju me ubijeni Apaši. Je li koji od njih možda imao ožiljak preko lica?

— Ubijeni ne... imao ga je onaj kog sam ostavio na životu.

Kapetan duboko uzdahne.

— I baš je taj preživio. Bio je to Kah-tenny, jedan od najopasnijih Apaša za koga se zna.

Neko smo vrijeme razgovarali o Apašima i životu na granici. Žena u kutu je osluškivala, praveći se da jede.

— Jeste li kada bili u vojsci, gospodine Sackett? — upitao je kapetan kad smo bili pri kavi.

— Da, za vrijeme građanskog rata. Bio sam kod Shiloha i na mnogim drugim sličnim bojištima...

— Ovdje biste nam bili dragocjeni. Hoćete li se pridružiti armiji?

— Ne. Borim se samo kada me ne puštaju na miru. Rat mi je bio dovoljan.

— Jeste li u rodu sa senatorom Sackettom?

— Brat. Zapravo, ovdje sam da bih potražio njegovu suprugu... Namjeravam osloboditi njihova sina iz ruku Apaša.

— Njihova sina?! — uskliknuo je Lewiston začuđeno.

U tom je času žena u kutu hitro ustala.

— Tell? Pa ja sam Laura Sackett! Molim te, dodi ovamo.

Ustao sam i kimnuo kapetanu.

— Oprostite.

— Sjedni, Tell — rekla je mlada žena srdačno i uhvatila moju ruku u svoje obje. — Tell... nemojmo odmah o

žalosnim stvarima. Upoznajmo se prije, pričaj mi o sebi.

Lijepoj je ženi vrlo lako natjerati muškarca da joj se povjeri. Prije no što sam to shvatio, već sam joj pričao o Angie, o namjerama da se negdje naselimo i o njenoj stravičnoj smrti. Pričao sam sve dok me nije zamolila da je otpratim kući. Tek sam tada primijetio da je poslijepodne naizmaknu i da su oficiri već odavno otišli.

Tek na cesti Laura je počela pričati o sinu koji se zvao Orry.

— Otel su ga zajedno s Creedovim dječacima — objasnila je žalosno — a vojska tu ne može baš ništa pomoći. Da je Orrin ovdje, odjahao bi ravno u Meksiko i doveo mi ga natrag. No, on je tako daleko, i dok dođe možda će biti prekasno. Onda sam čula da su te vidjeli u Yumi i moje su nade opet probuđene.

— Koliko je godina dječaku?

— Pet... uskoro šest — rekla je polako, — Tell, moram te na nešto upozoriti. Ako odlučiš da pođeš, ovdje to ne smiješ nikome spomenuti. Vojska to ne bi dopustila. Saznala sam kako upravo dogovaraju s Meksikancima da zajednički očiste granicu od Apaša i napadnu ih u Sierra Madre. A ako do toga dođe, Indijanci će pobiti sve zarobljenike... čula sam da to uvijek rađe kada su napadnuti.

Mogućnosti da je dječak živ bile su vrlo male, ali to joj nisam mogao reći, a nisam ni pomislio da bih zato odušao od potrage. Mi, Sackettovi uvijek držimo zajedno i pomažemo jedan drugome, ma što se dogodilo. A pothvat je bio pun opasnosti. Ne samo zbog Apaša. Priroda je bila gruba, vode malo, a ruralesi, njihova policija, te vojska jedva su čekali da nekoga ustrijele, ne pitajući tko si i što radiš.

— Hoćeš li pokušati, Tell? — upitala je, položivši ruku na moju. — Ti si moja jedina nada.

Zastali smo pred njenim vratima.

— Uradit ću što mogu, ali molim vas da se suviše ne nadate.

— On je još tako malen.

Na čas sam se upitao zna li ona u što me šalje ali sam odmah odbacio tu pomisao. Prirodno je da majka misli samo na svoje dijete. I zar je mogla

znati da me tamo dolje iza svakog kamena očekuje ružna smrt?

— Kako to da ste ostali u Tucsonu, a niste pošli s Orrinom u Washang-ton...

— Zbog moga oca, Tell. — Žalosno se nasmiješila. — Obolio je, a kako je bio sam, poslala sam da mu pomognem. Shvativši da je put preopasan, ostavila sam Orrija ovdje... Mislila sam da će biti sigurniji. A otac je ionako umro...

Bilo mi je još mnogo toga nejasno, ali zatražio sam samo da mi opiše dječaka i odjeću. Onda sam je pozdravio i polako otišao niz cestu, razmišljajući o neprilici u kojoj sam se našao.

Odlazak u pustinju nije bio skupčan samo s opasnostima već i s troškovima. Imao sam, doduše, uštedeno oko dvije stotine dolara, ali to je bilo vrlo malo ako pomislim na potrebe. Konj koga sam imao bio je posuđen u poštanskoj stanici i sada ga je trebalo ostaviti na stanici u Tucsonu. Trebao mi je novi, a i sedlo. Dobro bi mi došao i jedan teretni konj, a i nešto da na njega natovarim. Bjehu mi potrebni i topao poncho, municija, nova čuturica i još koješta.

U salunu »Quartz Rock« pronašao sam Rocca. Mahnuo je neka sjednem za njegov stol i tiho rekao:

— John J. Battles će noćas odjahati. U neprilici je.

— Zar?

— U Teksasu je oborio čovjeka u dvoboju. Ovdje su njegova braća i prijatelji. Previše ih je.

— Mislim da nema ni novčića. Izvadio sam iz džepa zlatnik. — Spremam se u Meksiko, ali ipak mu mogu dati dvadeset dolara. Evo!

— Ne, amigo. — Rocco odmahne glavom. — Čekat će nas izvan grada. Poručuje ti da ne želi jahati sam. Nas dvojica idemo s tobom, Tell.

— Čekaj, momče! Ovo je moja stvar i ne želim nikoga uvlačiti u opasnost. A tamo neće biti ugodno.

— Amigo, razgovaraš s Roccom, ne s nekim početnikom — zahihotao je mješanicom. — Govoriš čovjeku koji je napola Apaš i živio je s njima. Znam kako idu i kako se kreću, znam kako žive. Bit će ti potreban, amigo.

Ostao sam bez riječi. On se široko nasmiješio i mahnuo da nam donesu piva.

»Quartz Rock« bilo je mjesto gdje se okupljaju grubi i opasni ljudi. Kako je vrijeme odmicalo, gostiju je bilo sve više. Upravo smo ispijali po drugi vrč piva kad je ušla upadljiva četvorka. Bili su to grubi i jaki ljudi, koji kao da su tek nedavno stigli s puta. Ugledavši ih, Rocco je pomaknuo svoju stolicu da bi oslobodio držak revolvera.

Četvorka se poredala ispred tezge a kada su ispiili prvu čašicu, okrenuli su se i razgledali unaokolo.

— To su oni koji traže Battlesa, amigo — došapne mi Rocco. — Rekao bih, znaju da sam mu prijatelj.

Pošli su naprijed, svi odjednom, i nije bilo čovjeka u prostoriji koji nije nanjušio opasnost. Zastali su pred našim stolom. Svi su bili naoružani, a revolvere su nosili tako kao da se njima znaju služiti.

— Mješanče — reče jedan, muškarac bujnih brkova, uprijevši prst u Rocca — rekli su mi da si Battlesov prijatelj.

Rocco je nalikovao na smotanu zmiju. Njegovo se lice polako razvuklo u smijeh. Bio je mješanac i nije se toga stidio, ali način na koji je to izrečeno bio je vrlo uvredljiv.

Lako je reći da neprimliko valja izbje-gavati, ali ovu se četvorku nije moglo izbjeći; oni su željeli gužvu, tražili su je.

— Da, senor — ljubezno će Rocco. Imam čast da ga nazivam prijateljem.

— Tada ćemo ubiti tebe, mješanče, kad ne možemo pronaći njega.

Podigao sam glavu i hladno primijetio:

— I ja sam Battlesov prijatelj.

Glas mi je zvučio nemarno, ali to ih nije zavaralo.

— I ti želiš krišku kolača? — upita brkati.

— U Teksasu možeš jahati danima i ne vidjeti ništa osim spaljene trave — rekao sam zamišljeno. — Ovdje, u Arizoni ima hladovitih šuma, prekrasnih dolina, šumskih brzaka...

— Što to buncaš? — zarežao je brkati. — Jesi li lud, ili što slično?

— Ne... samo sam pomislio da čovjek mora biti doista budala pa sve to od-

baci kako bi dokazao da je zao. Na vama je da izaberete, momci. Moj je savjet: podite do tezge, ispijte još jedno piće i odjašite do tih ljepota, koje sam vam spomenuo.

— Ili?

— Ili ostanite, pa ćete već sutra gurati travu odozdo.

Netremice su me promatrali, pokušavajući dokučiti da li se razmećem ili sam doista opasan. Da je na mom mjestu bio Tyrel Sackett, ljudi bi već iznosili njihove leševe, ali ja uvijek nastojim ljudima pružiti priliku da se ohlade i povuku.

Međutim, ovi je nisu prihvatili. Čovjek s brcima polako procijedi:

— Ja sam Arch Hadden.

Kao da je očekivao da će me to ime preplašiti.

— Drago mi je, gospodine Hadden — rekoh, nasmiješivši se. — Osobno ću izrezati natpis za vaš grob.

Lice brkajlije oblije tamno rumenilo. Očito, nije popio dovoljno da bi izgubio zdrav razum. Ali momak njemu zdesna, s čupavim brčićima iznad usta, nije izdržao izazov.

— Došli smo da ubijemo tog mješanca i ja ću to uraditi!

Rocco ustane... brzim i elastičnim pokretom.

— Što, dakle, čekate?

Čupavi brk posegne za revolverom. Ja sam samo ispružio nogu i odbacio teški stolac u njegove cjevanice, a time njega na Haddena. U času kada sam opalio u trećega čuo sam i tutanj iz revolvera svog prijatelja. Hadden je bio na nogama, ali jednom rukom oslonjen o pod, a njegov je brat pao na koljena.

— Sami ste to željeli, momci — rekoh. — Nismo vas izazivali. I sada su dvojica od vaših mrtva.

Do tog časa nisu pogledali u stranu i nisu bili svjesni što se zapravo dogodilo. Iznenada su bili sasvim trijezni.

— Arch — rekoh — tamo odakle si možda te se boje. Ali sada si daleko od kuće. Poslušaj moj savjet i vrati se onamo.

Rocco je ovlaš držao revolver u ruci. Drugom je posegnuo iza sebe i podigao čašu s pivom. Ispio je piće ne ispuštajući iz vida onu dvojicu.

Foster, vlasnik saluna, doviknuo nam je preko njihovih glava.

— Momci, učinite mi uslugu i izidite prije no što zakon upadne ovamo. Pucnjava mi kvari posao.

— Dobro. Spremio sam revolver i pošao prema vratima. Međutim, Rocco je smatrao da uvreda još nije oprana. Nagnuo se nad njih i rekao:

— Ostavljam vam oružje, gospodo. Želim da se još jednom susretnemo.

III

Jedva sam pronašao neko staro španjolsko sedlo i ono me je stajalo osamnaest dolara. Torbe za sedlo tri, stara vojnička čuturica dvadeset pet centi. Onda sam kupio i nešto municije, uzde i druge sitnice. Međutim, još nisam imao konja.

Dok sam lunjao gradom, dobro sam pazio hoću li susresti Archa i Wolfa Haddena. Saznao sam da jedan od preostale dvojice nije bio mrtav već samo teško ranjen. Možda će se izvući. Četvrtog su već sahranili.

Poslije ručka Rocco i ja izvukli smo se iz grada i pošli do mjesta gdje se sklonio John J. Battles. Ispričali smo mu o pripremama za put.

— Gdje je Španjolac? — htio je znati.

— Pronašao si djevojku. Zove se Conchita i vruće je krvi. Ako se razljuti na njega, bježat će brže no da su mu Apaši za petama. Ne brini za njega. Kad dođe vrijeme, uskočit će u sedlo i doći za nama.

Malko smo se još dogovarali, a onda se Rocco vrati u grad da vidi što je s Murphyjem. Battles se sklonio u šipražje a ja sam se obrijao pored potoka. Ne znam zašto, ali ni Rocco ni ja nismo spomenuli Battlesu što se u gradu zbog njega odigralo.

Kad sam poslijepodne ušao u »Shoo-Fly« gotovo su sva mjesta bila zauzeta. Ljudi su me krišom pogledavali, ne znam da li zbog jučerašnje pucnjave ili zato što sam nakon brijanja lice umio viskijem. Putem do restorana pazio sam da ne susretnem

šerifa, jer mi nije bilo do gužve niti sam želio da me prije vremena izbaci iz grada.

Pronašao sam mjesto i bacio se na obilan obrok, znajući da je to možda posljednje pošteno skuhanu jelo što ću ga jesti narednih tjedana... ili bilo kada.

Sjedio sam u restoranu koji je bio najbolji u gradu. Netko bi pomislilo da će pristojni posjetioci zazirati od revolveraša koji je dan ranije ubio čovjeka, ali o tome nije bilo ni govora. Većina dobro odjevenih muškaraca koji su ovdje jeli, prošli su kroz građanski rat, kroz mnoge krvave sukobe na nemirnoj granici i borili se protiv Indijanaca.

Tek što sam počeo jesti u restoran je ušla Laura. Bila je odjevena u bijelo i izgledala blijedo i krhko. Nosila je neke čudne rukavice bez prstiju, koje su mi izgledale sasvim besmisleno. I, kao većina bolje odjevenih žena, vukla je za sobom suncobran.

Zastala je na vratima da bi se privikla na polumrak, a onda prišla mom stolu. Ustao sam i namjestio joj stolicu. Ljudi su nas radoznalo pogledavali; vjerujem da je malo tko znao da smo rođaci.

— Tell — rekla je — čula sam da traгаš za konjem.

— Da. — Moj je ubijen za indijanskog napada. Potreban mi je jedan jačaci i jedan tovarni konj. Čini se da su apaški napadi prekinuli priljev konja, a i vojska kupuje sve raspoloživo.

— Zašto mi nisi javio? Ja mogu nabaviti nekoliko konja... Zapravo, baš imam pravog konja za tebe.

— To je dobra vijest. — Ostalo je već spremno.

Vlasnica nam je donijela kavu. Srčuci, Laura primijeti:

— Čula sam da si imao neprilika.

— Nisu to bile moje neprilike, Lovili su čovjeka kojega poznajem i kako ga nisu našli, okomili su se na mene... to jest, na mojeg druga, Rocca.

Nije ispitivala i ja nisam dalje objašnjavao. Rekla je gdje mogu pogledati konje i dodala:

— Za tebe sam izabrala velikog vranca s bijelom mrljom na boku.

Dakle, jedini konj koji mi uistinu nije bio potreban bio je veliki vranac

s bijelom mrljom na boku. U kraju kamò sam namjeravao crni je konj bio isto toliko opasan koliko i bijelac. Mogao je biti siv, rđ, smeđ ili bilo koje druge boje koja će se stapati s okolinom ali ne crn. Takva se životinja samo u sjeni može koliko-toliko prikriti, inače je vidljiva na kilometre. Ali, bolje išta nego ništa.

Razgovarali smo još neko vrijeme i Laura je ispričala kako se namjerava što prije vratiti u Washington.

— Lijep je to grad — rekoh.

Iznenadila se.

— Bilo si tamo?

— Vojne dužnosti nanijele su me onamo. Prilično dugo sam se zadržao u Washingtonu.

Kad je otišla, stolu je prišla vlasnica, gospođa Wallen i upitala:

— Jeste li u rodu s Laurom Sackett, Tell?

— Da. Ona je supruga mog brata.

— Pitala sam se... Prezivate se isto — oklijevala je i sjela za moj stol. — Ne vidamo mnogo žena koje same putuju unaokolo.

— Otac joj je umro... dolje, u Kaliforniji. Orrin... to je moj brat... morao je ostati u Washingtonu.

Još je nekoliko časaka sjedila, namrštena i zamišljena, a onda je odmahnu-la glavom i otišla.

Vranac je bio vrlo dobar. I čitav crn poput ugljena osim bijele mrlje na boku i bijele »čarape« na jednoj nozi. Preostala dva tovarna konja bili su obični mustanzi ali činili su mi se izdržljivima.

Životinje su bile smještene u nekoj šupi, a čovjek koji ih je čuvao čučao je na petama i nestrpljivo me promatrao dok sam pregledavao konje.

— Mnogo se trudite, mister — reče neljubazno — a uopće ne možete birati.

Iskljunuo je travku koju je žvakao i dodao:

— Uzmite ih ili ostavite. Nemam vremena na bacanje. Žena ih je već platila. Preostaje vam samo da ih osedlate i odjašite.

Nisam mu se sviđao, ali ni on meni. Pokupio sam konje i odjahao. Otišao sam ravno do grmlja gdje me je čekao Rocco, s mojim stvarima. Mješa-

nac je nabavio konja negdje u meskianskom dijelu grada.

— Da li te išta još zadržava ovdje? — upitao sam.

— Ne, amigo. Španjolac je već napo-lju, zajedno s Battlesom.

Uzjahali smo i krenuli. Pet kilometara dalje pridružila su nam se i ostala dvojica.

— Upuštate se u ludost, momci — rekao sam. Nitko vas na to ne sili niti moli.

— Umukni — reče Španjolac. — Sa-čuvaj dah da hladiš svoju čorbu.

— Još nisam bio u Sierra Madre — reče Battles. — Moram posjetiti svako mjesto gdje još nisam bio.

Poveo sam ih prema jugu. Put je bio prilično izgažen. Cinilo se da se mnogi kreću prema mjestu gdje je Pete Kitchen gojio svinje.

Čovjek bi pomislio da su bar putevi sasvim sigurni, ali nisu bili; u tom di-jelu Arizone nijedan kvadratni metar nije bio sasvim siguran. Pete Kitchen je držao nekoliko naoružanih ljudi, koji su neprekidno bili na oprezu i čini se da su Apaši zazirali od te čete.

Prve noći prespavali smo u nekim ruševinama, druge na Kitchenovu ran-ču.

Trećeg dana jahali smo nekoliko ki-lometara prema jugu, a zatim napusti-li glavni put i skrenuli prema istoku. Kad netko u pustinji napusti obilježenu cestu, može se smatrati otpisanim ako doista ne poznaje svoj posao.

Svaki korak u takvu kraju poduzi-ma se uz pomisao na vodu, svaki ko-rak kreće prema njoj ili od nje. Svi proračuni odnose se na udaljenost do ili od te dragocjene tekućine a greške su kobne.

Svaki od nas četvorice već je bio na jugu, ali najviše je o tom kraju znao Tampico Rocco; nakon njega ja. Među-tim, kuda god pošli, put će nas voditi od jedne vode do druge, a upravo tako kreću se i Apaši.

U pustinji ima poznatih pojilišta, ali i manje poznatih, s manje vode, koje je teže pronaći. Ptice i životinje, a vrlo često i Apaši, poznaju takva mje-sta. Ako ti nitko nije pokazao ta mje-sta, moraš ih znati pronaći. A to nije jednostavno umijeće.

Čovjek koji živi u divljini mora zapaziti sve oko sebe. Neprekidno mora gledati, osluškivati, sva njegova osjetila uvijek moraju biti budna. I to ne samo zbog Indijanaca već zbog pustinje. Protiv nje se ne može boriti... valja se s njom saživjeti!

Pustinja se ne sastoji samo od pijeska i sunca. Ima mnogo stijena, a na jugozapadu čak i zelenila. Neke od biljki kao da spavaju, a kad padne kiša iznenada prolistaju i procvatu. Druge ne čekaju kišu — u njihovu se tkivu dragocjena voda dugo čuva i polako troši. Biljke, životinje i Apaši znaju živjeti u pustinji, a nas četvorica u tome smo bili poput njih.

Pustinja je neprijateljica nemarnih. Čovjek mora pažljivo birati najlakše puteve, putovati polako da bi sačuvao snagu, paziti na znakove okoliša. Neke vrste biljaka i kukaca daju na znanje da voda nije daleko, drugi otkrivaju prisustvo podzemnih voda, ali ima i takvih koji nisu značajni jer vlagu potrebnu za život crpi iz biljki ili životinja koje ubijaju.

Dva sata jahali smo pod jarkim suncem, a onda skrenuli u uzak klanac, u potrazi za hladovinom u kojoj ćemo provesti najtoplije razdoblje dana. Rasedlali smo konje i napojili ih u nekoj rupi za koju je Rocco znao, a onda se zavallli u sjeni, odredivši prije toga stražara.

Od sada pa nadalje postavljat ćemo straže, jer Apaši su konjokradice; gotovo tako spretni kao Komanči, koji će jahaču ukrasti konja ispod stražnjice. Čovjek mora otvoriti četvore oči ili će ostati pješak. A u pustinji to znači sigurnu smrt.

Osedlali smo kada se sunce počelo spuštati prema zapadu. Ja sam jahao na čelu. Na našem putu rastle su velike skupine golemih kaktusa i ja sam se time služio da što bolje prikrijem naše kretanje. S vremena na vrijeme zastajkivali smo na zaklonjenom mjestu i proučavali okolinu.

Netko bi mogao pomisliti da će ovdje, u pustinji, iz daleka ugledati svakog pridošlicu, ali mi smo znali da nije tako. Tamo gdje bi se jedan bijelac jedva sakrio, našlo bi mjesta desetaka Apaša i čovjek ih ne bi vidio sve dok ne nagazi na njih.

Kretali smo se polako, štedeći konje. Apaš koji konja tjera dok se pod njim ne sruši, prijeći će u jednom danu stotinu do stotinu i trideset kilometara, ako baš žuri, a pješice može prijeći šezdeset do sedamdeset; upravo smo toliko mi prevaljivali jašući.

Sat nakon zalaska sunca ujahali smo u plitku jarugu obraslu žbunjem i zapalili malenu vatru da skuhamo kavu. Plamen je bio dobro sakriven i tako smo došli do kave koja nam je bila i te kako potrebna.

— Što misliš? — upita iznenada Rocco. — Jedan jahač?

— Daa — odgovorih. — Dječak ili nizak muškarac.

— O čemu vi to pričate? — upita Battles.

— Naišli smo na tragove — objasnio sam. — Potkovana kopita... malen konj ali dobar. Ima dobar, čvrst korak. Neka pustinjska pasmina.

— Indijanac na ukradenoj životinji — reče Španjolac. — Nijedan se bijelac ne bi ovamo uputio sam.

Rocco sumnjičavo sliježe ramenima.

— Možda... ne znam.

Ti su me tragovi brinuli već dulje vremena, jer nepoznati se jahač kretao vrlo oprezno, a to nije ukazivalo na Apaša; iako je Indijanac uvijek budan i pažljiv, zna da je u ovom kraju njegovo pleme gospodar, pa se ne bi često zaustavljao da razgleda okolicu. Bio sam siguran, a znao sam da tako misli i Rocco da pred nama nije Indijanac... osim ako je posrijedi dječak.

Tama je donijela svježinu i konji su produžili korak. Povremeno smo zastajkivali da bismo osluškivali zvukove noći. Jahali smo tako s malenim prekidima sve dok nas od zore nije dijelio samo jedan sat, a tada smo zastali da konji predahnu. Rocco je čučnuo iza gustog grma i pripalio cigaretu, sakrivši je dlanovima i upitao me:

— Poznajesh li Bavispe?

— Da. Upast ćemo na velikom zavoju, tamo gdje opet skreće prema jugu.

Rocco je poznavao ovaj kraj mnogo bolje od mene. Uostalom, nije uzalud njegovim žilama tekla apaška krv, a néko je vrijeme živio u Sierra Madre.

Battles je zaspao na golom kamenu. Španjolac se malo udaljio, da bi neometan od naših glasova osluškivao noćne zvukove. Bio sam oznojen i umoran i priželjkivao da se okupam u rijeci koja se nalazila pred nama.

Nastavili smo put kada su se na istoku pojavili prvi znaci zore. Iz tame su se počeli odvajati kaktusi i pojedine stijene. Jahali smo u koloni po jedan, tiho, šutke. Nebo iznad nas naprije je posivjelo, a zatim počelo žutjeti. Pronašli smo udubinu među stijenama gdje se mogla zapaliti vatra i pripremiti doručak.

Bili smo vrlo oprezni s vatrom. Uvijek bismo je pripalili u nekoj udubini, ispod grma ili drveta, tako da se i ono malo dima što ga je davalo suho gorivo razišlo kroz granje. Jeli smo topao obrok znajući da je to jedan od posljednjih; kad prijedemo Bavispe, naći ćemo se u srcu apaškog područja.

Bilo je ugodno sjediti u svježini jutra i udisati miris pržene slanine i dobre kave. Možda smo bili i suviše smjeli, ali prije no što smo zapalili vatru pažljivo smo razgledali okoliš.

— Koliko je godina dječaku? — upitao je iznenada Španjolac.

— Pet... mislim.

— Vjeruješ li da je još uvijek živ, Tamp? — upita Battles.

Rocco sliježe ramenima.

— Ovisi kakve je građe.

— Što je s onim tragom od jučer? — upitao je dalje Battles. — Jutros nisam ništa vidio.

— Nestao je — odgovorih.

— Kakav nas teren očekuje tamo naprijed? — zanimalo je Španjolca.

— Hrastici i pinije, brzaci i kame-nje... sve što možeš poželjeti osim hrane. Apaši je moraju otimati. Meksikanci im daju ili bivaju ubijeni. — Rocco zaokruži rukom. — Ovaj dio Sonore Apaši su gotovo sasvim očistili od Meksikanaca. Naime, bogati su otišli, a siromašni nemaju kuda pa moraju opskrbljivati Apaše hranom da bi preživjeli.

Moje su se misli vratile Lauri. Lijepa žena... i hrabra. Bila je pribrana i mirna usprkos gubitku djeteta. Ipak, bio sam nekako nemiran. Nikada se nisam ugodno osjećao u blizini žena,

osim kraj Angie, i djevojaka koje sam upoznao još u ranoj mladosti.

Još smo neko vrijeme tiho sjedili i slušali kako konji čupaju sasušenu travu. Rocco je pušio i promatrao brežuljke.

Nitko od nas nije mogao pretpostaviti što nas čeka na našem putu. Čak ako i pronađemo dječaka živog, treba ga oleti Apašima i dovesti natrag, preko granice. Naši su izgledi vrlo mali.

Kimnuo sam Roccu.

— Hoćemo li?

Ugurio je cigaretu u pijesak i ustao.

Nešto kasnije prešli smo Bavispe i pošli uskom stazom između krčljivih hrastića. Penjali smo se između stijena prema pinijama. Jedini zvuk bio je poneki udarac kopita i cvrkutanje ptica.

Penjali smo se gotovo jedan sat, zastajkujući da bi konji predahnuli. Naposljetku smo izjahali na zaravan gdje su pod pinijama ležali ostaci kuća koje su nekada davno bile izgrađene od blokova ukrućene lave. Na prvi pogled prebrojao sam tucet ruševina, ali dalje, pod drvećem, moglo ih je biti i više. Jedna je zgrada, čini se, bila izgrađena čvršće od ostalih, od sposobnijih ruku i s drugačijim namjerama.

Rocco mi je pokazao malenu udubinu u travi.

— Još smo na onom tragu.

Jedna je grančica ležala slomljena, kao da ju je presjeklo oštro kopito. Bilo je još otisaka.

Krajolik je bio sve teži i divljiji. Nigdje vode. Nalazili smo se na visini od gotovo dvije tisuće metara, a još smo se uspinjali. Staza se ponegdje sužavala čak na pola metra, a često je to bio rub strme provalije. Jahali smo s puškama preko koljena, a čizme su samo dodirivale stremen, spremne da se u hipu oslobode ako konj bude oboren. Takvo jahanje moglo je čovjeku slabih živaca prekonoc pribaviti sjedine.

Onda smo izjahali na greben obrašao pinijama. Bilo je i trave, kroz koju je vijugao potočić od otopljenog snijega.

Najprije smo ugledali tragove a onda i mjesto gdje je konj stajao pod

jednim drvom, privezan za usku granu.

Zena!

Nisam je vidio ali sam znao. Okrenuo sam se.

— To je žena, Rocco — rekoš tiho. — Samo žena ili djevojka može jahati takvog konja.

Rocco je položio velike šake na jabuku sedla.

— Mislim da si u pravu

— Zena? — Battlesov glas odavao je duboku nevjericu. — To je bezumno.

— Ima li Dan Creed ženu? Ili kćerku? — upitah.

— Ne znam, Tell — zabrinuto će Rocco.

Spustio sam se na zemlju i rekao:

— Budite mirni. Idem za njom, da vidim što je tamo tražila.

Pod drvećem je bilo tamno i svježe. Nakon dva, tri koraka više me nisu mogli vidjeti. A tragovi malenih čizama preda mnom bili su jasni i ne bi ih bilo teško slijediti da nisam bio oprezan i čuvao se zasjede.

Iznenada... čovjek u trku jedva bi se mogao zaustaviti... našao sam se na rubu provalije; preda mnom nije bila kosa padina već gotovo okomita stijena, niz koju bi se bilo vrlo teško spustiti, a do dna je bilo možda i tisuću metara.

Duboko dolje nalazila se najzelenija dolina koju sam ikada vidio, s jezerce-
tom okružnim drvećem. Bio je to, zapravo, završetak ogromnog kanjona. Gorjele su tri vatre, a oko njih se kretalo tucet Apaša.

Legao sam i kroz grančice kojima je bio obrastao rub provalije promatrao prizor pred sobom.

Zene su radile, djeca se igrala. Osjećali su se sigurni. Vjerojatno ih nitko nikada nije dovde slijedio, ni napao. Godinama, možda pokoljenjima sklanjali su se ovamo nakon što bi Meksikancima oteli konje, stoku, žene. I hranu. Sklanjali su se ovamo i, vjerojatno, na mnoga slična mjesta u okolini.

Maleni Orry bio je u jednom od takvih zasejaka. Koliko ćemo ga dugo tražiti prije no što nas otkriju?

I koliko ćemo dugo nakon toga ostati na životu?

No, Orry je moj bratučed, a u mojim žilama teče krv Sackettovih.

Još sam nekoliko minuta promatrao Apaše, a onda se polako povukao do drugova.

— Dolje je rancheria — objasnio sam — ali bojim se da to nije ona koju tražimo.

IV

Tko god bio pred nama, utrošio je mnogo vremena proučavajući apaško logorište; Bilo je mnogo tragova, otisaka koljena i ruku. Naposljetku je ta osoba uzjahala i krenula dalje.

I mi smo nastavili za tim tragom, kojemu se uskoro pridružio i trag jelena; ili je to, možda, bila divokoza?

Zašli smo u divlje i opasno područje kliskih stijena, oborenog i sasušenog drveća, planinskih brzaka. Voda je bila bjeličasta i gorka, ali pitka. Mnogo smo puta bili prisiljeni sjahati i povesti konje, jer su izbočine na stijenama onemogućavale jahanje.

Pronašavši malenu čistinu zastali smo pod pinijama i sjahali. Rocco je čučnuo i zagledao se u zemlju, a Španjolac se nakašljao i upitao:

— Tell, uistinu se nadaš da ćemo pronaći dječaka?

— Aha!

Znao sam kako se osjeća. Tišina je bila ubitačna. Nalazili smo se u srcu apaške zemlje, izmoreni od neprekidne napetosti. Dobro smo znali što će se dogoditi ako nas otkriju. Povlačit ćemo se pod borbom pokušavajući se izvući, a svaka nada da se približimo djeci bit će izgubljena. Do sada smo imali sreće, za koju je djelomično bio zaslužan Rocco.

Pri daljnjem kretanju povremeno smo nailazili na tragove Indijanaca; oni su se rijetko kada penjali visoko u planinu, ali sada smo se mi spuštali u predjele gdje je bilo divljači, pa smo ih svakog časa mogli susresti...

— Pred nama je još jedna rancheria — odjednom će Rocco.

I to je selo bilo u podnožju velike klisure, a s druge strane otvarali su se šumoviti brežuljci. Rancheria je bila smještena među stijenama na kraju ravnice, u blizini uskog potoka.

Dok smo je promatrali, pristiglo je nekoliko konjanika obavijenih oblaćim prašine. U skupini od šest jahača dvojica su imali puške, a ostali luk i strelice. Donijeli su velike komade mesa, vjerojatno sasječene s ubijenog goveda, a jedan od njih imao je zamotak neke odjeće, najvjerojatnije skinute s nekog Meksikanca ili njegove žene; udaljenost je bila prevelika da bismo točno vidjeli.

Izenada Battles stegne moje zapešće. Dojavilo se više djece, koja su vukla drvo za ogrjev. Jedan od njih nedvojbeno bješe bijelac. Bio je to visok dječak, otprilike osam ili devet godina.

Možda je to mjesto za kojim tragamo. Morao sam razgovarati s dječakom. On će znati ima li u blizini i drugih otetih dječaka. Ali, što će biti ako se već navikao na život među Apašima? Ne jednom, oteta djeca su se navikla na novi život i odbila napustiti Apaše. Pothvat je bio doista opasan.

Spanjolak se nasmijao:

— Gadan smo si posao natovarili na glavu.

— Nikada nisam očekivao da će biti tako — rekoh, promatrajući selo.

— Povucimo se, preblizu smo — upozori Rocco. — Ako se vjetar okrene, psi će nas nanjušiti.

Zavukli smo se među drveće i nakon kratkog traganja našli savršeno skrovište među stijenama, gdje nam ni vjetar nije mogao nauditi.

Bio sam zabrinut. Kad sam putovao sam, a tako je najčešće bilo, nisam morao ni za koga brinuti; stavljao sam na kocku samo vlastiti skalp. Sada je bilo drugačije. Ljudi koji su sa mnom odlučili su mi pomoći iz prijateljstva, bez prisile i naknade. Ako im se što dogodi, nikad si to neću oprostiti. Ali, ovdje smo zbog posla koji je trebalo obaviti.

— Rocco — upitam — ima li nade da onog dječaka ikada ostave nasamo?

— Sumnjam. Ipak, to ovisi o vremenu koje je proveo među njima i koliko mu vjeruju. Možda...

— Pretpostavljam da zna za ostalu bijelu djecu.

— Sigurno. Vijesti brzo putuju među Apašima, a pred djecom ništa ne može sakriti.

Ljudi su polijegali da se odmore, a ja sam potražio mjesto odakle sam mogao promatrati logor.

Dolje je bilo mirno. Žene su neprekidno nešto radile, a oko njih igrala su se manja djeca. Jedan od Apaša, koji je nedavno dojahao, prekrštenih je nogu sjedio ispred šatora. Bio je to snažan muškarac kojih godina, a imao je novu vinčesterku koju nije ispuštao iz ruku. Čak i ovdje, u vlastitom selu, uvijek su oprezni.

Nakon nekog vremena vratio sam se u naše sklonište i poslao Spanjolca na stražu. Odmah sam zaspao.

Kada sam se probudio, s mukom sam sredio misli; redovito bih se budio na najmanji zvuk, ali sada me umor doista bio savladao.

Oko mene bila je tišina. Nismo zapalili vatru, a kako je već bilo kasno poslijepodne, vidljivost je bila slaba.

Nepomično sam ležao i osluškivao, a onda podigao glavu i ogledao se. Tamo preko bilo je sedlo... vidio sam odsjaj na izlizanoj koži. Nisam vidio ni čuo ništa drugo do lakog šuštanja lišća nad glavom. Polako sam ispružio ruku i stegao pušku oko zatvarača. Hitac ispaljen u ovoj tišini domamio bi Apaše poput pčela iz prevrnute košnice.

Oprezno sam odmakao pokrivač i kleknuo. Sada sam mogao vidjeti i Johna J. Battlesa. Spavao je pod pokrivačem ... u najmanju ruku, nije se micao.

Rocca nije bilo, njegov je ležaj bio prazan. Namjerno smo legli podalje jedan od drugoga, kako bi nam u slučaju iznenadnog napada izgledi bili bolji.

Čekao sam još nekoliko sekundi, pa naglo ustao i jednim korakom nestao u sjeni najbližeg stabla.

Ništa se nije pomaklo, no ja sam ipak znao da nisam bezrazložno zabrinut. Netko ili nešto šunjalo se oko našeg logorišta, a bili smo preblizu Indijanaca da bih to olako shvatio. No, u isto vrijeme znao sam da Apaši vrlo rijetko napadaju noću, jer vjeruju da će im duša, ako poginu, vječno lutati u tami.

Izenada se nešto u mojoj neposrednoj blizini pomaklo.

Polako sam spustio pušku na zemlju. Za pojasom sam imao nož oštar poput britve, kojim sam se mnogo puta i obrijao, ali ovog sam se puta morao pouzdati u svoje ruke. Bile su to jake i pouzdane ruke; težač je rad izgradio naslage mišića i ojačao kosti. Čekao sam, a ruke su bile spremne.

Opet se nešto pokrenulo, ali više sam to naslutio no vidio. Možda sam čuo disanje... ne znam. Naglo sam ispružio ruke.

Nešto je kliznulo između mojih prsta kao da sam uhvatio sablast; moje su to ruke dotakle i dohvatile, ali onda je kliznulo i nestalo. Moji su prsti prošli kroz dugu kosu i onda je izgubili.

Battles je naglo sjeo:

— Tell, što je to?

— Duh — prošaptah. — Što god bilo, nadam se da nas ne drži neprijateljima.

Mnogo sati kasnije, kada je svanulo, pronašli smo njene tragove... vrhove prstiju malenih nogu.

Stresao sam se a Rocco je to zapazio.

— Što je? Zar se bojiš?

— Podsjetilo me na nekog koga više nema — rekoh tiho. — Ali, ovi tragovi nisu njeni. Maleni su, koraci jednako kratki... ali ona je mrtva.

Rocco se brzo prekrizi.

— Progoni te njen duh?

— Ne... samo uspomena. Zvala se Angie. Upoznao sam je baš tako, slijedeći njen trag. Isto sam je tako i izgubio. Ali, Angie je mrtva... umorena je u Mogollonima.

— Eh — reče Španjolac — znači ti si taj Sackett! Bio sam daleko, ali priča se proširila... o tome kako ti je cijela obitelj pritekla u pomoć.

— Dječak koga tražimo — promrm-ljao sam — sin je moga brata Orrina. A Orrin je bio jedan od onih koji su dojahali u Mogollone da mi pomognu.

— Nikad nisam imao obitelj — reče Španjolac. — Oduvijek sam sâm.

John J. Battles gurao je palcem duhan u lulu.

— Svaki je čovjek sam — reče. — Sam je kad dolazi na svijet, sam svladava najteže prepreke, sam je kada umire.

— Tragovi ipak pripadaju djevojci — rekoh nakon što sam malo razgledao naokolo. — Potrebna joj je hrana. Uze-la je malo kruha, nekoliko sušenih jabuka i, možda, komadić sušena mesa.

Onda smo ušutjeli i čekali.

Nije nam bilo lako, jer svi smo mi ljudi akcije. Ono što smo radili bješe naš život; znali smo kako se valja kretati i boriti, braniti i napadati i od tog je znanja ovisio naš život. Čekanje je bilo najteže, jer smo bili prepušteni vlastitim mislima. A one nisu bile lijepe.

Čovjek koji se ne miče, ne ostavlja tragove. I zato smo mirovali; jedino smo odlazili na mjesto odakle smo promatrali selo... i bijelog dječaka.

Lutao je okolo, ali uvijek u pratnji malenih Indijanaca. Prošao je taj, pa još jedan dan beskonačnog čekanja. Narednog dana ugledah dječaka kako uzima koplje i sam kreće prema stijena. Tiho poput mačke, velikim sam skokom sišao sa stijene preko ruba koje sam provirivao, a John J. je prišao konjima; sedlali smo ih svač- jetro, da bi bili spremni u slučaju potrebe.

Tampico Rocco kretao se nečujno poput sablasti. Krivudali smo među velikim kamenjem prema mjestu gdje ćemo dočekati dječaka.

Možda se već izmijenio. Ako se već pretvorilo u Apaša, hoće li vikati kada nas ugleda?

Ali, nije imao prilike. Propustivši ga, Rocco je ustao iza njega, jednom mu rukom prekrpio usta i odvuкао ga u grmlje.

Dječakove su oči bile razrogačene od straha, ali kada je vidio da smo bijelci, pokušao je govoriti. Rocco je polako odmakao ruku s njegovih usta.

— Povedite me sobom! — prošaptao je dječak. — Zovem se Brook, Harry Brook.

— Otkad si ovdje?

— Dvije godine... mislim... Možda manje, ali dugo...

— Gdje su druga bijela djeca? Creedovi i Orry Sackett?

— Creedovi? Čuo sam o njima. Oni su u susjednoj rancheriji. — Pokazao je rukom. — Tamo dalje.

— A mali Sackett?

— Ne znam. Nikada nisam čuo da imaju još dječaka. S Creedovima je jedna djevojčica, ali njoj je tek pet godina.... vrlo je malena.

Želudac mi se zgrčio. Zar su ubili Orrinova sina, pomislih.

Battles je to izgovorio glasno.

— Nitko nije ubijen — reče dječak. — Bio sam u logoru kada su doveli Creedove dječake i djevojčicu.

Protrljao sam bradu u nedoumici.

— Možeš li do ostalih? Hoću reći, možeš li doći do njih i razgovarati?

— Zar me nećete sada odvesti? — U dječakovim očima pojavile su se suze.

— Još ne. Slušaj, Harry! Uzmemo li te sada, moramo odmah bježati, zar ne? Zato ćeš još neko vrijeme ostati, ali budi spreman. — Pokazao sam mu visok kamen. — Možeš li iz logora vidjeti tu stijenu?

— Da.

— Dobro... Kada na vrhu ugledaš crni kamen, dođi ovamo što brže možeš. Mi ćemo osloboditi i onu djecu.

— Ubit će vas. To je Kahtennyjeva rančerijska.

— Kahtenny? Znači, živ je?

— I te kako. Svi ga Apaši slušaju. Nitko mu se ne protivi.

Poslali smo dječaka natrag u selo, da Indijanci ne bi pošli za njim u potragu. Nikada nisu vjerovali zarobljenicima, ni kada su ovi prihvatili njihov način života. Dječak je uživao određenu slobodu jer su smatrali da ne može pobjeći iz Sierra Madre, a nisu vjerovali da bi se tjeđan bijelac usudio u tu divljinu.

Najprije sam potražio velik komad crne lave da bi mi bila nadohvat ruci kada za to dođe vrijeme, i sakrio je u grm, u blizini velikog kamena... Onda smo se vratili do konja i pojahali slijedeći kamenitu stazu koja je vodila do Kahtennyjeve rančerijske.

Taj dječak, Harry Brook... Hoće li ga odati uzbuđenje? To me pomalo brinulo. Na žalost, nisam se nadao da će moći razgovarati s ostalom djecom. Apaši su se, doduše, međusobno posjećivali. Tko zna...

Ali, gdje je Orry Sackett? Gdje je sin mog brata?

V

U ledeno praskozorje penjali smo se prema kamenitim vrhuncima, probijajući se između stijena i drveća s kojih su se na nas cijedile debele kapi. Onda smo se spustili nekoliko stotina metara, do prekrasne doline okružene visokim borovima. Bogata planinska rječica rušila se preko kamene stijene u duboko tamno jezerce.

U svakom skrovitom kutku bilo je ruševina... vrlo starih ruševina, napola prekrivenih zemljom i raslinjem. Upitao sam o tome Rocca. Slegnuo je ramenima.

— Tko zna. To su »Ljudi koji Su Došli Prije« I otišli dok se još nije znalo za Apaše.

Nije bio radoznao.

— Mnogi su narodi dolazili i odlazili. Tako mora biti. Ljudi koji su gradili kamene kuće. Ljudi koji su živjeli u pueblima dok ih nisu pobili Navajosi. Drugi za koje ja ne znam... Bijelci sada protjeruju Indijance kao što su ovi, davno prije, tjerali druge narode. Drugačije ne može biti...

Došli smo do strme padine koju su naši konji savladali kličući se na stražnjici i naposljetku se našli u uskom, sivom kanjonu kroz koji je tekla glavna pritoka Bavispe. Bilo je to sumorno otužno mjesto. Sjahao sam i oslušnuo. ali čuo se samo šum hladne vode i zavijanje vjetrova u borovima tamnim od vlage.

— Ne sviđa mi se ovdje — reče John. — Izgleda poput pakla kada u njem pogase vatre.

A ja sam razmišljao o djeci koja žive među Apašima, njima tako čudnim i zatrašujućim. Bili smo im sve bliže i često smo nailazili na tragove Indijanaca. Svakog smo časa očekivali susret s njima, a nismo se mogli otesti osjećaja da nas netko promatra. Pili smo jedan po jedan drugi su žarili. Onda smo pregazili rijeku i uspeli se strmom, krivudavom stazom prema veličanstvenoj visoravni.

Olujni oblaci kidali su se na okolnim vrhuncima, zrak je bio nabit elektricitetom.

Kathennyjeva rancherija nalazila se negdje ispod nas, sakrivena niskim oblacima. Jahali smo nizbrdicom, među drvećem, kada se na nas srušila kiša koju su snažni udarci vjetra tje-rali gotovo usporedno sa tlom.

Suma je pružala kakvo-takvo skrovište. Pronašli smo mjesto gdje se divovski bor srušio na neke niske stijene. Iznutra smo posjekli granje i uveli konje u taj zaklon... Zaklon od pogleda, iako ne od kiše. Bilo je taman toliko mjesta da se svi uguramo a jabuka mog sedla trla je o stablo iznad naših glava.

U jednom uglu usudili smo se upaliti sićušnu vatricu, zaklonivši je kišnim kabanicama. Nadali smo se da će oluja potjerati Apaše pod šatore. Skuhali smo lonac juhe i zatim kavu.

Ugrijavši se iznutra uzeo sam pušku i pošao u izviđanje. Držeći se kamena grebena, pošao sam blagom nizbrdicom. Teške kapi bubnjale su po mojoj kabanici kao kamenčići ali drveće je pružalo kakav-takav zaklon. Iznenada, našao sam se ravno iznad Kathennyjeve rancherije.

Iz nekih šatora dizao se slabi dim, ali nikoga nije bilo na vidiku.

Iza sebe osjetio sam pokret i naglo se okrenuo. Bio je to Tampico Rocco. Mahnuo je glavom prema rancheriji i rekao:

— Ne bih mogao zavarati Apaše i doći kao jedan od njihovih. Nanjušili bi opasnost, i promjenu. Dugo sam jeo hranu bijelih ljudi.

— Što misliš, koliko ih ima tamo dolje? Dvadeset?

— Dvadeset do dvadeset pet.

Dva tuceta opasnih, strašnih ratnika. Nisam osjećao neprijateljstvo prema njima. Privremeno smo bili zaraćeni, ali ja sam ih cijenio. U borbenim vještinama bili su najbolji od najboljih. Ali, mi nismo bili lošiji. Uradili smo nemoguće i slijedili ih do središta njihova uporišta.

— Idem dolje — rekoš. — Privući ću se i slušati.

Rocco me je pogledao razrogačenih očiju.

— Lud si. Čut će te. Njihovi će te psi nanjušiti.

— Možda mi kiša pomogne.

— Dobro ali idemo zajedno,

Puzali smo i kizili prema selu. Povremeno smo zastajkiivali i osluškivali, zatim krenuli dalje. Mi smo ljudi, govorio sam u sebi. Nismo normalni. Ljudi imalo zdrave pameti ne bi prilazili tim šatorima... Ali, morao sam naći Orryja, a svaki sat proveden na apaškom području povećavao je opasnost i za nas i za dječaka.

Pod oštrom kišom došuljali smo se do ruba logorišta. Rocco je mekim koracima prišao jednom od šatora i položio uho na mokru kožu, a ja sam se prišuljao drugom. Začuh samo tihe, grlene glasove muškaraca, i pucketanje vatre. Dok sam išao prema trećem šatoru, Rocco je iznenada podigao ruku. Oklijevajući, stegao sam pušku koja je bila okrenuta s cijevi prema dolje, ispod kabanice. Onda je odmahnuo glavom i mi smo nastavili paklenski obilazak, Prisluškiivali smo razgovor u pet šatora i već bili spremni odustati. Možda djeca spavaju? Možda uopće nisu ovdje?

A onda mi je Rocco počeo davati neke znakove i ja sam prišao. Iz šestog šatora čuo se razgovor, ali i glas dječaka koji je govorio engleski. Stegao sam zapešće svog druga.

— Pokrivaj me — rekao sam gotovo bezglasno, podigao platno na ulazu i ušao u šator.

U prvom času nisam ništa vidio, iako sam čas prije bio čvrsto zažmirio. A onda u crvenom svjetlu žeravice ugledah zapanjenog Indijanca, koji je ležao na hrpi krzna, a nešto dalje troje bijele djece, stisnute jedno uz drugo.

Do njih sjedila je Indijanka i dojila djetence. Pogledala me mirno, bez čudenja, straha ili mržnje.

— Ne viči — rekao sam na apaškom i odmah ponovio na španjolskom, jer nisam bio siguran da će me razumjeti.

Apaš se dotle oporavio od iznenađenja i bacio se naprijed. Dočekao sam ga kundakom i on se onesviješten složio pokraj vatre.

— Djeco, idemo kući — rekoš. Ogrnite se ovim krznima i izidite. — Okrenuo sam se prema mladoj ženi koja se nije ni maknula.

— Ne želim nikome od vas zlo — rekao sam tiho na španjolskom. — Odvest ću ovu djecu njihovim kućama.

Netremice me je gledala dok su djeca protrčala uz me; jedno od njih bila je djevojčica. Brzo su izašli na kišu a ja sam ih slijedio, dobacivši ženi posljednji pogled.

Tampico Rocco već je vodio djecu prema grmlju odakle smo došli. Išao je natraške, držeći spremnu pušku. Potrčao sam za njim. Bili smo već na rubu šume kad odjeknu prvi krik. Čovjek, okrvavljene glave, iskočio je iz šatora kojeg sam maločas napustio, s puškom u ruci, i ponovo kriknuo jakim, punim glasom. Ona je podigao pušku i Rocco ga je ustrijelio.

Djeca su bila među stablima i penjala se uz obronak brže no što bih to očekivao. Koračajući natraške, čekao sam da Apaši istrče iz šatora i prikupe se, a onda sam otvorio prema njima brzu vatru.

Jedan je Indijanac poskočio, ispustio pušku i pao. Drugi pojuri prema meni. Pucao sam mimo njega, u jednoga s puškom. Pao je, ali se opet pridigao.

Indijanac koji je trčao prema meni, već me je sustigao. Imao je nož pa sam brzo okrenuo pušku i zamahnuo kundakom. Zahvatio sam ga posred trbuha i on se svalio uz čudan urlik. Pojurio sam uzbrdo, kličući u blatu i hvatajući se za grančice. Ona je odozgo odjeknula brza i jaka paljba. Zar su moji prijatelji, čuvši pucnjavu, već pristigli i pomažu nam pri povlačenju?

Pužući i padajući, nekako smo se domogli ravnog terena. U tom času djevojčica je pala i ja sam je podigao, pa potrčao za Roccom. Drugi su još uvijek vatrom pokrivali naš uzmak.

Dočepavši se konja, odmah smo ih izveli i uzjahali. Osim Battlesa svaki od nas držao je pred sobom jedno dijete.

Jurnuli smo grebenom, a kiša je šibala naša lica. Tako smo galopirali sve do početka uske, strme staze, a onda nastavili korakom. Tama i kiša sakrivali su zastrašujuće dubine. Iznad nas utrkivale su se mase tamnih oblaka. Neprekidno je sijevalo i grmjelo, kao da se nalazimo u unutrašnjosti golemog bubnja. Projurili smo kroz borovu šumicu i opet usporili na blatnjavom usponu.

Battlesov konj se okliznuo i pao, zbacivši ga sa sedla. Međutim, životinja je bila živahna i vješta i odmah se osovala na noge, a Battles je već sjedio u sedlu.

Na žalost, nije bilo prilike da se crni kamen stavlja na stijenju. Harry Brook ionako ga ne bi mogao vidjeti.

Dok smo jurili neprekidno sam se ogledavao pitajući se kada će se pojaviti Apaši. Kiša je mogla dovoljno zaglušiti pucnjave da se ne čuju u drugim rančerijskim. Bar nam neće niti-ko presjeći put.

Kad smo opet usporili, upitao sam djevojčicu koju sam držao pred sobom:

— Da li je ostalo bijele djece u selu?

— Ne.

Oči su joj bile sjajne, ali rekao bih više od uzbuđenja no od straha.

— Koji je od one dvojice Orry Sackett? — upitah.

Okrenula je glavu.

— Ni jedan. Ono su braća Creed. Nikada nisam čula za dječaka Orryja.

Mogao bih zaplakati od jada. Umjesto toga zauriao sam da bih nadjačao vjetar:

— Tamp, među ovima nema mog bratučeda!

— Znam! Nije ga ni bilo. Apaši su zarobili samo ove!

— Nemoguće!

— Naprijed! — viknuo je Španjolac.

— Nije vrijeme za razgovor.

Podboli smo konje, svjesni da nema okretanja ni vraćanja. Uskoro će Apaši pretraživati sva ova brda i, želimo li preživjeti, moramo se pouzdati u sreću više no ikada.

Klizanje, galop, penjanje i spuštanje niz blatnjave padine, udarci mokrih grana, jurnjava među stablima... kako god okreneš, sve je to više nali-kovalo mori no zbilji.

Kad smo stigli u visinu drugog indijanskog naselja, dodao sam djevojčicu Battlesu.

— Idem po Harryja!

— Ne luduj! To je nemoguće!

— Produžite! — viknuo sam. Obećao sam mu.

Sva su se lica okrenula prema meni. Bila su to tvrda, izbrazdana lica graničara i dobrih prijatelja. Svi su to željeli, ali nijedan mi nije mogao pomo-

ti, jer je svaki pred sobom već držao jedno dijete.

— Bježite! — viknuo sam. — Svojim skalpom ja raspoložem.

— Sretno! — rekao je Španjolac, a onda su oboli konje i nestali.

Časak sam gledao za njima, a onda okrenuo konja. Malo kasnije pričinilo mi se da čujem uzvik i pucanj. Požurio sam putem prema mjestu gdje smo razgovarali s Harryjem. Upravo kada sam namjeravao izjahati na otvoreno i pojuriti među šatore, iz grmlja je iskočio dječak. Bio je preplašen i promočen od kože.

— Mister — reče a u glasu sam mu osjećao suze. — bojao sam se da nećete uspjeti.

Sagnuo sam se, uhvatio njegovu ruku i povukao ga u sedlo.

— Znaju li da si otišao?

— Sada... da. Netko je ušao i rekao da čuje hlice, ali stari ratnici nisu vjerovali. Ne po toj kiši, rekli su, i ne u ovim brdima. Pomislio sam da ste to vi, pa sam polako izišao i pobjegao.

Pojahao sam natrag do mjesta gdje sam se rastao s drugovima ali tragovi njihovih konja bili su prekriveni otiscima nepotkovanih kopita.

— Apaši! Postoji li drugi put?

— Tamo dolje. — Dječak pokaže prema kanjonu. — To je njihov stari put. Pokazao mi ga je jedan apaški dječak. Put vodi kroz Sonoru, do velike vode... tako je barem rekao.

Vranac je bio zbunjen mojim oklijevanjem. Okrenuo sam njegov nos u smjeru dječakove ruke.

Tom »stazom« ne bih rado jahao ni za lijepa vremena. Pri svakom blijesku munje vidjeli smo pred sobom tanku nit staze koja je vodila oko kamenitog zida.

Ali, vranac je bio spretan i pаметan. Krenuo je naprijed kao da gazi po košari punoj jaja, ali je krenuo. Kada bi munja osvijetlila okolinu, duboko dolje ispod moje desne čizme vidio sam vrhove borova. Vranac je pažljivo kopitom ispitivao stazu sve dok nismo došli na mjesto gdje se put proširivao.

Nije bilo teško zaključiti da se ovim putem odavno nitko nije služio. Bilo

je tu odronjenog kamenja i zemlje, oborenog drveća i granja. Izraslo je i poneko stablo, koje smo morali običi.

Ali, to nije bila najveća briga. Neprekidno sam se ogledavao. Bilo je sigurno poput smrti da će nas negdje napasti ali što sam mogao no da tjeram ravno naprijed?

Spuštala se noć, a zahvaljujući oblacima i lošem vremenu bit će to ranije no inače, ali, nisam smio ni pomisliti da se zaustavimo.

Spustili smo se oko tri stotine metara i sada smo jahali kanjonom kojega je dno bilo poplavljeno, pljuskajući kroz vodu između grmlja i niskog drveća. Sve je bilo vlažno, svuda tamno. Onda sam iznenada, na malo povišenu mjestu, ugledao jednu od onih ruševina, stari zid napola srušen kvrgavim stablom koje se kroza nj probilo. Obišao sam ga, gazeći kroz vodu, i prišao sa stražnje strane, kako ne bih ostavio vidljive tragove.

S onu stranu zida nalazila se mala čistina okružena drvećem a teren se na drugu stranu spuštao prema glavnom vodenom toku. Drvo koje je probilo zid imalo je široku i gustu krošnju, koja se spuštala gotovo do zemlje. Sjahao sam i skinuo dječaka.

— Stani pod drvo — rekoh — dok nešto priprelim.

Čovjek koji cijeli život provodi na otvorenom stječe mnoga korisna iskustva, ne jednom podigao sam logor, zapalio vatru, kuhao pod kišom. Najprije sam granjem bolje zamaskirao naš zaklon. S oborenog i sasušenog granja zgulio sam koru s donje strane, jer tu nije bila vlažna, i stavio u udu binu u zidu gdje sam namjeravao zapaliti vatru. Uskoro je veselo gorjela i grijala dječaka koji je čučao pred razgorjelim grančicama. Kada sam ga ponovo pogledao, već je spavao.

Pregledao sam oružje i osušio ga. Vranca sam privezao na nešto dulje uže kako bi mogao pasti a ipak da ne može izići iza zida i otkriti se mogućim progoniteljima. Nadajući se da će me konj upozoriti na opasnost, naslonio sam se na zid pored vatre i zaspa.

VI

Povremeno sam se budio, registrirao sve oko sebe i zaključivši da nema promjena, opet zaspao. Kiša je prestala, a vatra se gotovo ugasila, samo je žeravica tinjala pod pepelom. Crni se konj udaljio ispod krošnje koja ga je štitila od kiše i pasao u gustoj travi.

Moja su osjetila uhvatila neki šum mnogo prije no što sam ga postao svjestan. I kada sam napokon shvatio, znao sam da su to jahači.

Dolazili su našim tragom, sigurno i tiho, poput vukova na mekim šapama, uvjereni da im žrtva ne može pobjeći. Možda su bili radoznali, ali i zabrinuti jer sam izabrao put njihovih predaka kojim se nitko nije služio. Možda su ga smatrali putem duhova i bojali ga se, pogotovo noću. Ali, njihovi konji bili su brdske pasmine i sigurnih nogu, a možda su poznavali ovu dolinu iz vremena kada su slobodno lutali u divljim krdima, jer ovdje je bilo dobre trave i vode.

Ovi su se jahači prilično dugo zadržali; zacijelo su oklijevali naišavši na tragove drugih Apaša, koji su progonili moje drugove. Ipak, odlučili su se za svoju žrtvu i tako su krenuli mojim tragom, uvjereni da im ne mogu pobjeći.

Vatra više nije davala ni dima ni sjaja, a ipak su me našli; možda su čuli kako moj konj kida travu.

Sve je bilo gotovo savršeno tiho. Kap vode pala je na žeravu, koja je zašištalala. Vranac je prestao pasti i podigao glavu, osluškujući.

Odjednom sam se sasvim razbudio. Časak sam sjedio slušajući, a onda gipkim skokom sunuo u stranu, u tamu. Tako me promašila strijela i zabila se u moje pokrivače.

Jurnuli su naprijed. Kundak moje puške promašio je glavu najbližeg napadača i pogodio ga u rame, a onda mi je puška izbijena iz ruku.

Netko se bacio na mene. Podigao sam koljeno i tresnuo ga u lice. Odletio je u stranu, još jednom udaren čizmom. Okrenuo sam se na vrijeme da vidim bljesak noža. Izbacio sam šaku i osjetio kako se pod njom lomi nečija nosna kost.

'Apaši su dobri u borbi izbliza, ali nemaju iskustva u boksanju, a to je ono čime sam se ja služio. Jedan snažan, niski ratnik obuhvatilo me oko pasa, ali ja sam mu zabio visoku potpeticu u stopalo i, kad je s krikom odskočio, dovršio ga udarcem u bradu.

Nekoliko minuta bilo je vrlo živo. Napala su me trojica, ali bio sam veći i snažniji. Jedan mi je skočio na leđa i počeo me daviti. Uhvatio sam ga za lakat, okrenuo se i bacio ga u stijenu. Teško je udario i čuo sam kako je zastenjao.

Iznenada prasne hitac.

Bilo je neočekivano za sve nas. Jedan je Apaš pao. Drugi pograbi onog ispod zida i odvuče ga u mrak. Nestali su kao da ih je progutala zemlja; maločas su bili ovdje, a sada im nije bilo traga,

Apaš pogođen metkom ležao je u neposrednoj blizini vatre, pa se Harry, stežući oko sebe pokrivač, povukao sasvim do zida.

Tih glas reče:

— Hej, vi u logoru!

— Dođi, ako hoćeš — odgovorio sam.

Narednog trenutka iz mraka je iskočila djevojka, najzgodnija koju sam ikada vidio.

Bila je niska, jedva oko metar i šezdeset, i odjevena u kožni lovački kostim koji je izgledao ljepši od bilo kog lovačkog kostima koji sam ikada vidio. Bila je hitrih i živih pokreta. Vodila je čvrstog ponija, a vinčesterka u njenoj ruci nije bila za igru; da je preživio susret s njenim metkom, Apaš bi to sigurno potvrdio.

Ispružila je ruku.

— Ja sam Dorset Binny. Molim vas oprostite ako ne izgledam onako kako to očekujete od pristojne gospođice.

— Ako uvijek dolazite u pravom trenutku — rekoh iskreno — i gađate kao maločas, nije važno kako ste odjeveni. Ja sam William Sackett, a dječak se zove Harry Brook i nedavno je pobjegao Apašima.

Povukli smo se u tamu i osluškivali. Pretpostavljao sam da je onoj dvojici Apaša za sada dosta, ali mogli su naići i drugi.

— Mislim da su oslobođena i neka druga djeca, zar ne?

— Dva dječaka i malena djevojčica.

— Moja sestra. Zbog nje sam ovdje.

Nije ni primijetila da me više nema u blizini, jer sam već sedlao. Želio sam između sebe i tih Apaša što veću udaljenost, svjestan da će za nekoliko sati ova brda vrvjeti ratnicima kao zgaženi mravinjak mravima.

Još smo jedan sat jahali starim tragom prema sjeveru, a onda sam skrenuo prema zapadu, puteljkom na kojem nije bilo tragova. S vremena na vrijeme razbio bi se sloj naoblake i iznad naših glava pokazalo bi se zviždama osuto nebo. To me je malo tješilo. Jer, u gudurama kojima smo prolazili poslije proloma tekle su divlje hujice i ja nisam trebao tražiti znakove da bih znao kojom snagom i brzinom voda ruši sve među stijenama. Ali, voda je već prošla i ja sam se nadao da kiše više neće biti.

Put kojim smo se kretali izgazili su ljudi koji nisu imali konja, pa smo i mi ponekad morali sjahati i voditi životinje. Ali, Harryja sam uvijek ostavljao u sedlu.

Najviše čemu sam se usudio nadati bilo je da se izvućemo iz ovih brda i dođemo u ravnicu, a ako je moguće i do nekog ranča.

Ponekad su se moje misli bavile i djevojkom. U tom malenom tijelu mora da je bilo mnogo hrabrosti i izdržljivosti kad je odlučila poći za sestrom tamo gdje bi i sama bila dobrodošao plijen. Razgovarati nismo mogli, jer smo išli jedno iza drugoga i nismo se zaustavljali. Put je bio čudan i nisam mogao ni pretpostaviti kamo nas vodi; možda ravno u ruke četi Apaša. U tom slučaju neki će ratnik brzo skinuti moj skalp... Apaši to nikad ne propuštaju.

Zastao sam na vrhu jednog uspona, da bih došao do daha, i ogledao se. Dorset je bila odmah iza mene, iako je morala uraditi dva koraka na moj jedan. Harry Brook je tiho sjedio u sedlu.

Malko smo stajali, a onda ona reče:

— Nebo se mijenja.

Sivilo je najavljivalo skoro svanuće. Stajali smo jedno do drugog šuteći, a ipak se između nas stvorila neka veza. Osjećali smo jedno drugo, osjećali smo i tamu i opasnost oko nas i vlažnu hladnoću klanca nakon kiše. Nosni-

ce su uvlačile miris borova... i još nešto.

Miris dima.

To je bilo dovoljno da mi se podigne kosa na glavi. U ovim krajevima nismo mogli očekivati susret s prijateljima. Moji su drugovi pobjegli prema sjeveru. Ako je itko tamo naprijed, to su Apaši. A dim je dolazio s mjesta koje se nalazilo ravno pred nama.

Natrag se nismo usudili, u stranu nismo mogli. Izvukao sam vinčesterku iz navlake, a odmah je to uradila i djevojka.

— Ići ćemo naprijed sasvim tiho — prošaptao sam. — Ako ih možemo mimoići, to bolje. Ako ne, pojahat ćemo i projuriti. Vi i dječak jahat ćete na jednom konju. Ako postane gusto, bježite.

— A vi?

— Pred vama ne stoji nikakav heroj, djevojko. — Nasmiješio sam se. — Opa-lit ću nekoliko metaka i evo me za vama. Ne budete li se kretali dovoljno brzo, pregazit ću vas.

Krenuli smo. Svitalo je, pa smo vidjeli da se kanjon pred nama širi. Onda sam vidio otiske mokasina, grančice... netko je bio skupljao drva za vatru... i najzad čuo krik. Znao sam kakav je to krik.

— Možda ćemo se ipak provući — rekoh. — Sada su silno zaokupljeni.

Sumnjičavo me pogledala:

— Čime bi to Apaš mogao biti tako zabavljen da ne pazi oko sebe?

Nisam je mogao gledati u oči i lagati.

— Mislim da su nekoga uhvatili i sada pokušavaju pronaći koliko je izdržljiv. Ako dobro podnese mučenje i hrabro umre, smatrat će da su veliki ratnici jer su uhvatili velikog borca.

Pošli smo naprijed, upozorivši konje na tišinu. Da, ti su konji bili toliko pametni i naučeni na opasnosti da su znali kada ne smiju dati glasa od sebe. Možda su osjetili naš strah i nagnuili opasnost; kao i psi, konji mogu savršeno osjetiti promjene raspoloženja svojih gospodara.

Kretali smo se polako, ali neprekidno. Uskoro smo ugledali njihov logor na pješčanoj obali potoka, djelomično sakriven grmljem i drvećem. Mi smo se kretali dubokim usporednim kori-

tom, koje je sada bilo bez vode a kojim se inače valjalo samo iznenadna bujica. Spreman, s puškom u ruci, vodio sam konja i krajičkom oka promatrao apaški logor. Bilo je još vrlo svježe, ali znoj mi je obilno orosio čelo i tekao niz lice. Što ako gvozdena potkovicica zazvoni o kamen?

Polako smo došli u visinu logora i nastavili dalje uz njega. Indijanci su bili vrlo zabavljeni zarobljenikom i slali prema njemu strelice koje su promašivale samo za centimetar ili dva, da bi ga što bolje zaplašili. Bio je zavezan uz stablo, a strelice su već zabile o drvo krajeve njegove košulje i razdjelile mu kosu. Potočić krvi tekao je niz lice. Podigao je glavu i tada sam prvi puta razabrao njegov glas među apaškim krikovima. Pjevao je!

Bio je to Murphy... Španjolac.

Upravo on! Privezan uza stablo, na čistini. Apaši su zabijali strelice oko njega i pripremali se za ozbiljnije mučenje... a on je pjevao.

Mrzili su ga zbog toga ali i divili mu se. Poznavao sam psihi Indijanca. A Murphy je pjevao da bi ih izazvao i da bi održao vlastitu hrabrost.

Ubit će ga, o tome nije bilo zbroja, ali oni će uraditi sve da što dulje izdrži i da mu muke budu što strašnije.

Španjolac je uvijek volio pjevati, dodajući nove riječi starim napjevima. Do časa kad je podigao glavu pjevao je »Zebra Dun«, ali onda ju je iznenada promijenio i iz sveg glasa zapjevao »John Hardy«.

John Hardy je bio odmetnik, od svojih se revolvera nikad odvajao nije.

Ubio je čovjeka na putu za Virginiju,

ali Tell Sackett mora pobjeći...

Želim da Tell Sackett odmah pobjegne!

Zastao sam kao gromom ošinut. On mene upozorava! Na pragu strašnih mučenja i smrti misli na druga, ne na sebe. A ja se nisam usudio zaustaviti i boriti za njega, jer su o meni ovisili živjeti jedne djevojke i dječaka. A oko Murphyja bilo je desetak Apaša, ratnika.

Produžio sam pognute glave, a koža mi se ježila od straha... i za Španjolca

i za naše sudbine. Prošli smo indijanski logor, ali još sam iza sebe očekivao krik i iznenadan napad. Tek kada smo se dvadesetak metara dalje našli iza zavoja, osjetih se bolje.

Uspjeli smo, vjerojatno samo zato jer Indijanci nisu nikoga očekivali u tom kraju. Što se tiče Španjolca, preostalo je još vrlo malo vremena prije no što ga počnu ozbiljnije mučiti. Moram ga izbaviti prije no što bude onesposobljen za putovanje.

— Dalje morate sami — rekoh Dorset. — Poznajete li Sonoru?

— Ne.

— Apaši su istjerali gotovo sve stanovnike, a oni koji su preostali se bore već im služe. Pođite prema zapadu i ako nađete na bilo kakav ranč, nagovorite ih da vas prime i sakriju dok se potjera ne primiri.

Fogledali smo se. Nisam mogao da ne upitam:

— Što vas je natjeralo da se u to upustite?

— Nitko drugi ne bi pošao. Nisam željela da mi sestra odraste za apašku skvo. — Oklijevala je, a onda dodala: — Doduše, ni kod kuće joj nije bilo mnogo bolje. Od kada je otac umro, pokušala sam voditi ranč ali bez mnogo uspjeha.

— Prema zapadu — ponovio sam. — Budite oprezni. Široko otvorite oči, ili nećete dospjeti daleko.

Okrenuo sam konja i podigao kažiprst do oboda šešira:

— Zdravo, Dorset!

— Zdravo William Telle!

Gledao sam časak za njima, a onda sam se zapitao što zapravo namjeravam. Kako se otima zarobljenik grupi raspaljenih apaških ratnika? Ako za početnom pucnjavu, raspršit će se i nestati, opkoliti me i u hipu uhvatiti... da ne spominjem kako će odmah ubiti Španjolca.

Nešto me je kopkalo, iako u to nisam mogao biti siguran. Dobro sam poznavao Indijance i znao da je čovjek ako otvoreno ujaši u njihov logor u devet od deset slučajeva siguran, tako dugo dok se nalazi u njemu. Naravno, ako ujaši dobrovoljno.

Ali, bilo je pucnjave prošle noći i neki su od njih ubijeni. Vjerojatno me neki od njih već mogu i raspoznati.

Pa ipak, nisam se mogao dosjetiti ni-
čem boljem.

A jednom među njima, što da ra-
dim? Kako da izvučem Španjolca? Nji-
hov mi je jezik bio poznat i mogao
sam se njime služiti.

Bio sam dobro naoružan. Vinčester-
ka je bila puna, revolver koji sam
majstorski upotrebljavao, bijaše nisko
o boku a drugi za pojasom. Sveukup-
no tridesetak metaka, koji mogu biti
vrlo brzo ispaljeni. Okrenuo sam ko-
nja, izjahao iz sasušenog korita i na-
šao se ravno pred njima.

Nikada nitko nije vidio Indijance
koji bi bili više iznenađeni od ovih. A
bili su to Netdahee Apaši — ratnici
ubojice — koji su se zakleli da će istri-
jebiti neprijatelja.

Ali, Indijanac je čudan čovjek. Od-
gojen je za borbu. Netdahee su bili
najsrčaniji od svih Apaša, sve izabra-
ni ratnici. Cijenili su hrabrost, a bili
su i radoznali što namjeravam. Možda
zato što sam se nalazio unutar njihov-
a logora nitko nije podigao ruku.
Pažljivo sam ih promatrao, odabirući
ciljeve. Ako dođe do borbe neću za to
imati vremena, a htio sam ih nekoliko
povesti na vječna lovišta...

— Pozdrav — rekoah glasno, na apaš-
kom. — Došao sam po svog prijatelja.

VII

Okrenuli su se poput tigrova uhvaće-
nih u zamku. Bilo ih je devet. Jedan
je nosio stari vojnički kaput, drugi iz-
bljednulu košulju, ostali su bili nagi;
imali su samo kožu oko bokova i apaš-
ke mokasine visoke do koljena.

Jedan je držao pušku, dvojica su
imala revolvare, četvrti luk i šaku
punu strelica. Ostali su imali samo
noževe. Lukovi i puške ležali su pored
vatre.

Najprije ću oboriti ratnike s puš-
kom, pa onoga s lukom. Apaš može
odapinjati strelice isto tako brzo kao
što bijelac pokreće polugu svog karabi-
na. A strelica iz blizine ranjava teže i
opasnije.

— Čovjek koga ste zavezali moj je
prijatelj. Zajedno smo prešli mnoge
putove i zajedno se borili. On je do-
bar ratnik, i u ravnici i u brdima.

Moja ih je pojava iznenadila i zbuni-
la. Jesam li sam? Primijetio sam kako
zvjeraju očima po okolnom kamenju.

Svi su bili ispred mene a ja se ni-
sm usudio projahati između. Polako
sam podigao ruku, da bih privukao
njihovu pažnju i zadržao ih na mje-
stu, a onda isto tako polako podigao
cijev, uperio je prema Španjolcu i opa-
lio.

Metak je presjekao uže na mjestu
gdje se obavilo oko drva. Murphy je
napeo tijelo, uže se olabavilo i on se
počeo divlje izvijati.

Iznemada, jedan se od Apaša pokre-
ne.

— Ubijte ga! — kriknu.

Ustrijelio sam čovjeka s lukom i
podbo konja, koji se zaletio među Apa-
še. Moj je drugi hitac promašio, pa
sam kundakom razbio jednu apašku
lupanju. Onda sam ih prošao, zausta-
vio konja u mjestu, okrenuo se i opet
napao.

Između stijena opaljen je hitac, pa
još jedan. Španjolak se u međuvreme-
nu izbavio i počeo trčati prema konji-
ma Apaša. Vitak, dobro razvijen rat-
nik sunuo je za njim, a ja sam podi-
gao pušku i prostrijelio ga posred
leđa. On je trčao dalje, dok nije uda-
rio licem o stijenu i tek je tada pao
poleđuške.

Jedan se od Apaša zaletio i bacio na
sedlo iza mene. Napola sam se okre-
nuo i dočekao ga šakom. Neko smo se
vrijeme borili. Dok smo se divljački
nalezali, potjerao sam konja ostruga-
ma i vranac je naglo skočio. Kako
sam imao čizme u stremenu, ostao
sam u sedlu a Apaš je odletio. Onda
je Španjolak dogalopirao na svom ko-
nju i mi smo pojurili niz presušeno
korito, dok su se Indijanci raštrkali i,
tražeći zaklon, počeli pucati po okol-
nim brežuljcima.

Začuvši udarce kopita, okrenuo sam
se da pucam kadli ugledam Battlesa i
Rocca. Jašući nogu uz nogu, jurili su
niz obronak prouzročivši vodopad sit-
nog kamenja.

Luđački smo jahali još kilometar, a
onda usporili da ne premorimo konje.

Tek smo tada zamijetili prilično širok, ugažen put koji je od rijeke vodio prema sjeveru. Pojahali smo njime, prešli brežuljak i opet se našli u istom suhom koritu.

Održali smo dobar, stalan korak, neprekidno se osvrćući. Šutjeli smo. Razmišljao sam o Dorset i dječaku, ali nisam primjećivao njihovih tragova.

Sada smo se nalazili na obroncima Sierra Madre, koji su bili obrasli guštikom svake vrste, niskim kržljivim žbunjem i ispresijecani potocima.

Nekako, više srećom no spretnošću, zameli smo trag, ali smo znali da to neće biti duga vijeka; iznenađenje je bilo na našoj strani, ali Apaši će se brzo oporaviti.

Potjerali smo konje kasom, a naše su se glave neprekidno okretale, jahali smo brdovitim ali otvorenim krajem. Srećom, zemlja je bila dovoljno natopljena noćasnjom kišom pa nismo podizali prašine.

Dva puta smo pregazili potoke, tri puta jahali koritima, kroz vodu; uradili smo sve što smo mogli da zametnemo trag a ipak ne prekinemo kretanje naprijed.

Jednom, dok smo stajali u sjeni velikog stabla da bi konji malo predahnuili i napili se u obližnjem potoku, ispričao sam im o Dorset i dječaku.

— Ako mi se išta dogodi — rekao sam — pronađite ih i izvucite oдавде.

Djeca su podnosila tegobe napornog jahanja šutke i hrabro, a zacijelo su bila i gladna. Da smo bili sami, jahali bismo dalje satima, ali ovako smo bili prisiljeni zaustaviti se i pripremiti nešto za jelo. Dok je Rocco stražario, Spanjolac je kuhao, a Battles i ja smo legli da odspavamo. Činilo mi se da su prošle godine od kada sam pošteno spavao.

Kad sam se probudio, usta su mi bila suha i gorka. Bilo je tiho kako to može biti samo u šumi. Povjetarac se poigravao s najvišim grancicama a nedaleko je žuborila voda. Priviknute na naše prisustvo, ptice su bezbrižno cvrkutale.

— Što misliš gdje se nalazimo? — upitao sam Rocca.

— Razmišljao sam o tome. — Čučnuo je i počeo prstom crtati u pijesku. — Ovdje je Bavispe. — Podigne i usmjeri

ruku. — Tamo je, preko. Ako je pregažimo, možemo doći do rančeva. Nisam siguran da tamo ima i ljudi; Apaši su ih poubijali, otjerali, spalili, uzeli im stoku. Ali, mogli bismo naći zaklon, dobre zidove, vodu i travu. Odande možemo za Santa Margaritu. Tamo postoji stari rudnik u kojem se možemo skloniti. Slijedeći bi cilj bila Chinapa, na rijeci Sonora.

— Nije loše.

Spanjolac je slušao, žvačući travku, onda reče:

— Nismo postigli ono zbog čega smo došli. Nismo pronašli tvog nećaka, Tell.

Rocco je podigao glavu i pažljivo me promatrao dok je govorio:

— Ovi maleni... ništa nisu čuli o takvu dječaku. Znali bi da je u Indijancaca.

— Ženi ne treba vjerovati — doda Spanjolac. — Nemoj se uvrijediti, ali da li si ikada... ti i tvoja svastika...

Pogledao sam mu u oči.

— Zašto bih se uvrijedio, Spanjolče? Došao si ovamo zbog mene i zamalo poginuo. Ne, nisam poznavao svoju svastiku. U Tucsonu sam je prvi puta susreo. Godinama ne vidam brata i nisam znao što se s njime događa. Ja sam kriv... uvijek lutam naokolo.

Šutjeli smo neko vrijeme a onda Battles, koji nam se maločas pridružio, reče:

— Mislim da su ti lagali, Sackett.

— Glupost. Zašto bi?

— Postoji li razlog zbog koga bi ona mogla željeti tvoju smrt? Moraš biti načistu... s takvih se pothvata malo tko vraća. Čak ni sada ne znamo hoće li nam to uspjeti.

— Djeca nikada nisu čula za tog dječaka — ponovo će Rocco — a oni bi sigurno znali. I Harry Brook bi znao. Sasvim dobro već govori njihov jezik, a glasine putuju od sela do sela.

Od daljnjeg nagađanja nije moglo biti nikakve koristi. Trebalo je poći naprijed, i to što dalje. Rekao sam to i počeo sedlati.

Rocco je jahao glave gotovo izvrnute na leđa. Kad ugledaš Apaša, to je dobar razlog za zabrinutost... ali kad ga ne vidiš, u pravoj si opasnosti. Možda su već svuda oko nas.

Kad su sjene počele bivati duže i najavljivati dolazak večeri, naišli smo na zapušten ranč. Približivši mu se, razmaknuli smo se i polako jahali podignutih pušaka. Bili smo umorni, a djeca nakraju snaga. Držali smo prste na otponcima, a oči su pretraživale svaki kutak, zid i moguću zaklon.

Nije bilo dima... ni pokreta. Povremeno bi se oglasila ptica, a inače je vladala mrtva tišina.

Šutke smo ujahali u dvorište; Battles je prošao kroz vrata, a ja na mjestu gdje je zid bio srušen. Španjolac je obišao ranč zdesna, Rocco slijeva.

Ali, ranč je bio napušten... ruševina. Nešto je uradila vatra, dijelovi zidova su se srušili. Prozori su zjapili poput velikih, slijepih očiju. Štagljevi i staje bili su samo hrpa pougljenjenih greda. Obori su obrasli visokim korovom.

Ali, drveće je zasjenjivalo prostrano dvorište, a iz jedne gvozdene cijevi voda je polako tekla u kameni bazen. Korijenje je podiglo u zrak velike kamene ploče kojima je bio pokriven patio.

Nekada je ovo bilo divno mjesto u kome su ljudi živjeli, radili, voljeli se. A sada...

Zaustavili smo konje u visokoj travi. Čulo se samo žuborenje vode, koja je tekla iz zardale cijevi.

Battles se ogledao, iskrivio usta, ali nije ništa izgovorio. Španjolac je zakimao glavom i rekao:

— To je mjesto o kojem čovjek sanja kad danima jaše prašnjavim, puštlim krajem. Kuća, zelena stabla, voda...

— Razgledajmo okolo — rekoh. — Tamp, pogledaj iza zgrade. Murphy ostani sa djecom.

Sjahali smo i krenuli. Ispod mojih nogu iskočio je zec i topćući nestao u visokoj travi. Tražili smo, ali ništa nismo pronašli. U jednom uglu dvorišta nalazila se kamena stražarska kula, izgrađena za promatranje okoline a sada sakrivena novolizraslim drvećem. Preuzeo sam prvu stražu, a Battles se prihvatio kuhanja.

Bilo je toplo i ugodno tu gore, ali bio sam zabrinut jer prema zapadu nisam vidio bogzna kako daleko. Naš bi neprijatelj trebao doći s istoka, ali tko bi vjerovao Apašu. Gotovo bi se

mogao čovjek zakleti da će iskoristiti kose zrake sunca i napasti sa zapada.

Sunce je, međutim, zašlo a ništa se nije dogodilo. Prije no što je zanocilo mogao sam pregledati svu okolinu; uradio sam to vrlo pažljivo, ali nisam ništa otkrio.

Gdje su Dorset i dječak? Ako su krenuli kako sam ih uputio, nisu mogli biti suviše daleko jer smo i mi, nakon kraćeg vrludanja, skrenuli prema zapadu.

S vrha tornja dobro sam proučio okolno zemljište i moguće zaklone. Mjesto za ranč bilo je znalački odabrano i omogućavalo je obranu u svim smjerovima. Pa ipak, Indijanci su nadvladali braniče, spalili ranč i vjerojatno pobili sve živo.

Procijenio sam da bi za obranu tako velikog mjesta bilo potrebno petnaest do dvadeset ljudi. Možda ih nije bilo toliko kad je uslijedio odlučni napad.

Bili su posljednji odsjaji svjetlosti kad sam ih ugledao kako dolaze... dva jahača koja nisu bila udaljena više od kilometar.

Tiho sam pozvao Španjolca, koji mi je bio najbliži.

Odmah je otkočio karabin i kleknuo do ctvora na zidu. Međutim, ja sam odmah otpočetak bio siguran... a kada su prišli, vidio sam da sam u pravu. Ustao sam, savio dlanove oko usta i povikao:

— Dorset! Ulazi! Mi smo ovdje.

VIII

Laura Pritts Sackett, uvijek hladna i suzdržana, posljednjih je dana bila sve zabrinutija. Prolazile su sedmice a iz Meksika nisu stizale nikakve glasine. Zar je moguće da Apaši ipak nisu ubili Tella? Što ako se vrati i njene spletke budu razotkrivene? No, manje ju je zabrinjavala ta mogućnost, jer ionako nije namjeravala ostati u Tucsonu, od činjenice da je Tell Sackett možda preživio i njena osveta nije uspjela. Dovoljno je znala o obitelji svog supruga i vjerovala da se mogu izvući iz najtežih neprilika.

Izenađa se odlučila: napustit će Tucson. Otići će na istok, odmah. Mogla bi ovdje čekati mjesecima i ne doznati što se dogodilo sa Sackettom, koga je uputila među Apaše. Njen je otac ostavio malo imanje na istoku i bilo je vrijeme da pođe onamo i unovči ga. Ali, prije toga mogla bi još nešto pokušati.

Taj je plan skovala sjedeći u restoranu »Shoo-Fly«. Kao i ostali žitelji, bila je upoznata s pojedinostima sukoba u salunu »Quartz Rock«, a znala je i to da se Haddenovi i dalje zadržavaju u gradu i pričaju svakome tko ih hoće slušati što će uraditi s Tellom Sackettom i Tampicom, Roccom kada ih opet sretnu.

Laura je upravo namjeravala izaći iz restorana kada su ušli kapetan Lewiston i poručnik Jack Davis, kojega je upoznala u poštanskoj kočiji. Prišli su njenom stolu.

— Gospođa Sackett — reče poručnik — dozvolite da vam predstavim kapetana Lewistona.

Podigla je pogled prema kapetanu i osjetila hladnoću i suzdržljivost. Ovdje ga ne bi mogla tako lako omotati oko prsta kao poručnika.

— Drago mi je. Izvolite sjesti.

Muškarci su se smjestili i naručili kavu.

— Nadam se da ćete mi oprostiti zbog nasrtljivosti, gospođa Sackett — reče Lewiston — ali možda biste nam vi mogli nešto reći o tome gdje se sada nalazi Tell Sackett. Vjerujem da ste u rodu.

— On je brat mog supruga, ali ja sam ga upoznala tek prije nekoliko tjedana, upravo u ovom restoranu. Bio je u društvu nekih nepoznatih muškaraca. Zar je u neprilici?

Lewiston je oklijevao.

— Da... i ne — reče naposljetku. — Ako je odjahao na apaško područje... a čuli smo upravo to... onda je u ozbiljnoj neprilici.

Njene su usne uvjerljivo zadrhtale:

— Nije valjda ubijen? Vi ništa ne krijete od mene...? Sackettovi su tako nemirni i neobuzdani... — Nije dorekla, dopuštajući im da sami izvuku zaključke.

— O tome nismo ništa čuli — reče Lewiston. — Međutim, mi spremamo

pohod protiv Apaša, duboko na području Meksika, i ne bismo željeli da ih netko prije toga uzbudi.

— Ja... ja ne znam. Kad bi mu se bilo što dogodilo, moj bi suprug bio vrlo nesretan. Bili su tako bliski...

— Gospođa Sackett, čuo sam da ste svog svasta opskrbili konjima. Je li to istina?

— Ali, naravno. Njegova su ubili Apaši, a drugoga nije mogao kupiti. Naravno da sam mu pomogla. — Nasmiješila se. — Zar sam mogla postupiti drugačije?

Lewiston nije bio zadovoljan, iako u njenoj priči nije bilo ništa sumnjiva niti se od nje moglo tražiti da zna za planove i puteve Tella Sacketta. Nije imao razloga za nezadovoljstvo, pa ipak ono ga nije napuštalo. Tell Sackett mu se svidao, pa ga je brinula njegova sudbina.

To je kasnije rekao i Davisu.

— Hajde, kapetane — prosvjedovao je poručnik — zar nam Laura Sackett ne bi rekla da znade bilo što o tom čovjeku? Zar bi imala razloga da laže?

— Otkud bih ja to znao? Uostalom, zašto je ovdje? Nema ni rođaka ni prijatelja, a u ovo doba godine u Tucsonu ostaju samo oni koji ne mogu otići. Doduše, ja ga volim, ali to se ne bi moglo reći za jednu damu s Istoka.

Tome se, zapravo, i Davis čudio. Tucson je bio samo vruć pustoljski gradić, mjesto ni najmanje pogodno za ženu aristokratskog porijekla, kako se moglo zaključiti iz nekih Laurinih usputnih primjedbi. Možda je to dobro odmorište na dugom putu iz Kalifornije prema istoku, ali prošle su sedmice a ona je još bila ovdje. A bila je i usamljena, jer niti je imala niti je pokušala pronaći prijatelje.

Laura nije marila što o njoj misle. Mrzila je Tucson i njegove stanovnike i jedva je čekala da se otputi za El Paso, pa dalje preko New Orleansa na Istok. Kad bi bar prije polaska saznala da je Tell poginuo!

Bila je načistu s tim što mora poduzeti. Prošle su tri sedmice od Sackettova odlaska. Možda je odavno mrtav, a možda upravo sada jaše prema gradu. Zato mora poduzeti još jednu mjeru opreza. Ako se probio kroz apašku

zemlju, mora biti ubijen na prilazima Tucsonu. A da bi to postigla, razgovarat će s Archom i Wolfom Haddenom.

Oni su malokad zalazili u »Shoo-Fly«. Gradom su prolazili u društvu s drugima sličnim sebi i bilo bi sumnjivo i upadljivo kada bi nagoovorila takve ljude. No, iz odlomaka razgovora saznala je da se Haddenovi, između ostaloga, bave hvatanjem i kroćenjem divljih konja.

Zato se, kao slučajno, obratila vlasnici restorana:

— U gradu ima jedan čovjek dosta gruba izgleda, a zove se Hadden. Čujem da prodaje lijepu riđu kobilu. Željela bih s njime porazgovarati. Gospođa Wallen je oklijevala:

— Gospodo, Haddenovi nisu ljudi kakve bi trebala upoznati jedna dama. Reći ću suprugu da razgovara s njima.

— Ako dozvolite — hladno reče Laura — sama ću s njima razgovarati. Lako sam izlazila nakraj s mnogim grubim tipovima koje je zapošljavao moj otac. Osim toga, imam iskustva u kupovanju jahaćih konja.

— Dobro, neka bude kako želite.

Laura se nasmiješila. Wallenova je nije voljela, to je bilo jasno, no do toga joj i nije stalo. Više joj je zadovoljstva pružalo da na svoj prokušani, nadmoćni način stavi ljude na svoje mjesto.

Kad je te večeri izašla iz kuće da bi prošetala, na stubama je sjedio Arch Hadden. Polako je ustao i rekao:

— Wallen kaže da me tražite zbog konja.

Promatrala ga je, proučavajući crte njegova lica.

— Zbog konja — odgovorila je polako — i nekih drugih stvari. Ako sutra ujutro osedlate svoju riđu kobilu i dovedete je ovamo, izjahat ćemo da je isprobam. Budem li zadovoljna, kupit ću je.

Došao je rano i oni su izjahali iz grada. Mala je kobila bila vrlo dobra, ali Lauru to nije zanimalo. Skrenula je u guštik i na maloj čistini zaustavila konja.

Arch je podigao obrve a onda se nasmijao:

— Dobro, gospodo. Izabrali ste pravoga. Sjahat ću i pomoći vam...

Ali, u njenoj se ruci pojavio dvocijevni derringer velikog kalibra.

— Ostanite u sedlu, Hadden — reče. Dovala sam vas ovamo samo zbog razgovora. Znate li kako se zovem?

Promatrao ju je, radoznao ali i sumnjičav.

— Ne bih to mogao reći. Wallen mi je samo kazao da pred hotelom pričekam mladu plavokosu gospođu.

— Ja sam Laura Pritts Sackett.

Njegovo se lice iznenada izoštrilo, koža napela. Nije se micao.

Gotovo da se nasmiješila znajući dobro kakav je tijekom njegovih misli. Bila je žena i držala ga na nišanu. Mogla ga je ubiti i ustvrditi da ju je napao. Svi bi je žalili i tješili. A povuče li on revolver, bit će osuđen zbog ubojstva.

— Ne bojte se, Hadden, ne namjeravam vas ubiti. Zapravo, željela bih da vi nekoga ubijete za mene... za nas oboje.

— Što to znači?!

— Jedan je čovjek pošao u Meksiko i ja mislim da su ga Apaši ubili. Međutim, ako nisu uspjeli, želim da bude ubijen prije no što uđe u Tucson.

Hadden je polako odmahnuo glavom.

— Ja sam do sada ubio nekoliko ljudi, ali uvijek u borbi. Ja nisam plaćeni ubojica.

— Čak ni kada je posrijedi Tell Sackett?

Namrštio se.

— To od mene tražite? Pa i vi ste Sackettovi!

— Ne, nisam! Samo sam se nesrećom udala za jednoga od njih. Uradila sam to da bih pomogla ocu, a oni su se okrenuli protiv njega. Tell Sackett je moj svast i ja ga želim mrtvog. U ovom gradu, Hadden, ima ljudi koji će ubiti za pedeset dolara. Vama nudim dvije stotine kad mi donesete dokaz da je Tell Sackett mrtav. Ne zanima me hoćete li ga ubiti vi ili netko drugi. Plaćam za dokaz o njegovoj smrti.

Hadden je stegao jabuku svog sedla, grickajući brk. Znao je da je Sackett odjahao prema jugu, a čuo je i to kako je Španjolak Murphy izjavio nekim prijateljima u meksičanskom dije-

lu grada da se vraća za nekoliko sedmica.

Arch Hadden bio je tvrd, nemilosrdan a sada i osvetoljubiv. Dojahao je u Tucson da bi ubio Battlesa, a onda je njegova meta postao Tampico Rocco. Ništa nije imao protiv tog mješanca, ali možda bi njegova smrt bila izvukla Battlesa na svjetlo. A Tell Sackett bio je neznatac, o kojem prije bitke nije znao baš ništa. Poslije, nakon što mu je jedan čovjek poginuo a drugi teško ranjen, čuo je mnogo toga o tom Sackettu. Želio je njegovu smrt, ali više nije bio siguran da ga može oboriti u dvoboju. S druge strane, ovdje je ponuda od dvije stotine dolara, novac koji se stječe teškim šestomjesečnim radom na pašnjacima, novac kojega će biti užitek zaraditi.

Polako je izvukao duhan i smotao cigaretu. Lauri se, čini se, nije žurilo, a Arch je želio promisliti.

— Vi ste se ionako već borili protiv njega, Hadden — progovorila je. — Nitko se neće čuditi ako je taj sukob doveden do završetka.

— Zašto ste izabrali baš mene?

— To je najbolji mogući izbor. Znam da mu se želite osvetiti.

— Kako me namjeravate isplatiti?

— Stotinu dolara sada, drugu stotinu ostavit ću u uredu »Walls Farga«, da vam bude isplaćena kada im to javim.

— Neće li se ljudi čuditi toj isplati?

— Vi se bavite kroćenjem konja, zar ne? Reći ću da je u pitanju isplata za četiri konja koje upravo dresirate za me a isporučit ćete ih u El Pasu.

Gledao ju je, prilično smrknut. Derringer je još ležao u njenoj ruci i on je sada znao da će žena pucati bude li to smatrala potrebnim. Ne zato što će joj on dati razloga ...naprosto, ona je opasna žena.

— Što ako uzmem prvu stotinu i ne obavim posao?

Nasmiješila se.

— Hadden, otac i ja sudjelovali smo u ratu za zemlju, u Novom Meksiku. Kad smo morali unajmiti revolveraše. Znam kako se to radi. Ako me prevarite, unajmit ću ih četiri i poslati za vama... s puškama. Nećete im pobjeći.

— Samo me je zanimalo, gospodo. Dobro, uzet ću vašu stotinjarku. Ionako sam razmišljao kako da dotučem

tog Sacketta, a to će mi pokriti troškove.

Odjahali su natrag u grad i u javnoj staji, pred svjedocima, žena reče:

— Kobila mi ne odgovara, Hadden. Vrijedi, međutim, dogovor za ona četiri konja koja ćete mi isporučiti u El Pasu. Uzmite sada stotinu dolara, a kada primim konje, ovlastit ću Wells Fargo da vam isplati drugu stotinu.

Arch Hadden je rasedlao konje i izišao. Smotao je još jednu cigaretu, pripalio je i duboko povukao. Taj će novac zaraditi zaista sa užitkom. Ulicom je dolazio Wolf.

Dobili smo posao, Wolf — reče mu Arch. — Uistinu dobar posao.

IX

Proveli smo mirnu noć na napuštenom ranču.

Večer prije toga tiho smo se dogovarali oko vatrice. Upali smo u zemlju Apaša, ubili nekolicinu, oteli im zarobljenike. Oni moraju biti na našem tragu i nikada neće odustati.

Konjima je bio potreban odmor. Ovdje je bilo vode i dobre trave. Moji su drugovi odlučili da ostanemo a ja nisam prigovorio. Nikada u životu nisam vidio tako lijepo mjesto. Rekao sam to i Dorset.

— Da — suglasila se. — Lijepo je i tako tiho. Pitam se zašto su ga ikada napustili... mislim na ljude koji su ovdje živjeli.

— Zbog Apaša. Razorili su i opljačkali golemo područje. Ljudi su pokušavali obnoviti život u ovoj krajini, ali bez uspjeha. Apaši su neumorni. I mi, kada krenemo odatle, morat ćemo paklenski jahati sve do prvog graničnog naselja.

— Zašto je to uradila, Tell? Zašto želi da poginete?

— Ja ne tvrdim da je to namjeravala.

— Ali, Orry Sackett ne postoji, Tell. Zar ne shvaćate da vam je lagala? Sva su djeca u tome jednodušna. Moja sestra i Creedovi dječaci odne-

davna su među Apašima, no Harry je odavno otet i on bi to sigurno saznao.

Bilo je u svemu tome nečega što me zabrinjavalo. Osjećao sam potrebu da temeljito razmislim. Ako dijete nije postojalo, zašto me je poslala među Apaše? Jedino s namjerom da me ubije. A ako to doista želi, hoće li se zauzastaviti na prvom pokušaju? Što će poduzeti kad se pojavim živ... ako preživim?

Nisam volio takve zapletene probleme. Redovito bih probleme rješavao kako su nailazili, korak po korak, a ovo je od mene tražilo da nagađam i pretpostavljam. Nikada nisam bio suviše spretan u procjeni ljudi i otkrivanju njihovih zlih namjera.

— Dorset — rekoh — ne mogu se dosjetiti nijednom pametnom razlogu zašto bi me Laura htjela smaknuti na takav način. Pa, time bi natjerala u smrt i moje drugove.

— Možda se osvećuje vašem bratu? Možda ga mrzi.

To nije imalo nikakva smisla. Ali, bješe neprijeporno da me Laura poslala u potragu za dječakom koji, u to sam sada već bio siguran, nije ni postojao.

Netko će pomisliti da sam morao malo više tragati za dječakom, ali tko pozna Apaše znat će da nije tako. Ako bilo koji od njih zarobi bijelca, svi će to uskoro saznati. Među sobom nemaju tajni. Zato je moj kratki izlet među apaške rancherije sa sigurnošću potvrdio da takvog dječaka među njima nema. Znači, ipak sam bio poslan ovamo da bih bio ubijen.

No, ako se i vratim, što mogu poduzeti? Ona će reći da lažem, da mi nikada nije rekla nešto takva... naravno, ako je uopće nađem da bih je mogao optužiti.

A mogla je biti sigurna da je neću ubiti, čak ni pretući. Mi, Sackettovi uvijek se pristojno ponašamo prema ženama, pa i kada to ne zaslužuju.

Kad bih samo ja bio u pitanju, slegnuo bih ramenima i nazvao se budalom, ali ona je stavila na kocku i živote mojih prijatelja.

Tri smo dana proveli na tom napuštenom ranču. Ne samo zato da bismo se odmorili i mi i konji. Onaj tko ne putuje ne ostavlja ni tragove, a Apaši

su tragali upravo za otiscima kopita naših konja.

Pomislić da se što je najbrže moguće krećemo prema granici i, ako ne nađu naš trag, najvećom će brzinom u nekoliko grupa krenuti prema naseljima bijelaca, izmjenjujući dimne poruke. Sakrivši se na ranču, možda smo ih zbunili, pa će pomisliti da smo im ipak pobjegli.

Krenuli smo četvrtog dana u zoru. Rocco je znao za neki drugi ranč, četrdesetak kilometara prema zapadu, pa smo krenuli onamo.

Upotrijebili smo svaki mogući trik da zametnemo tragove, ali nismo se mogli suviše pouzdati da nam je to uspjelo. Jahali smo otvorivši četvoro očii, s puškama napunjenim i otkočenim. Jahali smo prilično razmaknuto, da ne bismo pali pod prvim plotunom ako naletimo na zasjedu.

Krajolik je bio divlji, put težak, vode sve manje. I drveće je raslo samo uz korita potoka. S vremena na vrijeme ispred nas bi iskočila koja antilopa, ali nismo se usudili pucati.

Kad smo ugledali zgrade, uvidjeli smo da je to velik ranč, smješten na otvorenom, uz prilično bogatu rječicu koja se iza zgrada proširivala u jezerce. Na obalama je raslo drveće. Velika glavna zgrada bila je sazdana u španjolskom stilu. I nastanjena.

Zastali smo na vrhu jedne uzvisine da bismo sve dobro promotrili, uvjereni da smo dovoljno zaštićeni visokim grmljem. Dosta smo dugo proučavali ranč, jer nismo željeli iznenađenja.

Dim se polako vukao iz dimnjaka. Čuli smo i škripu: netko je izvlačio vodu iz bunara. nekoliko vaquera izjahalo je kroz stražnja vrata prema brežuljcima na jugozapadu. Jahali su opušteno i lako kao da se nalaze u najmirnijem području svijeta i ne znaju ni za kakve neprilike.

Sjahali smo padinom i dalje se kretali razmaknuto, sve dok nas obrađena polja nisu prisilila da se okupimo na široku putu koji je vodio do glavnog ulaza.

— Netko nas promatra — reče Rocco.

S niskog tornja za promatranje došao je odblijesak; zraka sunca se odbila od stakla nekog dvogleda ili teleskopa.

Tko god tamo bio mora da je vidio djecu i odlučio da nam može povjerovati. Otvorila su se velika drvena vrata, ali još nije bilo nikoga na vidiku. Prijahavši bliže, ugledali smo tamne otvore pušćanih cijevi koje su pratile naše približavanje.

Čim smo ujahali u dvorište, vrata su se za nama zatvorila. Sada smo već mogli vidjeti oko pola tuceta vaquera a na širokoj verandi, pušćći tanku kubansku cigaru, stajao je visok starac glave pokrivene bijelim sombrenom, uspravan i ponosan.

Sišao je niz dvije stube, a njegove su oštre i inteligentne oči procjenjivale svaku pojedinost. Mislim da je znao gotovo sve i prije no što smo progovorili. Izmoreni konji, djeca, posebno dječak u apaškoj odjeći govorili su sami za sebe.

— Buenos dias, senores — reče, pa dodao na engleskom: — Moja kuća vam pripada.

— Možda vam naš dolazak neće biti drag, senor — rekoh. — Ovu smo djecu oteli od Apaša i oni tragaju za nama.

— Posjećivali su me i prije, i zbog manjih razloga. Gospodo, smatrajte se mojim gostima. Ja sam Don Louis Cisneros.

— Zovem se Tell Sackett — odgovorio sam i predstavio ostale.

Pozdravilo ih je i opet se obratio meni:

— Prezime Sackett nije mi nepoznato. Čovjek tog prezimena oženio je unuku jednog mog starog prijatelja.

— Mora da je to moj mlađi brat, Tyrel. Njegova je supruga iz obitelji Alvarado.

— Udite — reče ljubezno i povede nas u ugodnu svježinu velike kuće — Moja obitelj i Alvaradovi dobri su i stari prijatelji. I o vašoj sam obitelji mnogo slušao, amigo. Vaš je brat stao kao zid između Alvaradovih i njihovih neprijatelja.

Nekoliko sati poslije bili smo drugi ljudi; okupani, obrijani i trbuha punih dobre hrane. Kćerka našeg domaćina izvela je Dorset i djecu, a mi smo s Cisnerosom sjedili u blagovaonici i pušili njegove dobre cigare.

— Pred vama je opasan put — reče starac. — Dat ću vam desetak vaquera za pratnju.

— Ne — rekoh. — Vama je potreban svaki čovjek. Došli smo dovde sami, pa ćemo se probiti i dalje.

Ispričao sam mu cijelu priču. Starac je slušao, sve se više mršteći. Kad sam završio, dugo je šutio, a onda reče:

— Ja imam vijesti o vašoj obitelji i žalim što vas nisam prije susreo. Žena o kojoj ste govorili bila je zaista supruga vašega brata ali oni su rastavljeni. Ona je kćerka pokojnoga Jonathana Prittsa, čovjeka koji je uz pomoć plaćenih revolveraša pokušao zauzeti imanje Alvaradovih. Upravo je vaš brat Tyrel bio taj koji je porazio Prittsa kad je Orrin Sackett saznao da je njegova supruga bila umiješana u pokušaj te otimačine, razveo se od nje. Laura mrzi svakoga tko nosi ime Sackett, amigo. Vi ste poslani u Meksiko da poginete.

Meni se još uvijek činilo nevjerovatnim da bi jedna žena mogla toliko mrziti da poželi smrt nepoznatu čovjeku, ali svi podaci koje sam dosad skupio govorili su upravo to. No, protiv Laure nisam mogao baš ništa. Možda će joj najbolja kazna biti moj povratak.

U prekrasnoj staroj haciendi zaboravili smo opasnosti kojima smo bili okruženi, kao da ćemo zauvijek ostati zaštićeni visokim zidovima. A između nas i sigurnosti Tucsona ležali su mnogi kilometri smrtonosno opasnog puta.

Stari Don Louis mirno nam je i bez uzbudivanja pričao o opasnostima života usred apaškog područja. Kao što je Pete Kitchen uspio preživjeti sjeverno od granice, on se održao južno od nje.

Njegov se pogled zadržao na Roccu.

— Ako vam ikada zatreba posao, senor, vratite se ovamo. Potrebni ste mi. Imam i dva vaquera koji su odrasli među Apašima.

— Sviđa mi se ovdje — reče Rocco — i možda jednog dana okrenem konja u ovom smjeru.

Kasno navečer prošetao sam dvorištem. Kod velikih vrata zažario se vrh cigarete sakrivene dlanom.

— Kako je na straži? — upitao sam na španjolskom. — Dosadno?

— Ne, senor. — Pognuo je glavu i duboko povukao. Cigareta se jače zažarila. — Više nismo sami. Vaši neprijatelji... i naši, tamo su napolju. Čekaju.

Znači, stigli su nas. Sada će se razbuktati pakao u Sonori.

Vratio sam se u kuću. Don Louis je upravo izišao iz radne sobe.

— Imate li mnogo konja, Don Louis? — upitao sam.

— Koliko vam je god potrebno.

— Možete li nam dati tri po čovjeku? Ne mogu vam sada platiti ali...

— Ne govorite o plaćanju! Vaš brat je sada član meni bliske obitelji. Dobit ćete konje. Pažljivo me pogledao.

— Što namjeravate?

— Vaš vaquero kaže da nas već čeka u napolju. Mislim da je u pravu. I, rekao bih da moramo riskirati i pokušati se probiti. Mijenjat ćemo konje i jahati bez zaustavljanja. Možda bismo ih mogli ostaviti za sobom.

Španjolac je raširio ruke.

— Možda. Konji će vas čekati u zoru.

— Sat prije zore. I, gracias!

Sve je bilo spremno. Sjedili smo na konjima a djeca u sedlima pred nama. Vaqueri su bili raspoređeni na zidovima, da bi pokrili naš izlazak. Okrenuo sam se i pogledao Dorset. Oči na lijevom bijedom licu činile su se većim no ikada.

— Naš je cilj ono visoko stablo — rekoh, pokazujući smjer. — Jašite prema njemu što brže možete. Apaši mora da su u blizini zidova, ali konji su sakriti negdje straga. S malo sreće bit ćemo prilično daleko kada oni pojašu.

Na zidovima je bilo šesnaest strijelaca sa spremnim puškama. Drugi su stajali kod glavnog izlaza, čekajući da naglo otvore vrata.

Don Louis je prišao, pružio mi ruku i ozbiljno rekao:

— Sretno, amigo!

Mahnuo je rukom i ljudi kod vrata naglo su ih rastvorili.

Podboli smo konje i jurnuli punim galopom, a u istom su času strijelci na zidovima počeli pucati. Neki od njih već su prije odabrali mete, primi-

jetivši kretanje u tami, a drugi su pucali nasumce u moguće zaklone.

Jurnuli smo širokim putem, Španjolac i ja na čelu. Iznenada se ravno ispred mene podigla tamna prilika i ja sam trgnuo revolver. No, prije no što sam opalio grudi mog konja odbacile su ga u stranu, a onda ga je zahvatilo kopito druge životinje. I, već smo bili daleko a vaqueri na zidovima još su gađali u Apaše koje smo svojim izlaskom podigli iz zaklona.

Veliko drvo bilo je ravno pred nama i još kilometar daleko, crno u sivilu praskozorja. Sve do tamo galopirali smo, i onda usporili.

— Kako je? Jesmo li svi na okupu? — upitao sam.

— U redu je — odgovorio je Battles. — Ja sam bio posljednji.

— Je li tko ranjen?

— Dobio sam ogrebotinu preko ramena — reče Rocco. — Nije spomena vrijedno.

Desetak minuta jahali smo lakim galopom i onda povećali brzinu. Tako smo jahali sve do podneva, kad smo naišli na vodu. Prebacili smo sedla na svježije konje, napojili sve životinje i odmah krenuli dalje.

Jahali smo održavajući dobar korak i držeći se podalje od svih mjesta gdje bi nas mogla čekati zasjeda. Pazili smo na prašinu koja bi mogla značiti skupinu konjanika, jer sada se više nismo bojali samo Indijanaca već i razbojnika; no, ni vojnicima ne bi bilo pravo da nas ovdje nađu. Za sve to vrijeme djeca se nijednom nisu potužila niti zaplakala. Apaška ih je škola naučila bar nećem korisnom.

Poslijepodne ujahasmo u napušteno selo. Kuće su bile gotovo cijele, crkva tek napola sagrađena. Voda je tekla još nezatrpanim kanalom za navodnjavanje. Uz jednu od kuća ležao je poluodjeven kostur Meksikanca, koji je umro boreći se. Lijeva je ruka pokazivala loše srašćen lom, od čega je postala kraća i savinuta.

Tampico ga je dugo gledao, a onda gurne vrhom čizme sasušene korice za revolver, na kojima je bilo urezano veliko »B«.

— Znači, ovdje se to dogodilo, Benito — promrmljao je. Ogledao se i uz-

dahnuo. — Poznavao sam ga. Bio je loš čovjek ali hrabar.

Nešto dalje zapalili smo vatru, skuhalo juhu od sušenog mesa, kukuruza i krumpira kojeg smo pronašli na napuštenim poljima. Bilo je dobro, ali smo na brzinu nabacali hranu u sebe. Kavu ipak nismo propustili.

Španjolac je otro ruke o kožne štitičke i pogledao me.

— Hajd'mo dalje. Ovo mi mjesto smrdi na smrt.

Battles nas je već čekao u sedlu. Pojahali smo opet na svježim konjima, da bi se ostali odmorili.

Izenada Murphy uskline, podigne se u stremenima i pokaže prema mjestu, gdje se na obzoru pojavio stup sivog dima koji se postepeno iskrivio u znak pitanja. Bilo je to ispred nas i prema istoku. Znali smo što to znači, pa smo brže potjerali konje. Orijentirali smo se prema sjevernjači koja je već sjala na nebu.

Zaustavili smo se tek oko ponoći i ulogorili u jednoj jaruzi, ne tražeći vodu. U zoru smo već opet bili u sedlima.

Desno od nas malo poslije zamijetili smo selo.

— Tres Alamos — reče Rocco.

Tako su se zvala mnoga meksikanska sela. Poslije smo prošli pokraj drugog sela, ali nismo ulazili u nj.

Na istoku nebo se krvavo zarumenilo i obililo brežuljke grimizom.

— Ne sviđa mi se to — reče Rocco. — Naliči na krv.

U narednih sat vremena izbrojili smo tri dimna signala. Tri i jedan odgovor.

Zastali smo kraj jednog potočića, napojili konje i zamijenili sedla.

— Ako nam stvari izmaknu iz ruku — rekoh Dorset — povedite djecu i jašite prema granici. Harry je dovoljno velik da se može brinuti za svoga konja i još jedno dijete. Rocco se okrenuo u sedlu.

— Njušim Apaše. Prošli su ovuda i ne tako davno.

Španjolac se nasmijao.

— Sanjaš, sinko. Nitko nema tako dobar njuh.

— Bili su ovdje — ustrajao je Rocco — i vratit će se.

Došli smo već tako daleko na sjever da je trave bilo sve ma-

nje; tu i tamo zemlju je zamjenjivao pijesak a kamenje je bilo crvenkastosmeđe. Sunce je bilo neizdrživo već u deset sati prijepodne. Znoj mi je obilno tekao niz lice i tijelo a košulja je bila tamna od njega. Pokušao sam odvagati naše izgleda, ali sam odmah odustao; bili su bijedni.

Izenada Battles progovori.

— Želio bih još jednom vidjeti kako zeleno lišće mijenja boju u crvenu, pa u zlatnu. I čuti gakanje divljih gusaka.

— Tako nešto doživio sam u Wyomingu — reče Murphy. — Tjerali smo jedno stado iz Oregona na istok.

Dorset je skrenula konja bliže mojoj mu.

— Tell — upitala je mekim glasom. — mislite li da ćemo uspjeti?

Nije mi bilo do razgovora. Sada je trebalo slušati i paziti.

— Do sada smo imali sreće — odgovorio sam kratko.

Nešto poslije opet smo zamijenili konje i nastavili kroz neizdrživu zaparicu... četiri muškarca, jedna djevojka i četvero djece. Iza nas trčali su rezervni konji i jedna tovarna životinja, druga se odavno izgubila.

Negdje, još dalje prema sjeveru, ležala je granica... tanka crta na papiru zemljopisne karte, ali važna i sudbunosna u našim životima. Iza nje mogli bismo dobiti pomoć. A još dalje bili bismo sigurni.

Sunce je tako palilo da se cijelo nebo pretvorilo u bakrenastu ploču. Dozvolili smo konjima da nastave korakom.

Svi smo znali da će Apaši doći. Jednima smo, možda izmaknuli, ali svima ne možemo pobjeći. Indijanci nikada ne štede konja. Jahali bi ga dok ne padne mrtav, a onda ga zaklali i iskoristili meso za hranu. Zato su se kretali ubitačnim tempom, a mogli su se sporazumjevati i pomoću dima.

Ja ih nisam mrzio. Bili smo neprijatelji, jer su okolnosti tako nalagale, ali cijenio sam u njima snagu i izdržljivost koja im je omogućavala da prežive gdje drugi ne bi mogli. Ako nas uhvate, pobit će nas. Muškarce će mučiti, no djevojičina sudbina bit će i gora.

Znali smo da negdje naprijed postoji poželje, a Rocco je znao i točno

mjesto. I Španjolac i ja mogli bismo ga pronaći

Prilazeći mu, malo smo se razmaknuli i ogledavali se za tragovima. Međutim, nigdje ih nismo mogli zamijetiti. Već smo pred sobom vidjeli malen šumarak i šipražje kraj vode. Dvadesetak metara dalje bio je početak jedne niske, glatke, kilometar dugačke stijene.

Zaustavio sam konja, promatrajući taj kamen.

— Ta voda — rekoh — divna je meka. Ako netko sjedi na kamenu, bit će mu igrarija da nas postrijelja.

— Moramo do vode — reče Murphy.

Ogledavši se, primijetih na drugoj strani malu nakupinu stijena.

— Sklonite se onamo, ljudi. Povest ću tri konja, ponijeti sve čuture i odjahati po vodu. Vi me pokrivajte. Ako dođe do pucnjave, zaspite onu stijenu olovom.

Poveo sam konje prema vodi. U grani se oglasila neka ptica, a životinje su ubrzale korak.

Ako je u blizini bilo Apaša, vjerojatno su vidjeli kako moji drugovi zauzimaju zaklon i pripremaju se za borbu. To će ih upozoriti da neće lako proći ako otvore vatru. Ipak, bio je to gadan osjećaj sjediti u sedlu, izložen pogledima sa svih strana i čekati olovo.

Nekoliko metara od vode skočio sam na zemlju i počeo puniti čuture. Razgledao sam i okolinu. Bilo je tragova kojota, lisce i divljih konja, ali ništa ljudskoga. Međutim, to nije mnogo značilo. Ako Apaš pretpostavlja da je bijelac u blizini, neće se približiti vodi sve dok ne počne skapavati od žeđi; zavući će se u neku rupu i čekati žrtvu.

Nesmetano sam napunio čuture, napio se, napojio konje i odjahao natrag, da bih napojio i preostale konje.

Kad se i posljednji konj napio, prikupio sam uzde svog vranca i stavio nogu u stremen. Počeo sam se već dizati, ali sam ugledao odbлесак sunca na metalu, ispustio jabuku sedla i pao.

Kugla je bila ispaljena tako da pogodi moju glavu u času kada se pokaže iznad sedla. Da me nije upozorio bljesak to bi se i dogodilo. Ovako, samo je otkinula komadić kože sa sedla.

Polu sekunde kasnije moji su drugovi otvorili vatru po stijenama, a ja sam se vinuo u sedlo i potjerao konje. Malo zatim već smo svi bili u sedlu i jahali. Iza nas jedna je kugla nemoćno zaparala pijesak.

— Samo je jedan — reče Rocco — ali taj će poslati dimnu poruku.

— Možda smo ga pogodili — reče Španjolac.

— Nismo takve sreće. Možda smo ga malo prestrašili, ali vjerujem da nije onesposobljen.

Neprekidno smo se okretali, pa smo ubrzo ugledali tanak stupić dima. Nitko nije progovorio. Usporili smo tempo. Možda će konji morati uskoro dati sve od sebe.

Skrenuli smo u uzak, dugačak klanc, gdje nismo ostavljali tragova, ali kretanje je bilo teško i sporo.

X

Jahali smo prostranim kamenitim ravnicama na kojima je bilo vrlo malo zaklona.

Djeca su bila beskrajno umorna. Neprekidna trešnja na konjskim leđima dovela ih je u neko stanje kada im je bilo svejedno sve osim časa kad će svemu tome doći kraj.

Dorset mi se opet približila i neko smo vrijeme jahali usporedno, ne razgovarajući.

Iznenada, oko kilometar desno od nas, pojavio se jahač. Bio je to Apaš, ali nije pokazivao nikakve namjere da nam se približi; naprosto je jahao usporedno s nama. Nekoliko minuta kasnije ugledali smo drugoga na suprotnoj strani.

— Stežu nas — reče Battles, pripalivši cigaretu i otpuhujući dim. — Vjerujem da nas nastoje dovesti na neko prikladno mjesto, tamo naprijed.

Tampico je ustao u stremenu i promotrio okolicu.

— Okrenut ćemo prema zapadu — reče.

Odmah smo jurnuli u novom smjeru ravno prema ratniku koji je mirno jahao ne očekujući takav pothvat.

Zastao je načas, suviše zaprepašten da bi bilo što poduzeo, a onda pojuri prema sjeverozapadu koliko su ga nosile noge njegova ponija.

Mi smo nastavili u tom smjeru velikom brzinom, da bismo prevalili što veću udaljenost prije no što se Apaši snađu. Naišli smo na neku guduru i jahali njome pun kilometar a Apaši nisu znali kamo smo nestali. Kada smo naposljetku izjahali na otvoreno, ugledali smo skupinu od najmanje dvanaest ratnika. Bili su dosta daleko na istoku i jahali smjerom koji se morao negdje naprijed ukrstiti s našim, drugi su dolazili straga a prema zapadu pojavila se još jedna skupina.

— Dobro — reko. — Utrkivat ćemo se.

I, počelo je.

Do sada smo im izmicali jer smo mogli mijenjati konje, ali to više nije dolazilo u obzir. Gonić će nas bez preda. Znali su i smjer kojim se krećemo, a lukavi su poput gladnih vukova.

Pred nama se iznenada otvorio ulaz u širok, plitak kanjon. Apaši su se približavali, ne ostavljajući nam mogućnost da skrenemo bilo kuda, i po tome smo znali da je to klopka, da kanjon nema izlaza.

— Usporite! — viknuo sam. — Rocco, moramo pronaći mjesto gdje se možemo uspeti na ravnicu.

Odjeknu hitac i jedan od naših konja posrne, pa padne. Nitko ne voli gledati smrt dobra konja, ali ovaj nije uginuo uzalud. Apaši će ga pojesti.

Skrenuli smo prema padini, koja je izgledala dovoljno blaga da bi se njome moglo uspeti kada smo shvatili što je zapravo posrijedi. Neka velika stijena mora da se istrgla iz ležišta i skotrljala dolje, ostavljajući nešto poput plitke spilje, pri samom vrhu obronka.

— Idemo onamo! — viknuo sam.

— To je stupica — reče Rocco. — Nikada se nećemo izvući.

— To je mjesto dobro da čovjek stane i bori se — reče Battles, okrene konja i počne se penjati.

Rocco je već sjahao iza nekog kame-nja, a ja sam se spustio nedaleko od njega.

— Produžite — reko. — Blíže vrhu morat ćete sjahati, ali nemojte se zaustavljati.

Nije postavljala nepotrebna pitanja. Zнала je što Rocco i ja smjeramo i nije gubila vremena. Battles je već prešao pola puta, ali je morao sjahati i voditi svoga i teretnog konja. Odmah iza njega bio je Harry i jedan od dječaka, ali oni su bili lakši pa su mogli ostanu u sedlu.

Španjolak je čekao da prođu Dorset i preostala djeca, a onda je za njima poveo rezervne konje.

— Tamp — reko. — Rocco — lijevo od mjesta gdje se oni penju postoji neka vododerina. Strmija je, ali može poslužit za brzi uspon.

— Dobro — reče pogledavši me. — Bila je to lijepa trka. Doista lijepa.

Apaši su se približavali... mora da ih je bilo najmanje trideset. Ukrao sam trenutak i još jednom pogledao vododerinu, koja je pružala mogućnost povlačenja, najbržeg puta prema vrhu. Onda pogledah prema bjeguncima. Bili su prilično odmakli, ali im je preostajao još dobar komad puta.

Jedan od Indijanaca pojahao je u stranu i pokušao nas zaobići kosom uz samu stijenu kanjona. Rocco je pritegao kundak uz rame, nanisao i opalio. Vidjeli smo kako je Apaš gotovo pao s konja, a onda se uhvatio za grivu, okrenuo životinju i odjahao.

Čekali smo. Ostali su se ratnici raspršili. Počeli smo pucati, pažljivo nišaneći, ali nismo mogli znati jesmo li koga pogodili. Nije bilo više nijednog Apača na konju.

Rocco je brzo trčao od stijene do stijene i više no ikad i sam nalikovao na Apaša. Zastao bi načas, opalio i više ga nije bilo na tom mjestu.

Stegao sam vinčesterku, duboko uzdahnio i pojurio prema već prije odabranom zaklonu. Jedna se kugla zabila pod moje noge, druga odbila od stijene i zazviždala mi pokraj glave. Splošteno olovo zadaje gadne rane. Ali, ja sam se dočepao velike stijene, obišao je i našao se Indijancima s boka. Sada sam ih mogao vidjeti kako leže iza nevjerovatno malih zaklona.

Jedan je trčao ravno prema meni. Kad me ugledao, pokušao se baciti u stranu. Prekasno. Pritisnuo sam otpo-

nac i kugla je zauvijek zaustavila njegov trk. Onda začuh kako me Rocco doziva. Potrčim prema vododerini, dok su se kugle razbijale oko mene. Jednom sam se spotaknuo i pao, pa sam to iskoristio da bih opalio prema Apašu koji je ustao iz zaklona i potrčao naprijed. Pao je, ali nisam bio siguran da sam ga pogodio. Jurnuo sam naprijed, djelomično zaštićen stijena-
ma, i stigao do podnožja vododerine. Rocco je već bio na usponu, nekoliko metara iznad mene.

Penjali smo se kao sumanutli kliskom strminom rušeći zemlju i kamenje ali ne ispuštajući dragocjene puške. Srce mi je udaralo u grlu, pluća su gorjela. U jednom času Rocco je zastao i okrenuo se. Otvorio usta... i u tom ga je času pogodio metak. Vidio sam kako se na desnoj strani njegovih rebara otvorila rupa, a onda je na leđima briznula krv. Pao je na koljena. Onda mu se šaka polako otvorila i ispustila pušku. Počeo je padati ali ja sam ga uhvatio.

Pred nama je bilo još dvadeset metara uspona i ona udubina prema kojoj smo krenuli.

Kad je Rocco počeo padati, ja sam samo podmetnuo rame i tako ga prihvatio. U lijevoj sam držao vinčesterku. Ispružio sam ruku i kažiprstom uhvatio branik njegove. Sve je to trajalo samo nekoliko sekundi. Onda sam se nastavio penjati.

Borba, penjanje uz strminu s Rocom preko ramena i težinom pušaka, borba za zrak dok je tanađ udarala lijevo i desno... nikada više ne bih to želio doživjeti.

Kako je uspjelo ne znam, ali nekoliko časaka zatim naprosto sam se prevadio u udubinu. Netko je podigao Rocca i tada sam vidio da je pogođen najmanje još jednom.

Dašćući, širom razjapljenih usta, ogledao sam se. Svi su bili ovdje: Dorset, djeca, muškarci i konji.

— Tu smo — reče Battles. — Na žalost, oдавde nema izlaza.

— o —

Naše su puške pokrivale cijelu padinu i dno kanjona, gdje su se sada nalazili Apaši. Bez mnogo muke jedan ili dva strijelca mogli su im spriječiti uspon ovamo gore. Međutim, stigu li

do stijene iznad nas, mogu nas postrjeljati poput prepelica.

Legao sam na leđa i promotrio stijenom iznad sebe. Bila je ispresijecana i ispućana i čovjek bi je vjerojatno mogao savladati. Konj nikada.

Dorset se bavila ranjenikom. Rasjekla je odjeću i pokušala zaustaviti krvarenje. Harry Brook, iako mu to nitko nije rekao, brinuo je za konje; držao ih je podalje od moguće putanje metaka. Vode smo imali dovoljno za dan, možda i dva.

Polako sam ustao i pokazao prema vrhu:

— Idem gore, da pronađem put iz te rupe.

— Krila — progovorio je Rocco, kome je Dorset pripaljivala cigaretu. — Trebaju ti krila.

— Murphy, Battles, prikupite ih u zemlju! Idem gore.

— Strmi je no što oдавde izgleda — reče Španjolac. No, potreban nam je netko tamo gore, da nam se ne spušte na glavu.

Počeo sam se penjati tamo gdje mi je uspon izgledao najblažim, ali sam već nakon nekoliko metara naišao na trag pume, ili jaguara. Ta velike mačke mogu se naći ovdje, u Sonori, a katkad se dovuku čak do Kalifornije i Arizone.

Trag je vodio usporedno s rubom kanjona i ja sam skrenuo za njim. Čini se da se velika mačka češće služila ovim putem. Iako se mnogo lakše od mene mogla uspeti ravno gore, ipak to nije uradila. Uskoro sam otkrio zašto. Trag me je doveo do raspukline u stijeni koja je bila dovoljno široka i blaga uspona da sam lako izbio na vrh.

Naišao sam se na ravnici koja se prostirala kilometrima daleko. Tlo je bilo glatko, pokriveno rijekom, požutjelom travom. S ovog se mjesta nije mogla vidjeti udubina, ni dno kanjona, već samo suprotna stijena i ravnica na drugoj strani. Nisam vidio Apaše, niti su oni mogli vidjeti mene.

Onda sam se vratio na jaguaro-
v trag. Put nije bio sjajan, ali uz mnogo sreće možda bi ga savladali i konji. Odložio sam pušku i golim rukama i nožem počeo raditi. Kopao sam na najgorim mjestima i ravno stazu da bi

konjska kopita mogla pronaći bilo kakvo uporište.

Odozdo odjeknu hitac. Nije me zabrinulo. Znao sam, Apaši nisu toliko ljudi da se pokušaju penjati. Možda se samo neki od njih pokazao iz zaklona pa su ga Murphy i Battles otjerali natrag.

Radio sam bjesomučno i bez predaha. Dolje je izmijenjeno još nekoliko hitaca. Srećom, Apaši me nisu mogli vidjeti, pa nisu znali čime se bavim. Bili su uvjereni da nam nema izlaza ni pomoći i bijahu sigurni da će se dočepati naših skalpova.

Sunce je vraški peklo moja leđa, a košulja je bila mokra od znoja, ali ja sam sada imao cilj i ništa me nije moglo zaustaviti. Bio sam navikao na težak život i rad, a mi Sackettovi vraški smo tvrdoglavi. U nas naprosto nema odustajanja.

Iskopana zemlja i kamenje počelo je padati u udubinu i Battles se uspeo da vidi što je posrijedi.

— Ne vjerujem da će nam to pomoći — rekao je. — Što si, zapravo, naumio?

— Mislim da možemo uspjeti. Ne očekujem da će to proći bez krvi, ali djevojka i mališani moraju dobiti priliku da se izvuku.

Sjeo je na pete.

— Kako?

— Onaj mali čupavi mustang pravi je brdski konj. Mislim da bi se mogao popeti na drvo. I djevojčina kobila. Uz nešto truda, mislim da bismo ih mogli provući ovim putem. A možda je to prilika i za nas.

— Dobro, pokušajmo.

Spustili smo se u udubinu i ja sam dobro povukao iz čuturice. Kad sam pogledao prema gore, gdje smo se maločas nalazili, zamalo se onesvijestih. Doista su nam bila potrebna krila.

Uzdahnuo sam i pošao do ranjenika. Nekako su iznad njega razapeli jedan poncho, da ne bi ležao na suncu. Čučnuo sam do njega.

— Teško sam ranjen, amigo — reče Rocco.

— Izvući ćeš se.

Podigao je oči prema obronku.

— Što si naumio?

— Postoji mogućnost da ovuda provučem ona dva brdska konjica, Dorset

i djecu. Onda imaju dobre mogućnosti da se izvuku.

— Neprekidno razmišljam o onom ranču... o onom drveću i travi.

— Lijepo i mirno mjesto.

— Ako čovjek već mora umrijeti, to bi bilo najbolje mjesto. — Pogledao me je. — Kada ćeš pokušati?

— Najbolje uvečer.

Zatvorio je oči.

— Želio bih da mogu pomoći.

Prišla je Dorset i ja sam joj objasnio svoju zamisao. Pokušat ćemo joj omogućiti bijeg, a ona će putovati uvečer i rano ujutro, a kriti se danju. Uostalom, znala se snalaziti u prirodi.

Srećom, nije postavljala nikakva luda pitanja niti ju je hvatala panika. Znala je što će se ovdje dogoditi i da nas može spasiti samo čudo.

— Kad se vratite u civilizaciju — dodao sam — napišite pismo Tyrelu Sackettu, u Moru. Sve mu ispričajte. I o Lauri... ona nas je uvalila u to.

— Uradit ću to — rekla je tiho. — A kada za to dođe vrijeme, osobno ću je posjetiti.

— Ne približujte joj se. Lukava je poput zmije.

Dorset i djeca lako su stigli do vrha. Onda je Battles preuzeo stražu, a Španjolac i ja pozabavili smo se konjima.

Mali mustang bješe spretni i brz. Bez straha je krenuo za mnom. Vodio sam ga za uzdu, a Španjolac je išao straga. Sve je išlo dobro od jednog mjesta gdje je trebalo preskočiti metar široku, vrlo duboku pukotinu u stijeni. Prešao sam i počeo vući uzdu, ali mustang se upro u sve četiri i više ga nisam mogao pomaknuti ni za centimetar. A staza je bila preuska za natezanje. Ako zapleše, može se dogoditi da izgubi oslonac i poleti dolje, sve do Apaša. Slijevajući ramenima, Španjolac skine sombrero i naglo opali životinju preko bokova.

Užasnuti mustang poskoči kao odbijen oprugom, preskoči prosjek i gotovo me pregazi. Nakon toga začas smo bili na vrhu.

Battles je bio dolje sam... kao da je bio sam; Rocco mu ne bi mogao pomoći kad bi došlo do borbe. U pravilu,

Apaši ne napadaju noću, ali ako ovog puta odluče protivno i uspužu se gore, Battles ih neće zadržati.

Ostavili smo Dorset i djecu na vrhu i brzo se vratili u udubinu. Bili smo tako umorni da smo gotovo teturali. Battles nije čuo nikakvih sumnjivih šumova, a Rocco je spavao. Izgubio je mnogo krvi, a mi se nismo mogli najbolje pobrinuti za njegove rane. Gore, na visoravni, mogao bih naći neke od plijaka koje Indijanci upotrebljavaju za liječenje rana, ali ovdje nije bilo ničega.

Španjolac je legao na голу zemlju i odmah zaspao. Ja sam smijenio Battlesa na straži, pa je i on legao. Bilo je savršeno mirno i tiho, a zvijezde su sjale kako to mogu samo na pustinjском nebu. Neprekidno sam osluškivao zvukove odozdo, boreći se protiv umora i sna. Samo nekoliko minuta prije-ma moglo je značiti smrt.

Nešto kasnije Španjolac se probudio:

— Prilegni, Tell. Ionako neće dugo trajati želimo li prije zore odvući gore i drugog konja.

Nisam nikuda otišao, samo sam se svalio i odmah zaspao.

Probudila me ruka na ramenu.

— Meškolje se, tamo dolje — reče Španjolac — a ni zora nije daleko.

— Vas dvojica ih zadržite a ja ću odvesti konja na vrh.

— Sam?! Nemoguće.

— Mora biti moguće. — Ustao sam. — Ako čekamo, Apaši će shvatiti što smjeramo. Možda već i jesu.

Battles se pripremao za borbu. Opa-sao je revolver i preko grudi ukrstio pojas s mecima, pa pregledao vinčesterku.

— Ako dođe do najgoreg, povucite se do Rocca i tamo se branite. Vratit ću se što prije budem mogao.

Pokazao je konje:

— Misliš li da bismo mogli pokušati proboj? Dolje niz padinu i ravno u njih, pucajući cijelo vrijeme?

I to je bila jedna od mogućnosti, ali za sada nije dolazila u obzir. Otišao sam po djevojčina konja i poveo ga do puteljka. Začudo, mala se kobila kretala kao da je stotinu puta prešla tim putem. Prije će biti da je osjetila miris konja koji je prošao stazom i to

ju je umirilo. A možda je nanjušila i svoju gospodaricu. Kada smo došli do prosjeka, odmah je skočila za mnom. Nekoliko minuta kasnije bili smo na vrhu.

Dolje prasnu hici. Netko je pucao iz karabina, u pravilim razmacima. Onda tišina, pa još jedan hitac.

Djeca su me dočekala širom rastvore-nih očiju i prestrašena lica. Ali, to su bila djeca pionira i tko zna što su već sve doživjela za tih nekoliko godina života. Raspodijelio sam ih na dva malena konja. Onda sam uhvatio Dor-set za obje ruke.

— Jašite i ne zaustavljajte se osim kada se kriјete. I, ne pucaјte ako nіsu sasvim blіzu. A tada ubіјajte. Mі ćemo ih zadržati dan, dva.

Stisnula je moje prste.

— Zahvalite im umјesto mene. Svi-ma.

— Hoću.

Dolje se pucnjava pojačala. Bio sam im potreban. Znao sam kako brzo i prikriveno Apaši prilaze svojoj žrtvi. Samo poneki pokret, ali oni su sve bli-že i bliže a zapravo se nikada ne izlo-že puškama neprijatelja.

I Dorset je to znala. Zato je odmah okrenula konja, podigla ruku na poz-drav i odjahala u sivilo ranog jutra. Jedan pogled za njima, a onda sam potrčao natrag klіžući se strminom.

Battles je potrbuške ležao tik uz rub. Daleko dolje, pokraj potoka, vi-dio sam indijanske ponіје, ali na padі-nі se ništa nіје micalo. Španjolac je klečeći gurlao kamenje i podizao ni-zak zid od mјesta gdje se nalazіo Batt-les pa do Rocca; bio je to grudobran za posljednjі otpor.

Dok sam gledao dolje, jedan je Apaš iskočio iza kamena i počeo pretr-čavati do drugog zaklona. Trgnuо sam vinčesterku na rame, nanišanio i opa-lіo.

S visіne svog položaja imao sam dobar pregled što se dolje događa. Taj je Apaš bio udaljen dobrih stotіnu metara i mnogo niže, pa sam ja nam-jerno gađao niže i pogodio ga usred grudi.

Stao je kao gromom ošinut, ali prije no što je mogao pasti Battles je opalіo dva puta i nіје promašіo. Indіјanac je

tresnuo i ostao ležati raskriljenih ruku i nogu.

Na mene je ispaljeno nekoliko metaka, ali svi su udarali mnogo niže. Kako sam odavde imao dobar pregled, odlučio sam ostati na stazi.

Onda se sve umirilo. Sati su se počeli vući beskrajno polako. Naši su konji bili sakupljeni pri dnu udubine i nije im prijetila nikakva opasnost. Položaj nam, zapravo, i nije bio loš, osim ako Apaši odluče napasti noću. A ja sam razbijao glavu što da radim. Mora da i iz te lude situacije postoji izlaz.

Moj je pokojni otac uvijek govorio da iz svake neprilike postoji izlaz, ali i to da čovjek uvijek mora naći vremena da stane, predahne i hladokrvno razmisli.

Naš je položaj za sada bio čvrst i dobar, ali vrijeme je radilo za Apaše, pogotovu zato što su imali prilaz vodi i pašu za konje.

Vjerovao sam, da Indijanci neće više dugo čekati. Pokušat će se uspeti na vrh, a bez konja to će im i uspjeti. Možemo ih očekivati iznad svojih glava sutra u svitanje, a tada će naša udubina postati grobnica.

Valja nešto smisliti, i to odmah. Naravno, nismo očekivali da ćemo živjeti vječno, ali nismo ni željeli suviše skratiti svoj jadni život. No nikada se ne zna kakva će kome biti sreća. Kada smo mi, momci s brdina, polazili u rat, otišli smo svi osim jednoga; njegov je otac platio zamjenu. A kada smo se vratili, svi živi i zdravi, saznali smo da tog momka više nema među živima. Zbacio ga je konj kojega je jahao godinama; preplašen od kunića naglo se propeo i jahač se srušio na glavu. Znači, nikada se ne zna.

Međutim, nešto se sigurno znalo: ne izvućemo li se s tog mjesta, sutra ćemo biti mrtvi.

Znao sam da ne možemo ostale konje izvući istim putem na vrh. Bili su veći i teži, nenavikli na penjanje. Možda bismo uspjeli s jednim, pa čak i sa dva, ali nikada s četiri.

Otpisao sam tu mogućnost. A ako ne možemo gore, morali smo dolje. Na žalost, to je značilo projahati između svih onih Apaša.

Razmišljao sam i ogledavao se. Odjednom....

Tamo, desno, obronak se sastojao od pješčane sipine oko koje je raslo prilično mnogo grmlja. U tom pijesku nije bilo kamenja. Proučavao sam taj dio terena dok je svjetlo još to omogućavalo. Mogli bismo se... svi ili bar neki... izvući tim putem. Uostalom, ako ostanemo, nitko od nas neće preživjeti sutrašnji dan. Odlučio sam sići do drugova i porazgovarati s njima.

Samo, prije moram obračunati s onim Apašem, slijeva. Već punih pola sata strpljivo je i uporno puzao uzbrdo, otkrivajući povremeno premalene djeliće tijela. Dojadio mi. Sjedeći na strmini, podigao sam pušku i nanišanio pokraj kamena iza koga je bio zaklonjen. Tako sam čekao i čekao. Naposljetku se njegova noga pomakla... Čvršće sam stegao pušku i malo povukao obarač. Onda je skočio a ja sam u istom trenutku odapeo. Pao je i više se nije ni pomaknuo.

XI

Kad sam doklizao u rupu, Španjolac je podigao glavu.

— Da sam bio na tvom mjestu ne bih se ni vratio. Bio bih na putu, zajedno s djevojkom. Odavde nema izlaza prema dolje.

— Smislio sam nešto.

Upitno me pogledao.

— Dakle, vi Sackettovi koješta ste već izmislili. Čuo sam da uvijek kada je jedan od vas u gužvi, drugi dolaze u pomoć galopom. To bih volio vidjeti... upravo sada, ako je moguće.

— Nitko od njih ne zna gdje se nalazim.

Battles je nabijao lulu duhanom. Činilo mi se da je mrk i utučen. Nisam se ni usudio pogledati Roccu.

— Kakva je to zamisao? — upitao je John. — U ovom času svaka će mi biti bolja no ništa.

— Tamo preko — pokazao sam — ima sipina na kojoj nema stijena. Ponešto niskog raslinja, a pijesak izgleda nabijen.

— Pa, što onda?

— Kad se spusti mrak, pojahat ćemo. Natjerat ćemo konje na logor Apaša i pojuriti odmah za njima. I nastaviti ćemo jahati dok ne izađemo.

Battles je, kimajući, razmišljao. Španjolac sliježe ramenima i upita:

— Misliš da će uspjeti?

— Možda da, možda ne.

— Pa, neće nam biti gore no ovdje — primijeti napokon Battles. — Možemo pokušati.

— Što ćemo s Tampom? — progundala Španjolac.

— Ovdje ga ništa neće izliječiti. Podignut ćemo ga na konja. Znam ja tog Meksikanca. Bolestan je zato što je na zemlji. Stavi ga u sedlo i odjahat će u pakao. U svakom slučaju, izdržat će bar koliko i mi ostali.

— Dobro — reče Battles. — Ja sam za. Što sada?

— Izabrat ćemo najbolje konje, a natovariti ćemo i teretnu životinju. Možda će nas slijediti, možda neće. Tko zna, konji vole ostati uz stare prijatelje.

Sjediti smo, odmarali se, žvakali sušeno meso i vagali mogućnosti. Međutim, sve će ovisiti o sreći.

Vrijeme je prolazilo, ali mi se nismo ništa usuđivali da ne bismo Indijancima odali svoje namjere.

Rocco je ležao otvorenih očiju kada sam sjeo do njega.

— Ne moraš mi reći, sve sam čuo.

— Dobro. Misliš da ćeš podnijeti?

— Stavi me u sedlo, to je sve što tražim. I daj mi revolvere.

— Jasno.

Još je bilo strahovito vruće, pa sam osjećao kako mi potočić znoja teče niz leđa dok sam sjedio na suncu. Pili smo i onda jeli... tko zna kad ćemo opet i hoćemo li ikada jesti i piti?

Uzeo sam pušku i vratio se na zaravanak. Nije bilo nikoga, niti je na toj, poput stola glatkoj ravnici bilo zaklona čak i za Apaša. Mogao bi nam se prišuljati jedino noću, a ako bilo tko izjaši iz njihova logora, mi ćemo to vidjeti.

Bili su predaleko za domet jedne karabinke, ali lijepo sam mogao vidjeti kako se kreću oko vatare i pripremaju hranu. Ako polako pokrenemo svoje konje, mogli bismo ih zadržavati

sve dok ne budemo sasvim blizu Apašima i tek ih tada poplašiti. Možda bismo čak uspjeli rastjerati njihovo stado; no, tome se nisam suviše nadao.

Kada se počelo smračivati, vratio sam se dolje. Pripalili smo malenu vatru, da skuhamo kavu. Znali su da smo gore i htjeli smo da povjeruju kako se ne namjeravamo micati odatle. Vjerojatno nisu ni pomišljali na mogućnost proboja. Znali su da smo u teškom položaju.

Uz kavu, naizgled bez ikakvog poriva, Battles je počeo pričati o sebi. Čini se da je potjecao iz ugledne obitelji u Novoj Engleskoj. I on sam postao je ugledan poslovan čovjek, a onda se zaljubio u djevojku koja se u isto vrijeme poigravala s dva prosca. Onaj drugi se počeo opijati i prijetiti da će Battlesa ubiti kada ga prvi puta sretnu. Obojica su počeli hodati naokolo naoružani i tako je došlo do pucnjave iz koje je samo John izašao živ.

Na suđenju je oslobođen odgovornosti, ali otada nije bio dobro viđen ni u kući djevojke ni bilo gdje u gradu. Prodao je što je imao i krenuo prema Zapadu. Onda se bavio svime i svačime: vozio je poštansku kočiju, bio zaposlen kao naoružani čuvar... za te je službe ubio jednog napadača i ranio njegova druga... neko vrijeme bio šerif, poslije je gonio jedno stado na Istok i naposljetku bio izviđač za vojsku, protiv Cheyenna.

— Što se dogodilo s djevojkom? — zanimalo je Španjolca.

Battles podigne glavu.

— Što misliš? Udala se za trećeg, a taj se uskoro propio. Nakon nekoliko godina, dok je pijan vozio svoju kočiju, izvrnuo se u jarak i poginuo. Pisala mi je, tražila da se vratim. Čak je ponudila da će doći za mnom na Zapad. I, znate što, koliko se god trudio nikako se nisam mogao sjetiti kako zapravo izgleda.

— Zar nisi imao sliku?

— Imao sam. Izgubio sam je kada su Cheyenni napali kočiju koju sam pratio. — Uzdahnuo je. — Želio bih još jednom vidjeti Vermont i posjetiti svoju obitelj.

— Mislio sam da je nemaš.

— Imam, sestru i dva brata. — Srknuo je kavu. — Jedan od braće

ima banku u Bostonu, drugi je učitelj. Ja sam se počeo baviti trgovinom, ali uvijek sam želio postati učiteljem. Samo, u odlučnom trenutku pucao sam brže i točnije no što sam smio.

Svi smo šutjeli, zabavljeni svojim mislima. Onda me Battles upita:

— Živi li tko od tvoje obitelji u Novoj Engleskoj? Iz vremena revolucije tamo je ostao čuven čovjek prezimom Sackett. Mislim da je bio ranjen ili bolestan i proveo je zimu u kući svojih pradjedova, pomažući im protiv pljačkaša.

— Znam o kome govoriš... moj je pradjed sudjelovao u revoluciji. Borio se pod Gearbonom kod Saratoge, a kasnije je sudjelovao u pokoravanju Irokeza.

— Čini se da govorimo o istom čovjeku — kimne Battles, puneći lulu.

Prišao nam je Španjolac. — Dolje je sve mirno. Gori još jedna vatra.

Osedlali smo što smo tiše mogli i nalovari li na teretnog konja ono što nam je još preostalo od zaliha. Dok su ostali smještali Rocca u sedlo, otpuzao sam do mjesta gdje smo se namjeravali spustiti.

Zemlja je bila čvrsto nabijena i nije bilo slobodnog pijeska.

Jaruga je bila uska i nitko je ne bi ni primijetio, ali naš je položaj bio tako očajan da smo se hvatali za slamku. Naravno, nije bilo isključeno da su Apaši procijenili tu mogućnost i sada nas dolje čekaju, jer to je bio jedini put kojim smo se mogli spustiti određenom brzinom.

Prišli smo rubu, pomaknuvši neosedlane konje ispred sebe. Tampico Rocca bijaše u sedlu, a i John koji je pridržavao uzde moga i Španjolčeva konja.

Bilo je oko ponoći kada smo ispustili oglave neosedlanih konja i tiho uzjahali.

— Dobro — rekoh. — Hajdemo!

Pošli smo korakom i gojovo nečujno, usprkos noćnoj tišini; čulo se samo šuštanje kopita u pijesku i tiha škripa sedla. Suspregnuo sam dah, stežući držak revolvera. To će biti brz posao i na kratke udaljenosti, pa bi puška bila beskorisna.

Čeonj konji prešli su rub i počeli se spuštati, a mi odmah za njima. Kada

su prešli trećinu puta, počeli smo podvriskivati i svaki je ispalio po jedan hitac.

Izenađeni, poludivlji konji jurnuli su nizbrdicom, u trenutku došli do dna kanjona i sumanuto pojurili na sve strane, sudarajući se u mraku.

Bljesnu puška, netko kriknu, jedna se vatra zapali. Apaši su ipak predviđeli sličnu mogućnost i pripremili vatre za osvjetljavanje. Planule su kao posute barutom i začas je rumeni plamen osvjetljavao divlji prizor.

Duboko nagnut na vrat svog vranca jurnuo sam u noć, držeći revolver nisko i spreman za hitac. Vjetar mi je zbacio šešir na leđa dok su konji upali u apaški logor.

Lijevo sam čuo tutanj Roccova revolvera. Vidio sam divlje apaško lice koje je iskrsnulo iz tame, lizaj vatre iz revolvera i lice je opet nestalo. Jedan je konj njisnuo i ja sam čuo Battlesov uzvik kada se njegova životinja prevrnula preko glave. John je pao na noge i odmah nastavio trčati. Vidio sam kako je načas zastao, opalio dva metka u Indijance koji su pritrčavali, a zatim tutnuo revolver u korice i divlje pograbio grivu jednog od naših konja koji je protrčao mimo. Brzina konja podigla ga je u zrak, ali on se čvrsto držao i nekako našao na leđima jureće životinje.

Zapucalo je sa svih strana a onda smo već prošli kroz logor i galopirali prema izlazu kanjona.

Moj je vranac imao duži korak od ostalih, pa sam se ogledao i u svjetlu mjesečine ugledao Rocca; bio je odmah iza mene, ali vrlo je nesigurno sjedio u sedlu. I njemu je šešir pao na leđa i pridržavao ga je samo remenčićem.

Španjolac se nalazio zdesna... tako sam se bar nadao. Jahali smo ne smanjujući brzinu dok su neki od slobodnih konja jurili ispred nas a drugi s obiju strana. Oni prvi pronašli su neku bočnu stazu i krivudavim putem povelj sve ostale, pa i mene, prema visoravni. Ustao sam u sedlu i viknuo, ali nitko mi nije odgovorio. Naposljetku se nađoh na platou. Tu je bilo mnogo svjetlije. Zaustavio sam konja. Tu i tamo vidio sam i druge životinje, ali ni jedna nije nosila jahača.

Pojahao sam dalje, polako, nadajući se da će me ostali konji slijediti. Nisam se usudio zaustavljati. Ako su i drugi na životu, jahat će dalje.

Nije imalo smisla tragati za bilo kime. U mraku mogli bismo se promašiti na desetak metara, a svatko bi se ionako bojao prići nepoznatom jahaču zbog mogućnosti da ugleda lice Apaša.

Jahao sam kroz noć, mijenjajući brzinu da ne premorim konja. Napunio sam revolver i provjerio vinčesterku. Bio sam tako umoran da sam zadrijemao u sedlu.

Zaustavio sam životinju u prvom sivilu zore. Ustao sam u stremenu i ogledao se, ali nisam vidio ništa osim pustinje i neba. Potjerao sam umornog konja korakom dalje, prema sjeveru.

Oko podne sjahao sam i poveo ga da bi se odmorio. Nisam mogao znati kada ću zatrebat i svu brzinu koja se još mogla iz njega izvući.

Nije bilo tragova ni puteva... samo pustinja i tišina. Lešinar je plovio nebom, okrenuo se, vratio i u velikim krugovima letio iznad moje glave. Nije nas više napuštao, procijenivši vjerojatno kako tu ima izgleda da dođe do hrane.

Moja je čuturica opet bila probijena apaškim metkom i prazna. Dugo sam teturao i spoticao se, da bih naposljetku odustao i uspeo se u sedlo.

Naprijed, u plavetnilu nebosklona, mogao sam nazrijeti stijenu. Još dalje, očekivala su me brda. Iza i istočno od mene nije bilo ničega.

Voda... morao sam doći do vode za sebe i za konja. Pod pustinjским suncem bez vode nema duga života.

Visoravan je odjednom završila, a pod njom ugledah prostranstvo divljih, pustih brežuljaka. Daleko i malo udesno, činilo mi se da vidim krpicu zelene boje. Počeo sam se spuštati prema njoj i odmah naišao na tragove potkovanih kopita.

Ti mi otisci nisu bili nepoznati. Pripadali su konju kojeg je jahao Španjolac Murphy, snažnoj, životinji brdske pasmine, većoj od prosječnog mustanga i teškoj gotovo pet stotina kilograma. Skrenuo sam na trag i slijedio ga niz padinu. Došli smo do kamenog zida koji je zapravo bio završetak vi-

soravni i jahali uz njega dok nismo došli do otvora dovoljno širokog na prolaz konjanika. I tragovi su skrenuli onamo, a vranac je zagrabio brže kao da čezne za društvom. Sišli smo u dolinu blagom nizbrdicom. Nismo prešli ni desetak kilometara kada smo pred sobom ugledali sivog mustanga. Vranac je zastao, podigavši uši.

Izvukao sam vinčesterku brže no što biste mogli reći »hej« i spustio se na zemlju, pa polako prišao mustangu. Tiho sam mu govorio i on je samo malo ustuknuo u stranu, prepoznavši moj glas. Onda sam pogledao u smjeru u kom je i on gledao.

Malo postrance počinjao je gustiš. U njemu je stajao još jedan konj, pognute glave, a na njemu je sjedio jahač. I on je mirovao, rukama oslonjen na jabuku sedla, glave oborene baš kao i njegov konj. Kada sam pošao prema njemu, nije se na to obazirao.

Za to je postojao dobar razlog: Tampico Rocca bijaše mrtav.

I prije no što sam mu sasvim prišao vidio sam krv na njegovu kaputu, krv koja je potjecala od najmanje dviju rana. Međutim, živio je dovoljno dugo da bi jednu šaku zavezao o jabuku sedla a prste druge zario u omče lasa.

Kad Rocca jednom podigneš u sedlo, ništa ga više ne može skinuti.

XII

Moja mu blizina više nije bila potrebna, a ja sam bio sumnjičav. Ako su primijetili moj dolazak, bilo je sasvim nalik Apašima da ostave Rocca nedirnuto. Nisam imao volje upasti u takvu stupicu.

Skrenuo sam između nekih stijena i odande dobro promotrio okolinu poginulog prijatelja. Uglavnom sam obratio pažnju na konja, jer on je bio taj koji će me upozoriti na prisutnost Indijanaca. Povukao sam se još dublje među stijene, vodeći vranca, polako obišao Rocca i prišao mu s druge strane.

Uzde njegova konja bile su se zaplele u grmlje i ja ih nisam oslobodio.

Najprije sam odvezao njegove ruke i polako ga spustio na zemlju. Nisam imao alata kojim bih iskopao raku, pa sam ga pokrio hrpom kamenja. No, prije toga uzeo sam revolvere i pojas s municijom, da ne bih ništa ostavio Apašima, ako ga pronađu. A u čuturici bio je još gutljaj vode. U džepovima sam našao kratku olovku i nekoliko komadića papira. Netko mu je ispisao ime i prezime a on je kasnije vježbao, pokušavajući naučiti kako se mora potpisati. Nikada ga nisam vidio dok to čini, a vjerojatno ni bilo tko drugi... Rocco je bio vrlo ponosan čovjek.

Nije bilo ni pisma, ni adrese, ni bilo čega što bi ukazivalo na obitelj. Ali, postojala je djevojka o kojoj je govorio i zato sam uzeo sav novac... nekoliko dolara i nešto pesosa... da bih joj predao.

Sve je to bilo gotovo za ciglih dvadesetak minuta. Onda sam poveo Roccova konja i vratio se do vranca. Nastavio sam kroz mekani pljesak, koji se odmah zasipavao u otiske čizama i kopita, tako da ih nije bilo moguće prepoznati. Trajalo je to gotovo pola sata, a onda sam izjahao na otvoreno.

Sunce je zašlo i u pustinji je postalo hladno. Osjećao sam se ukočen od umora i hladnoće, pa sam neprekidno radio prstima da bi mi ostali gipki ako zatreba oružje. Prešao sam na Roccova konja i jahao dugo u noć. Nije bilo puta, ali ja sam morao naprijed u potrazi za vodom. Ono zeleno mjesto koje sam vidio s visoravni mora da je negdje u blizini.

Izenada vranac produži korak a Roccov se konj uznemiri.

Pred nama se otvorio uzak klanac. Zastao sam i oslušnuo, predosjećajući da se na drugom kraju nalazi voda. Pošao sam naprijed, suzdržavajući životinje, i iznenada se našao u maloj oazi zelenila.

Bilo je tu pokoje drvo među gustišem, a obronci koji su obrublivali dolinu bili su obrasli travom. Između stabala zaspala je površina vode. Čuo sam glasanje noćnih ptica. Konji su nestrpljivo vukli uzde, želeći naprijed. Otkočivši vinčesterku, polako sam ih vodio naprijed, spreman da zabijem ostruge u meso, bude li to potrebno.

Preda mnom se ispriješlo taman zid. Sjahao sam i otkrio ruševine nekad velike i jake zgrade, od koje je preostao samo popločen pod i jedan ugao-ni zid. Sve naokolo izrasla je visoka trava.

Najprije sam dopustio konjima da malo piju, a onda sam to uradio i ja, pa napunio čuturicu. Sve to vrijeme osluškivao sam, ne bih li čuo kakav neuobičajeni zvuk. Ali, koliko sam to mogao vidjeti, ovako u tami, uz vodu nije bilo tragova, ostataka vatre ili bilo čega što bi označavalo prisustvo čovjeka. Ovdje, možda, godinama nije bilo nikoga.

Konje sam privezao tako da su mogli slobodno pasti, a ja sam se smjestio u kut zida. Iako sam bio premoren, dugo nisam mogao zaspati. Međutim, kada se to naposljetku dogodilo, spavao sam sve dok me nije probudilo jutarnje sunce grijući me kroz bogatu krošnju. Napio sam se, napojio konje, osedlao ih i pripremio za odlazak. No, nisam odmah uzjahao. Najprije sam namjeravao istražiti okolinu.

Iza kuće u živoj stijeni bile su iskle-sane uske stube. Uspeo sam se i došao do udubine na vrhu stijene koja je, vjerojatno, nekada služila kao stražarnica.

Desetak minuta proučavao sam pustinju, ali ništa se nije micalo. Sišao sam, zapalio vatru i iz sedla izvukao malen paketić kave, kojega sam sačuvao za najveću nuždu. Ništa drugo nisam imao. Pronašao sam ostatak razbijenog glinenog lonca i u njemu zakuhao vodu. Na zaraštenoj gredici nekadašnjeg vrta pronasao sam nekoliko krumpira i ispekao ih. Onda sam se vratio na stijenu i još jednom razgledao okolicu.

Daleko prema sjeveru ugledao sam lešinara. Možda kruži oko uginule antilope, ali mogao bi biti i jedan od mojih prijatelja. A lešinari ne čekaju uvijek da čovjek umre.

* * *

Jahao sam prema sjeveru, a onda skrenuo na istok, pokušavajući pronaći bilc kakve tragove. Tko god bio preda mnom, morao je ostaviti neke otiske, a ja sam ih želio vidjeti da bih znao s kime imam posla.

Tell, rekao sam sam sebi, budi spreman. Vjerojatno jašeš u opasnost.

Vranac je trznuo uhom kao da pokazuje da se suglasio s mojim mislima. Kada je čovjek dugo sam, počinje prije ili kasnije razgovarati s konjem, a neke od tih životinja kao da sve razumiju.

Objahao sam velik krug s istočne strane, ali uzalud. Tek kada sam skrenuo bliže, ugledao sam otiske a zatim i konja. Konj je ležao mrtav, a bio je osedlan. Podigavši pušku odlučio sam riskirati:

— Španjolče! Gdje si?

Nekoliko velikih lešinara koji su sjedili na nekoj osušenoj grani, izgledali su vrlo nezadovoljni mojim dolaskom, a jedan je zalepetao krilima da bi me preplašio. Polako sam sišao, držeći kažiprst na otoncu vinčesterke. Sve je bilo mirno i tiho, baš onako kako treba biti. Polako sam obišao neko grmlje i tada ugledao najprije čizme sa velikim meksikanskim ostrugama, zatim sive hlače pokrivene kožnim štiznicima i tada košulju.

Španjolac je ležao licem prema zemlji, a torbe sa sedla povukao je preko bubrega. Znači, bio je živ kad je pao sa sedla. Znao je da lešinari najprije udaraju u bubrege i oči, pa je povukao torbe na leđa i okrenuo lice zemlji.

Odbacio sam bisage i okrenuo ga.

Cijela prednja strana bila je prekrivena sasušenom krvi koja je, čini se, dolazila od rane na ramenu. A negdje niže, u visini pojasa, mora da se nalazila još neka rana. Ali, Murphy je još disao.

Bili smo na otvorenom i nezaštićenom mjestu i ti su lešinari mogli privući i druge, ne samo mene. Mogao on to ili ne, morali smo dalje.

Nešto je promrmljao, pa sam mu pokušao dati na znanje tko je to uz njega:

— Sve je u redu, Španjolče. Još ćeš ti ljubiti onu djevojku u Tucsonu.

Nije bilo vremena za previjanje. Podigao sam ga na ruke i nekako podigao na Roccova konja. Onda sam zavezao njegove čizme u stremene, a ruke o jabuku. Što je bilo u torbama sedla ne znam, ali prebacio sam ih preko konja.

Španjolčev je konj bio mrtav. Sedlo sam ostavio, ali pušku ne. Čuturice nije bilo na vidiku.

Krenuli smo lakim galopom. Pustinja pred nama nije obećavala ništa dobra. Bilo je još dva do tri dana jahanja do granice, ali sigurni nećemo biti dok ne stignemo na ranč Petea Kitchena ili u neko granično naselje.

Upotrebljavajući svaki mogući trik da zametem tragove i podižem što manje prašine, jahao sam prema sjeveru, vodeći konja s ranjenikom. Lagani vjetrovi s vremenom će izgledati naše tragove, ali to neće biti dovoljno brzo.

Mnogo puta usporavao sam kretanje konja, pregledavao okolinu i tražio vodu. Ali, ispred nas nije bilo ničega a za nama kao da nitko nije dolazio. Bio sam kao opijen. Živio sam u svom malom svijetu koji se sastojao od sunca, njihanja konja, mirisa prašine i znoja i neprekidnog ogledavanja.

Ujahao sam u plitak jarak kada je olovo udarilo u jabuku mog sedla i ružno zavijajući odbilo se u stranu. Desno od mene odjeknu suh prasak puške. Zatjeravši ostruge u konjske slabine, jurnuo sam naprijed. Trojica Apaša izjure iz grmlja meni zdesna. Čekali su me u zasjedi, ali moj ulazak u jarugu nisu očekivali, pa su pucali prije vremena.

Okrenuvši se u sedlu, nanišanio sam što sam bolje mogao i opalio jednom... drugi... treći puta. Jedan je konj posrnuo i prebacio se preko glave.

Ispred mene pojavila su se još trojica. Malko sam skrenuo konja i jurio dalje, neprekidno pucajući. Iza mene, Španjolac se klatio u sedlu, poput vreće kukuruza, ali je nekako ostajao uspravan.

Prilazili su mi, a ja sam iznenada okrenuo vranca i pojurio na njih, pucajući iz vinčesterke jednom rukom, kao revolverom.

Iznenadna promjena smjera iznenadila ih je. Jedan je tako naglo okrenuo konja da ga je oborio na zemlju. Drugi se našao ravno ispred moje cijevi, pa sam samo pritisnuo otonac i prostrijelio ga kroz grudni. Sletio je u prašinu.

Tako smo se probili. Ubacivši vinčesterku u navlaku, povukao sam revol-

ver i počeo nišaniiti, dugo i pažljivo, sa željom da pogodim. Nešto me zadržavalo u rame, ali nisam imao vremena razmišljati o tome.

Moj prvi hitac je promašio drugi također. U času kad sam pritisnuo otponac jedan je Apaš skrenuo konja, da mimoide kaktus. Vidio sam kako se zgrčio u sedlu, zatim povio u stranu i otkasao natrag, jedva se držeći na konju.

Onda je negdje ispred nas prasnula puška i još jedan Indijanac poleti iz sedla. Pojahao sam naprijed, teško vjerujući da bi mi itko mogao pomoći ali Apaši su ipak odustali od potjere.

Na vrh oblišnja brežuljka izašao je John J. Battles... bez šešira, poderane košulje, krvav i prašnjav. Kada smo se približili, vinuo se u sedlo. Za sobom je vodio i našeg tovarnog konja.

— Sama me je pronašla — reče, pokazujući kobilu. — Vukla se kroz pustinju, dio tereta je izgubila, a drugo joj je visjelo pod trbuhom.

— Djeci ni traga?

— Ni traga. — Pogledao je Španjolca.

— Je li teško ranjen?

— Nisam stigao pregledati rane. Mislim da jest.

Krenuli smo naprijed, željno očekujući noć. Tada smo usporili konje i nešto kasnije sjahali i hodali uz njih.

— Što misliš, koliko je do granice?

— Stotinjak kilometara, možda manje.

Bili smo neizmjereno umorni. Mišići su se grčili, oči pekle kao da su pune pijeska. Nakon svakog koraka mislio sam da neću moći podići nogu, ali nastavljali smo uporni do besvijesti.

Naposljedku Battles posrne i padne na koljena. Ustao je vrlo teško i polako.

— Pojaši tog svog konja i idi — promrmlja. — Jaši ga dok ne padne onda ćeš još možda imati snage nastaviti dok ne stigneš na sigurno. Ovako nema nikakve nade.

Nisam odgovorio, samo sam se vukao dalje. Nekoliko puta sam posrnuo, a onda osjetih da vranac vuče naprijed. Htio je skrenuti prema istoku.

— Pojaši, Johne — rekao sam. — Možda smo naišli na nešto, ali budi spreman na pucanje jer ne znam što je posrijedi.

Našavši se u sedlu, dopustio sam vrancu neka ide kuda želi. S obzirom na stanje u kom se nalazio, krenuo je prilično brzo. Ostali su kaskali straga.

Uskoro smo osjetili svježinu, a onda su konji dokaskali u jarugu posred koje je gorjela malena vatra. Oko nje sjedilo je četiri ili pet Apaša, koji su jeli meso tek ubijena konja.

Ne znam tko je bio više iznenađen, ali Battles se prvi snašao i prostrijelio jednog od Indijanaca koji je upravo zagrizao u zalogaj mesa, a onda su ostali nestali u mraku, poput sjenki. Zabio sam ostruge u slabine vrancu koji je preskočio vatru, taman na vrijeme da vidim tamnu priliku Apaša koji je trčao kroz grmlje. Počeo sam pucati za njim, a onda me nešto udari porance, u glavu. Osjetio sam kako padam, prevrćem se, moja je čizma kliznula iz stremena.

Otkotrljao sam se u stranu. Pri padu moja je vinčesterka odletjela u grmlje. Posegnuh za revolverom, a onda se ukočim. Do mene je stajao jedan Apaš i prislonio mi poput britve oštar nož na grlo. Gledao me je ravno u oči, a ja sam mogao vidjeti gorući pogled, lice koje je odavalo snagu i volju, malen bijeli ožiljak.

Bio je to Kahtenny, Indijanac koga sam za vrijeme svog prvog sukoba s Apašima mogao ubiti ali mu poštediti život.

— Bolje da odmakneš tu oštricu — promrmljao sam — ili ćeš me povrijediti.

XIII

Stajao je kao isklesan od kamena, a oštrica je ležala na mom grlu. I dalje me gledao u oči, a ja sam gledao njega svjestan da jednim pomakom šake može svršiti sa mnom.

Polako, da ne bi pogrešno shvatio moje namjere, podigao sam ruku do njegova zapešća i polako odgurnuo nož.

— Dobar nož — rekoh. — Prava oštrica.

— Ti si hrabar čovjek. Ti si ratnik.

— Obojica smo ratnici. Više od toga ne trebamo znati jedan o drugome.

Ostali Apaši pojavljivali su se iz tame, a njihove crne oči sjale su od očekivanja. Mučenje hrabrog i otpornog zarobljenika zabava je koju nikad ne bi propustili.

Među njima prepoznao sam Toclanija. Služio je u vojsci pod Ememetom Crawfordom i bio jedan od njegovih izviđača. Toclani i ja jahali smo zajedno, dijelili hranu i borili se rame uz rame protiv drugih Apaša. Nisam, međutim, mogao znati hoće li mi to poznanstvo sada koristiti, jer se Toclani vratio među svoje, vjerojatno nezadovoljan bijelcima.

Nitko me nije pokušao zavezati, ali oduzeli su mi nož i revolvere. Udaljenost do konja bila je prevelika za pokušaj bijega, a moje su fizičke sposobnosti bile gotovo nikakve. Grlo mi je vapilo za gutljajem vode, a u želucu je krčilo od gladi. Miris pečenog mesa samo je pogoršao moje patnje.

U blizini se nalazilo mnogo više Indijanaca no što sam to u prvi čas ocijenio; začas ih se sakupilo oko dvanaestak.

Moja vinčesterka ležala je zajedno s revolverom na zemlji, ali do njih je bilo najmanje desetak metara. Kahtenny je stajao s druge strane vatre i govorio ostalima ali nisam mogao razumjeti o čemu. Ipak, raspravljali su dosta živo i ja sam pretpostavljao da je riječ o mojoj koži.

Onda su jeli, ali bar su trojica neprekidno pazila na mene. Zaključivši da se te noći ne ide dalje, legao sam na zemlju, i upotrijebivši šešir umjesto jastuka, zaspao.

Kada sam se probudio, dva ili tri sata kasnije, vatra se gotovo sasvim ugasila. Apaši su ležali unaokolo i spavali, a ja još nisam bio zavezan; to je bilo besmisleno, osim ako su se naučili pozabaviti kad pokušam bježati.

Žed me je gušila, a mlaka s vodom nalazila se na rubu logorišta. Ustao sam, ne trudeći se suviše da budem tih, i pošao do vode. Legao sam potrbuške i pio. Onda sam se vratio i opet ispružio na istom mjestu.

Dobro sam znao da najmanje četiri ili pet pari očiju prati svaki moj pokret i da bi me pograbili kad bih se

pokušao dočepati oružja i konja. Zato sam se opet ispružio, osjećajući se mnogo bolje s trbuhom punim vode.

Nisam spavao i malo poslije Kahtenny, koji je ležao uz mene, sjedne i počne motati cigaretu, brzo i spretno poput okorjelog kaubojka. Popuštao je do polovice i tek tada progovorio.

— Netko te želi mrtvoga.

— Mene? — Nasmijao sam se. — Mnogi to žele. Misliš li na svoje ratnike?

— Drugi. Bijeli čovjek.

— Bijelac želi da poginem? Odakle ti to?

— Uzeo je moju skvo. On kaže: kad ti mrtav, on je vrati meni. Ako donesem tvoje tijelo, dobijem skvo.

— I zašto to nisi uradio?

Kahtenny je bio radoznao:

— Zašto želi da te ubijemo? To je neka prijevara?

— Odakle ti sve to? Toclani ti je rekao?

Nije se iznenadio što poznajem Toclanija.

— Da, on. Moja skvo... ide, razgovara sa sestrom u San Carlosu. Ide brzo, noću, ali kada se vraćala oni su je ljudi uhvatili.

— Jesu li je povrijedili?

— Ne, Toclani kaže ne. — Pogledao me. — Ja sam se borio protiv Toclanija, ali on dobar čovjek. Moja skvo dobra žena. Toclani je postavio svoje Apaše, oni paze na logor.

— Tko su ti bijeli ljudi?

— Zovu se Hadden. Ima ih više. Toclani ih viđa. Zašto te hoće ubiti?

— Pucao sam na njih. Rocco... Poznaješ Tampico Rocca? Uvrijedili su ga pogrđnim imenima i htjeli ubiti. Borili smo se. Rocca i ja ubili smo jednoga ili dvojicu od njih.

Nije bio time zadovoljan.

— Toclani kaže ti dobar čovjek. Veliki ratnik.

Nisam znao što bih na to odgovorio, pa sam šutio. Ali, moj je mozak luđački radio. Nisam bio baš spretnan u planiranju, a da i jesam, ne vjerujem da bi mi to u ovom slučaju mnogo pomoglo. Za Kahtennyja bi bilo najjednostavnije da me ubije. Vjerojatno bi to i učinio nakon mučenja, tek toliko da vidi od kakva sam tkiva sazdan, ali sada je netko drugi želio moju smrt i

to ga je učinilo radoznalim i sumnjičavim.

Koliko sam ga shvatio, njegova se žena provukla u rezervat San Carlos da bi posjetila rodbinu. Na povratku su je uhvatili Haddenovi.

Nije bilo nimalo čudno da se divlji Apaši vrati u rezervat, malko tamo proboravi i opet ode. Vojska je uvijek nastojala da ih privoli na ulazak u rezervat, a često bi žene pošle prve da ispitaju prilike i opasnosti.

A sada... Kahtenny je želio dobiti natrag svoju skvo, ali cijeli ga je život učio borbi i sumnjičavosti pa nije vjerovao ni ponudi Haddenovih.

Sjedio je i polako pušio a ja sam nakraju rekao:

— Mislim da im ne možeš vjerovati.

Pogledao me:

— Ubit će je?

— To su loši ljudi. Ubili bi Rocca samo zato što je mješanac. Mislim da će ubiti tvoju ženu kad im doneseš moje tijelo... a i tebe... budu li mogli.

On je šutio, a ja sam gurnuo nekoliko grančica u vatru. Onda rekoh:

-- Daj mi moje oružje. Vratit ću ti tvoju skvo.

Dugo je šutio gledajući me, a onda naglo ustane i ode do druge vatre. Tamo je dugo poluglasno razgovarao s još nekoliko ratnika.

Kad se vratio i sjeo do mene, u pijesak, upita:

— Možeš li dovesti moju skvo?

— Kahtenny je ratnik. On zna što je ratna sreća. Mnogo toga se može dogoditi, ali obećajem... ako to bude moguće uraditi, ja ću je osloboditi. — Nakon nekog vremena dodao sam tiše: — Haddenovi nisu Apaši. Nisu kukavice, ali ne znaju ratovati kao Apaši. Dovedi ću je.

— Ona je dobra žena. Živi sa mnom već mnogo mjeseci.

— Znaš li gdje su?

— Odvest ćemo te onamo. Blizu je granice.

Moje neprilike nisu prestale, tek su započinjale. Kahtenny me može upotrijebiti u svoje svrhe i tada me naprosto ubiti. Doduše, Apaši znaju biti zahvalni, ali u njih se drugačije gleda na te stvari. Ako nisu iz njihova plemena, uvijek si opasan, a svaku je opasnost najbolje ukloniti zauvijek.

Nisam ništa znao o Battlesu ni Španjolcu. Prisluskiavao sam razgovor Indijanaca, ali nisu spomenuli moje drugove. Možda su se ipak probili.

U zoru su mi doveli vranca i ja sam ga osedlao. Međutim, kad sam krenuo prema svom oružju, zaustavili su me. Tolcani je uzeo moju pušku, a pojas s revolverom prebacio je preko ramena. Dopustili su da napunim čuturicu i onda smo pošli.

Iako se vranac malo odmorio i napojio, ipak je bio premoren od napora duga putovanja. Kada bih pokušao bijeg, brzo bi me dostigli a nisam se imao čime boriti.

Dugo smo putovali pod vrućim suncem, među kaktusima i kamenjem, a onda se Kahtenny iznenada zaustavio i pokazao prema istoku. Tamo se uzdizalo nisko brdo.

— Tamo čekaju. Kod mjesta nazvanog Bunar mrtvog čovjeka. Šestorica muškaraca i moja skvo. A oni hoće tebe.

Htjeli su me, ali mrtvog!

Na sreću, ni Kahtenny nije vjerovao Haddenovima, jer bih u protivnom slučaju već bio mrtav.

— Morat ćeš mi vratiti moje oružje — rekoh. — Ujašem li tamo goloruk, ubit će i mene i tvoju skvo. Mislim da mogu pobiti Haddenove, a tada ostali neće imati volje za borbu.

— Idi — reče Kahtenny — i dovedi moju skvo.

Pružio mi je vinčesterku i pojas s revolverom. Pregledao sam punjenja, osjećajući na sebi užarene poglede svakog pojedinog Apaša.

— Čekaj i pazi — rekoh. — Možda se neću vratiti s tvojom skvo.

Sjedio je na konju i šutio. A ja sam onda ispružio otvoren dlan:

— Posudi mi revolver. Trebat će mi još jedan.

Trebalo je vidjeti njegovo lice i oči. Najprije se ukočio, ali onda se polako opustio i pružio mi svoj revolver, veliki mornarički kolt kalibra 44, lijep komad. Gurnuo sam ga za pojas.

Tolcani je dojahao bliže.

— Idem s tobom.

— Ne, hvala. Ostanu ovdje. Ako me vide samoga, pustit će me dovoljno blizu da bi bolje uživali u mojoj smrti. Dodemo li dvojica odmah će pucati.

Potapšao sam vrat svog vranca i on je polako krenuo. Iza mene, Kahtenny ponovi:

— Dovedi mi moju skvo.

XIV

Haddenove sam pronašao vrlo lako. Bili su novajlije u ovom kraju i nisu znali u što su se upustili. Ako Kahtenny ne dobije natrag svoju skvo, nitko neće oдавde otići živ.

Slijedeći tanki trak dima, lako sam pronašao trag koji me je doveo do Bunara mrtvog čovjeka. U maloj dolini, među stijenama, nalazila se rupa promjera oko tri metra u kojoj je uvijek bilo vode. Jahao sam ravno, putem. Puška je ležala u navlaci, ali sam oslobodio kopču koja je držala revolver.

Nedaleko od vode pušila se mala vatra. Postrance je bilo vezano dvanaestak konja, a među stijenama možda je bilo još nekoliko.

Haddenovi su stajali ispred vatre, raširenih nogu, gledajući tko dolazi. Gore, na stijenama, sjedio je čovjek s vinčesterkom preko koljena. Još su dvojica stajala pokraj vatre. Šestoga nisam mogao pronaći.

Kahtennyjeva skvo bila je u blizini vode i ja sam mogao vidjeti da je mlada i zgodna.

A onda sam ugledao Dorset... nju i jednog od dječaka. Gdje su ostala djeca? Možda nisu izdržala tegebe putovanja, ili su već prešla granicu i bila na sigurnom?

Arch Hadden me je promatrao smijući se, ali u tom smijehu nije bilo prijateljstva.

— Gle, gle tko nam dolazi! Opasni Sackett, osobno.

— Imam za tebe poruku, Arch — rekoh položivši ruke na jabuku sedla, lijevu nogu odozgo. — Kahtenny je tamo napolju i on želi svoju skvo.

— Rekli smo mu da te pošalje mrtvog.

— Mora da je došlo do zabune. Još sam živ.

— Ali nećeš dugo — reče drugi Hadden divljim glasom.

— Čini mi se da vi, momci, nemate mnogo iskustva s Apašima. — Uzdahnuo sam. — Preporučam vam da poslušate moj savjet... važnije je od onoga što nas čini neprijateljima. Kahtenny je najopasniji neprijatelj na koga ste u životu naišli, a i najlukaviji. Sada ima uza se tucet Indijanaca, a drugi dolaze. Jediní način da oдавde ođete živi jest da odmah pustite tu skvo.

Onda je onaj na stijeni ustao i rekao:

— Mi smo se već borili protiv Indijanaca. A ova skvo će biti ukusan zalogajčić.

Sada sam znao kako stvari stoje. Govoreći, razmotrio sam okolinu i pokušavao se sjetiti kad sam posljednji puta vježbao povlačenje ljevicom.

— Ako znate što je za vas dobro — nastavio sam — pustit ćete skvo a i onu djevojku. Znate li što će se s vama dogoditi kada se sazna da ste napali bijelu djevojku.

— Ništa — ponovo progovori čovjek na stijeni. — Nitko to neće ni znati.

— Zaboravljaš na moje drugove — upozorio sam. — Oni možda već pričaju o tome...

— Ako misliš na Španjolca on će šutjeti — reče Arch. — Našli smo ga zavezanog na konju, pa smo ga ustrijelili. Skratili smo mu ruke. Ionako ne bi preživio.

Dorset se približila Indijanki i* ja sam znao da će uraditi ono što je u tom času najbolje. Vjerojatno ju je odvezivala.

Trebalo joj je vremena, pa sam odgodio obračun:

— U našem položaju glupo je svađati se. Pustite odmah Indijanku i možda ćemo imati vremena da se probijemo, pod borbom. No, moramo krenuti odmah, prije no što Kahtenny sakupi pedeset do šezdeset boraca.

— Ti još uvijek nisi shvatio — reče Wolf Hadden. — Upravo te namjeravamo ubiti, mornče.

Nasmijao sam se. Dok govore neće pucati...

— Mnogi upoznaju Apaše tek kada je prekasno. Poslušajte moj savjet i pustite je. Možda se Kahtenny okrene i odjaše s njom...

— Bojiš ga se?

Opet će onaj sa stijene. Bio je dosadan poput komarca.

— Možeš se u to okladiti. Vidio sam ih na djelu. Ako te...

Onda je netko viknuo:

— Arch, ona prokleta skvo...

Bila je slobodna i trčala je prema stijenama... vrlo brzo.

Čovjek iznad mene podigne vinčesterku, no ja povučem revolver ljevicom i opalim.

Moj ga je metak pogodio u času kada je pucao u ženu. Htio sam okrenuti cijev prema Wolfu, koji se zgričio čupajući oružje iz navlake.

Dorset nije gubila vrijeme već se bacila u noge najbližem muškarcu. Posrnuo je i pao licem na sitno, oštro kamenje.

Umjesto da posegne za revolverom čovjek do njega pokušao je uhvatiti Dorset. U tom času zapucao sam u Wolfa i podbo konja tako da je skočio na Archa.

Brzo je odskočio, ali mu je pod noge došao kamenčić. Teško je pao i revolver mu je izletio iz šake.

Okrenuo sam konja ponovo prema Wolfu, čiji mi je metak okrnio rame. Opet je zapeo kokot, kada ga je pogodio moj drugi metak i oborio na leđa. Ipak se nekako otkotrljao u stranu, izmakavši kopitima vranca.

Dorset se nekako dočepala revolvera. Opalila je u najbližeg čovjeka, a onda, vukući dijete, potrčala prema konjima.

Na vrhu stijena pojavio se jedan Apaš i počeo pucati po nama. Okrenuo sam konja i pojurio za Dorset.

Ona nije gubila vrijeme. Bacila je dijete u sedlo, istrgnula zavezanu uzdu i sama uzjahala na konja koji je već jurio.

Galopirali smo između nekih stijena i grmlja i iznenada se našli u pustinji. Iza nas odjekivala je pucnjava, a činilo mi se da negdje udesno čujem topot još jednog konja.

Tek nakon desetak kilometara, pošto sam se mnogo puta okretao i uvjario da nas nitko ne prati, skrenuli smo konje u visok gustiš i zastali. Najprije sam izvukao vinčesterku i provjerio je, a zatim napunio oba revolvera. Mogao sam se sjetiti da sam opa-

lio samo četiri ili pet metaka, ali u bubnjičima sam pronašao osam praznih čahura.

Tek sam tada prišao Dorset, koja je uza sebe stezala mlađeg Creedovog dječaka.

— Gdje su drugi? — upitao sam tiho.

— Pobjegli su. Harry je spretnan poput Apaša. Kad su nam ovi ljudi postavili zasjedu, uspio je pobjeći s drugima.

— Nadaймо se da je uspio.

U jednoj smo kamenitoj udubini pronašli vode. Bila je to posljedica iznenadnih, kratkotrajnih pustinjskih kiša. Ovdje je bilo već više raslinja i konji su usput čupkali travu dok samo se polaganije kretali.

Ovaj je dan bio možda najteži. Bio sam toliko umoran da mi je glava pucala od bola, a nekoliko sam puta zadrijemao u sedlu. Nismo razgovarali.

Oporavio sam se tek predveče. Spustao se sumrak kad sam zaustavio konja.

— Svjetlo. Možda neka vatra.

Dorset odmah reče:

— To nisu Indijanci.

— Ali, možda Haddenovi.

— Nakon što ste ih onako udesili?

Apaši su završili ono što ste vi počeli. Oborili su dvojicu, možda i trojicu.

— Da pokušamo? — promrmljao sam. — Bliže je no granica, a ona nas ionako ne štiti od Apaša; granica štiti njih, jer znaju da je američki vojnici ne smiju preći.

— Možemo se prikrasti — reče Dorset i okrene konja prema malenoj crvenoj točki.

Već iz daljine ocijenio sam da je posrijedi vojska. Vatra je bila velika... zapravo, bile su to tri vatre. Konjica, odred od četrdesetak ljudi.

Zaustavili smo konje i ja sam zavikao svojih hrapavim glasom:

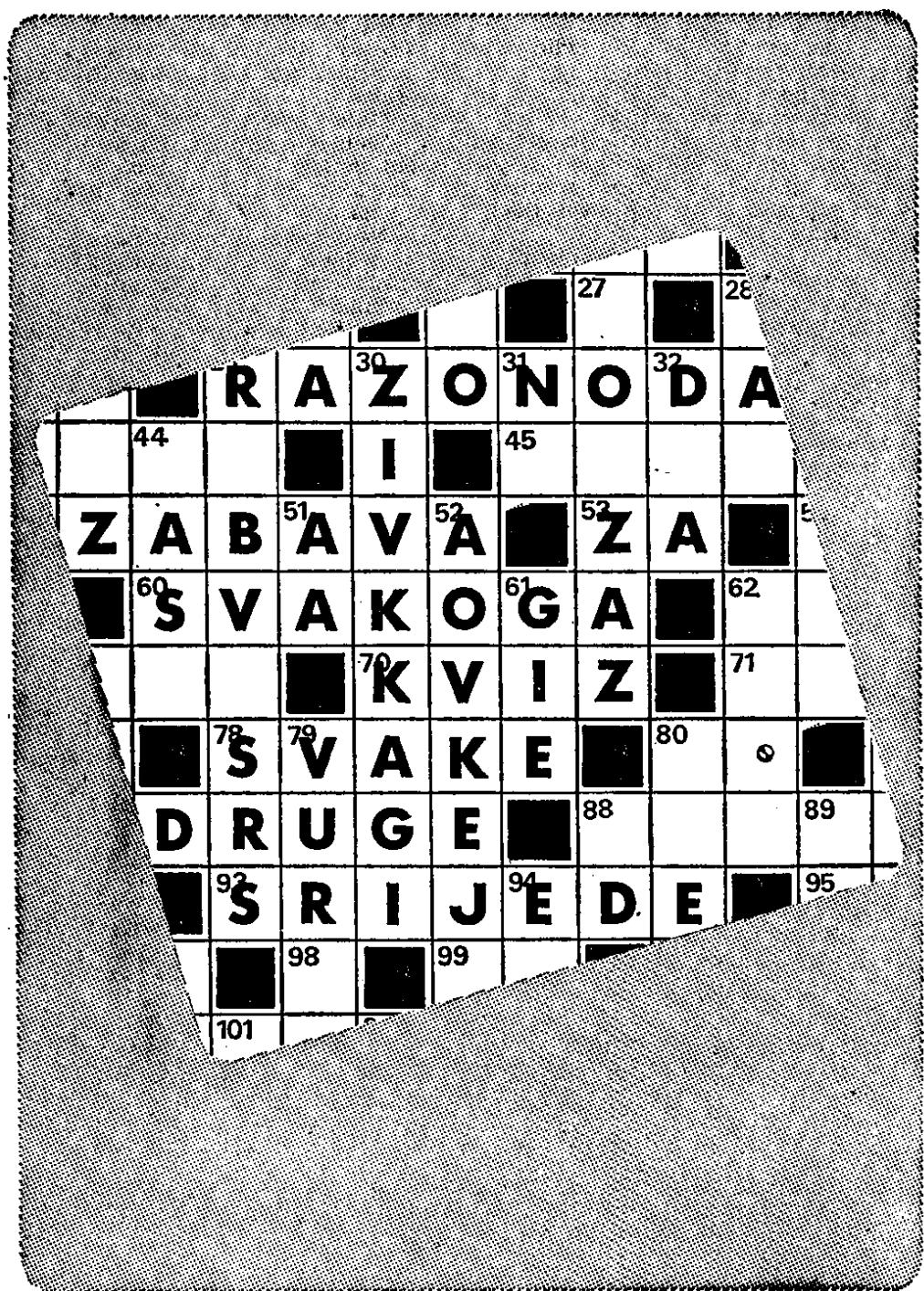
— Hej, logorište! Smijemo li prići? Ovdje su žena i dijete...

Tišina. Vjerojatno su nas pokušavali razaznati u polumraku.

— Dobro — reče netko. — Jašite ali polako.

Prepoznao sam glas kapetana Lewistona. Uz njega je bio i poručnik Davis.

Ugledavši djevojku, podigao je dva prsta do oboda šešira:

— Kako ste, gospodice? Bili smo zabrinuti za vas.

— Dobro, zahvaljujući gospodinu Sackettu.

— Kapetane, jeste li vidjeli troje djece... Harryja Brooka, jednog Creedovog dječaka i djevojčicu...

— Ovdje su, sve je u redu. Zato smo zapalili vatre, čekamo na vas.

Sjahali smo i kapetan je zapovijedio da nahrane naše konje.

— Sackett — reče onda — moram vas, na žalost obavijestiti da ste uhapšeni.

— Zbog prelaska granice? Kapetane, Laura Sackett mi je ispričala da su joj Apaši oteli sina.

— Ona, nema sina! — reče Davis oštro. — Sackett, to je prokleta laž...

— Poručnice! oštro reče kapetan.

— Kapetane — Davis se zarumenio — kažem vam da je ovaj čovjek...

— Tišina! Provjerite straže, poručnice, a ja ću reći gospodinu Sackettu sve što je potrebno.

Poručnik se okrenuo i udaljio.

— Oprostite mu, Sackett. Vrlo je mlad i mislim da ga je Laura Sackett općinila. Vjeruje da mora braniti njenu čast.

— Neka je brani, ali neka se drži dalje od mene, kapetane. Neću ga ubiti, jer je ovdje nov, ali ako dovrši rečenicu koju je započeo, ostat će bez nekoliko zubi.

— Neće. Zaboravljate da ste uhapšeni, Sackett.

Otišao sam do vatre i iz velikog lonca zagrabio kave.

— Dobro, kapetane. Možete li mi reći zbog čega?

— Zbog ubojstva. Ubojstva Billyja Higginsa.

— Što?! —

— Pronašli smo njegovo tijelo na putu za Yumu. Prostrijeljen je kroz glavu.

— A niste primijetili da je prije toga ranjen i da su ga Apaši nakitili strijelicama?

— Ali vi ste ga ubili.

— To je točno, jesam.

Oprezno, sa svim pojedinostima, jer se oko nas skupilo nekoliko ljudi, ispričao sam što se toga dana dogodilo. Priču sam završio riječima.

— Molio me neka ga ubijem. Da sam se našao na njegovu mjestu i ja bih čeznuo za metkom.

— Vjerojatno — polako reče Lewiston. — Sackett, je li istina da je obitelj Sackettovih godinama ratovala s Higginsovima? Da ste loviili i ubijali jedni druge?

— To je odavno završilo. U svakom slučaju, nisam se vraćao u rodni kraj otkako je rat završio. Što se tiče ovog Higginsa, nikada nisam ni pomislio da ga povežem s tom pričom.

— Ipak, Billy Higgins je mrtav, ubijen vašom kuglom. Upozoravam vas, Sackett, da se to proćulo i u Tucsonu vas ne očekuju sa simpatijama. Higgins je tamo imao prijatelje...

— Ali, kad vam kažem...

— Nemojte govoriti meni. Ispričajte to poroti.

Razišli su se, a ja sam ostao buljeći u vatru. Nakon svih opasnosti, nakon što sam se probio kroz Apaše i savladao Haddenove, hapse me zbog zločina koji to nije ali koji me može odvesti na vješala.

A samo je jedna osoba u Tucsonu mogla znati o tom davnom neprijateljstvu između Sackettovih i Higginsovih.

Laura Sackett...

XV

Prvi posjetilac u ćeliji u koju su me strpali bio je kapetan Lewiston. Poveo je i pisara.

— Sackett, želio bih da mi sve još jednom ispričate — reče. — Želim vam pomoći, ako mogu. Građani su podijeljeni: jedni bi htjeli da vas vide obješena zbog Billyja Higginsa, drugi vas predlažu za odlikovanje zato što ste spasili djecu.

Ispričao sam mu sve, ne ispuštajući pojedinosti razgovora s Laurom Sackett.

Nakon što ste otišli saznao sam da se razvela od vašeg brata i da su on i njen otac bili smrtni neprijatelji.

Biblioteka kriminalističkih romana

**Izlazi svakih 14 dana
(u ponedjeljak)
Cijena 7 dinara**

— Da sam bar to znao... Godinama nisam vidio nikoga od obitelji, ona je bila prva.

— Jučer sam razgovarao s njom i ona tvrdi da vam nikada nije dala povoda za odlazak u Meksiko. Tvrdi kako ste to uradili od straha da se ne otkrije vaš zločin nad Higginsom.

— Momci koji su jahali sa mnom bolje su procijenili kakav sam čovjek. Inače me ne bi slijedili.

— Bojim se da vam to neće pomoći. Zar nisu svi oni mrtvi?

— Rocca sam osobno zakopao, Španjolca su ubili Haddenovi... to su bar izjavili... a Battles je bio najneiskusniji i zacijelo se nije probio.

— Znači, nemate svjedoka?

— Nijednoga. Zapravo, oni to i nisu vidjeli. Higgins i ja bili smo sami...

Kapetan je postavio još mnogo pitanja i naposljetku otišao.

Spavao sam sve dok me ključar nije probudio.

— Jedna vas dama želi posjetiti.

— Dobro — rekoh, popravljajući košulju. Zacijelo Dorset, pomislih.

No, bila je Laura.

Okrenula se ključaru s upitom:

— Smijem li ostati nasamu sa svojim svastom?

Kad je čovjek otišao, uperila je u mene svoje velike plave oči:

— Nisam očekivala da ćeš se ikada vratiti — reče — ali sada sam zadovoljna da si uspio. Gledat ću svojim očima kako te vješaju.

— To baš nije jako rođački — rekoh, odlučan da joj ne pružim nikakva zadovoljstva.

— Žalim samo što Orrin nije ovdje da to gleda. I Tyrel... njega sam najviše mrzila.

— Zato što ga nisi uspjela zavarati? Ali, ženo, zašto ti je toliko stalo da ubiješ mene, kojega nikada prije nisi ni upoznala?

— Visjet ćeš! A jedino što želim to je da vidim lice tvog brata Orrina kada za to sazna.

— Možda ćeš ga vidjeti. On je dobar odvjetnik i pozvat ću ga da me brani.

To joj se nije svidjelo. Znala je za njegove sposobnosti i kako lako i brzo pridobija ljude na svoju stranu.

— Neće stići ovamo — rekla je oštro.

— Ako ga pozoveš, poslat ću Archa Haddena da ga ubije.

— Arch? Znači zato se i on našao u Meksiku? Pitao sam se kako je saznao gdje će me naći kad smo ti i ja tako čuvali tajnu mog odlaska.

— Da, ja sam ga poslala. I poslat ću ga da ubije Orrina, ako ga pozoveš.

— Znači, Arch je ovdje...

Iznenada mi je postalo tijesno u toj ćeliji i postao sam zahvalan da je prozor tako malen i tako visoko.

— Da, pošalji po Orrina — reče, a u njenom se pogledu otkrio trag nezdrave zluрадosti. — Voljela bih to...

Otišla je iznenada kako je došla, a ja sam odmah pozvao ključara.

— Možete li poslati poruku kapetanu Lewistonu? Moram ga odmah vidjeti.

— Dobro — reče čovjek i upita: — Jeste li doista ubili Higginsa?

— Jesam. — Ispričao sam sve iz početka.

— Ali, čuo sam da ste bili neprijatelji.

— Da smo bili neprijatelji, ne bi li osveta bila mnogo strašnija da sam ga ostavio Apašima?

— Čovječe, to je istina!

Onda je došla Dorset i donijela mi pokriven pladanj.

— Od vlasnice restorana »Shoo-Fly« — reče i izazovno podigne bradu. — Nemam novaca, inače bih to sama kupila...

— Kako sestrice? Gdje ste se smjestile?

— Kod Dana Creeda. Rekao je da će doći i srušiti zatvor, ako to želite.

— Ne, hvala. Možda sam lud, ali Sackettovi još nikada nisu bježali pred zakonom.

— o —

Dva dana nitko nije dolazio, a trećeg me posjetio Dan Creed. Ključar ga je poznao i pustio u zgradu; naime, posljednjom je dva dana zaključavao ulazna vrata, jer je šerif bio negdje izvan grada.

— Sackett, doturit ću vam oružje — reče Creed kad se ključar udaljio. — Spremaj se da vas objese. Raspravljaj i govorim s tim ljudima, ali nitko me ne sluša. Uvjereni su da vas branim samo zato što ste mi spasili djecu, a ne zato što bih vjerovao u vašu nevinost.

**Moda, kozmetika,
domaćinstvo**

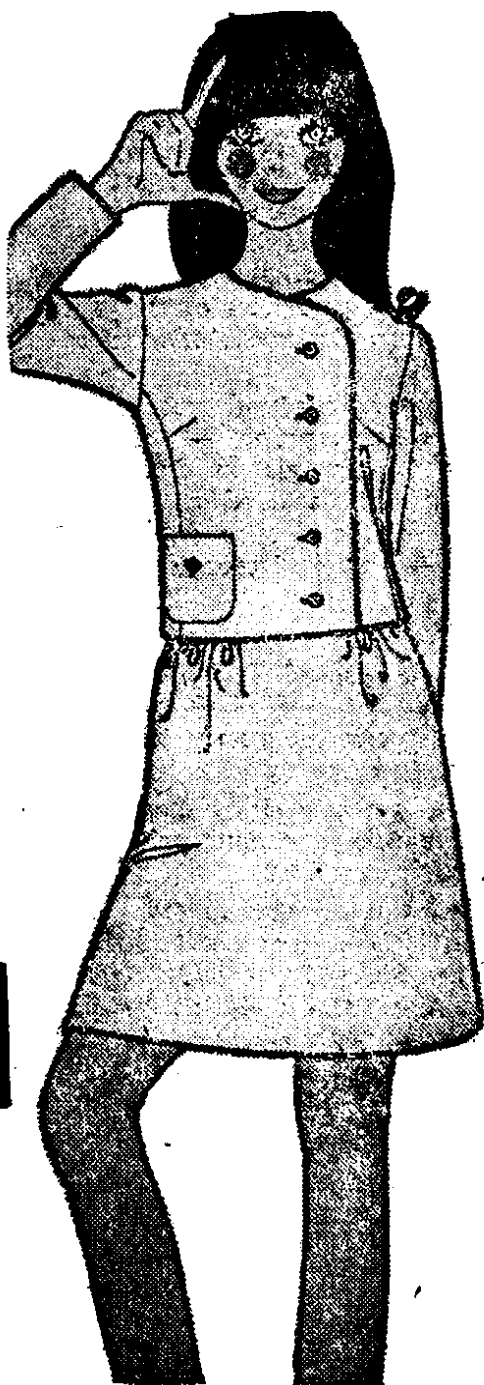
**Savjeti
liječnika i
psihologa**

**Novela, roman,
zanimljivo štivo**

**ukratko: SVE
ŠTO ZANIMA
SUVREMENU
ŽENU**

Svijet

**jugoslaven-
ska ženska
revija**

— Šte još govore?

— Da su se Indijanci povukli a vi ste tada iskoristili priliku i ubili Higginsa da biste izravnali stare račune.

Lewiston, koga sam držao prijateljem, nije više dolazio, šerif je bio odsutan iz grada, Orrin i Tyrel bili su predaleko da bi mi pomogli. Činilo se da sam doista stigao na kraj svog puta.

Kad je u pitanju linč, uvijek postoje određeni ljudi koji rado uzimaju zakon u svoje ruke. Mnogi su protiv, ali nemaju snage suprotstaviti se; samo jak i odlučan čovjek može to pokušati.

Mnogo sam puta do sada bio u životnoj opasnosti i očekivao smrt ali nikada od užeta.

Kad je zanoćilo, izvana začuh mrmrljanje ljutih glasova. Nisam znao hoće li poći i dalje od toga, ali nisam o tome želio razmišljati.

Stojeći pod zidom zatvora, netko reče:

— Ščepat ćemo te, Sackett, i objesiti.

Skočio sam na noge, izbezumljen od bijesa.

— Dođi i izvuci me, kukavice! — viknuo sam. — Prepoznat ću ti glas kada ga opet čujem. Samo izazivaj, pa ćeš dobiti što te ide!

Nisu odgovorili; po zvuku sam zaključio da su otišli.

Iznenada sam primijetio da više nisam umoran. Tri dana potpunog odmora, spavanja i normalne ishrane, vratili su mi snagu. Bio sam spreman. Pošao sam do rešetaka i pozvao ključara:

— Jim! — viknuo sam. — Dođi brzo, potreban si mi!

Nije bilo odgovora i ja sam opet pozvao.

Nije se javio, ali sam čuo neko došaptavanje.

Ključar je nestao, a oni su došli po mene.

— o —

Ljudi u Tucsonu vjerovali su zakonu i brinuli su da ga ojačaju, znajući da ih samo on može braniti od indijanske opasnosti. To su znali i ljudi koji su se okupili pred zatvorom. Pitanje je bilo hoće li građani čuti i stići na vrijeme da me spase od Higginsovih »prijatelja«.

Ogledao sam se. U ćeliji nije bilo ničega što je moglo poslužiti kao oružje, pa sam zbacio pokrivač sa željeznog kreveta. Okvir se sastojao od gvozdених cijevi. Nešto sam rastavio, drugo raskinuo silom i u mojim se rukama našla dva metra duga i teška cijev. Uzeo sam u šake i jedan kraći, poprečni komad i čekao.

Ljudi napolju bili su tihi, da bi prouzročili što manje buke. Bilo im je potrebno neko vrijeme da provale vrata, a onda su nagnuli unutra.

Cijela jedna stranica moje ćelije sastojala se od gvozdених rešetaka.

— Tražite, nekoga momci? — upitao sam nemirnim glasom. — Možda ste pogriješili adresu.

— Objesit ćemo te i osvetiti Billyja Higginsa.

— Sam je tražio da ga ubijem... svatko bi to uradio na mom mjestu.

Osjećao sam zadah viskija. Čuo sam zveket ključeva i znao da nema vremena za gubljenje.

— Upozoravam vas još jednom: odlazite i to brzo!

Bilo je mračno, nisu se usuđivali upaliti svijetljk. Uostalom, bilo ih je dvadeset i vjerovali su da će me lako dokrajčiti.

— Tko ovdje zapovijeda? — zarežao je jedan. — Otključajte ta vrata i završimo s tim.

Postoji vrijeme za razgovor i vrijeme za akciju. Ja ionako nisam suviše spretan za ono prvo. Obim sam rukama uhvatio dužu cijev i podigao je u visinu ramena. Kad sam čuo da pokušavaju ugurati ključ u bravu, svom sam snagom zabio cijev između rešetaka. Prostor ispred ćelije bio je uzak, ljudi su u njemu bili gusto nabijeni, i cijev je bila strašno oružje.

Čuo sam grozan zvuk slomljene kosti, zatim užasnut krik.

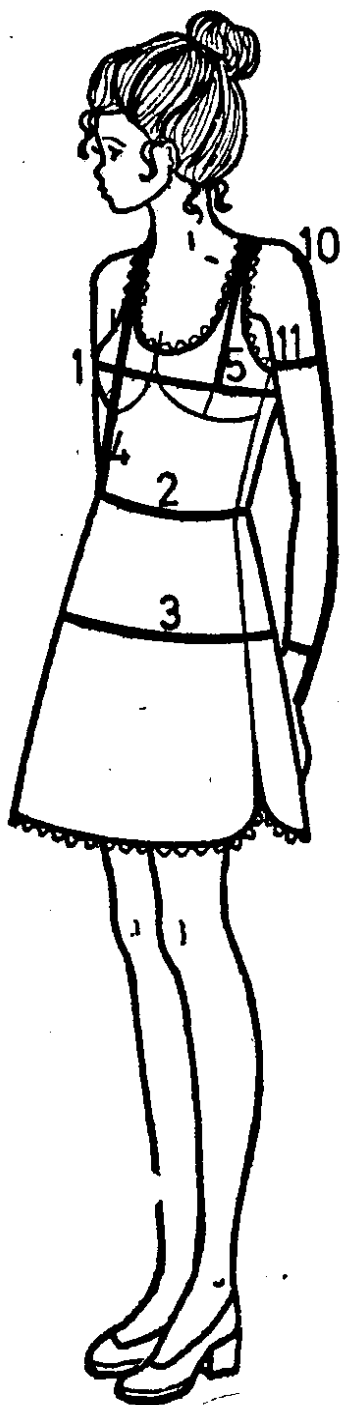
— Što je to? — uskliknu netko. — Što se dogodilo?

Povukao sam cijev, malo promijenio smjer i opet udario među njih. Još jedan krik.

— Natrag! Zaboga, pustite nas odavde!

Netko je zaur-lao:

— Što je to sada? Zar ste poludjeli? Izvucimo ga!

ZA SVAKU ŽENU

Ako se odlučite:

- da se odijevate onako kako sami želite
- da uštedite novac
- da budete elegantni

sve to, bez ičije pomoći i bez ikakvog predznanja omogućit će vam do sada i najbolja i u Evropi najtiražnija knjiga

KROJENJE I ŠIVANJE

knjigu su napisali najpoznatiji njemački stručnjaci a izdala je poznata ženska revija »NEUE MODE« iz Hamburga.

Kupon narudžbe za knjigu

»KROJENJE I ŠIVANJE«

Naručujem pouzecom — poštom knjigu »Krojenje i šivanje« po cijeni od 70,00 dinara i troškovima poštarine.

Ime i prezime naručioca:

Mjesto stanovanja (poštanski broj):

.....

Ulica i broj:

Kupon narudžbe slati na adresu: Vjesnikova Press Agencija, 41000 Zagreb, Ljubice Gerovac 1.

Udario sam u smjeru odakle je došao glas i izmamio još jedan krik. Onda netko nadglasa opću buku:

— Napolje! Napolje!

Ljudi su se gurali i borili u uskom prolazu. Spustio sam cijev u visinu gležnja i nekoliko ih je popadalo. Netko je povukao revolver i naslijepo opalio kroz rešetke. Kugla me je promašila bar za metar. Plamen iz cijevi osvijetlio je načas okoliš, pa sam opet udario gdje je bilo najgušće. Onda sam čuo samo brze korake i uskoro je bilo sve pusto; samo je netko ležao pred mojom ćelijom i stenjao.

— Što si zaslužio, to si i dobio rekao sam mirno.

— Pomozi mi. Zaboga, pomози!

— Kako? Zar ne znaš da sam zaključan? Samo ti lijepo ispuži napolje za svojim zločinačkim prijateljima.

Čovjek je počeo puzati, neprekidno stenjući. Odložio sam cijev. Ako opet dođu, pucat će. Ali, nisam očekivao da će se vratiti.

S ulice su do mene doprli ljutiti glasovi i netko je ušao u šerifov ured. Zapaljena je šibica, zatim i svjetiljka.

Ugledao sam Ouryja, jednog od uglednijih građana Tucsona. Drugi su ulazili za njim.

— Što se ovdje događa?

Jedan je čovjek nepomično ležao na podu, a krvavi je trag pokazivao kuda se onaj drugi odvuкао. Pred mojom ćelijom ležao je revolver i smotak užeta.

— Imao sam posjetioce — rekoh mirno — koji su me namjeravali objesiti. Mislio sam da to nije u redu... bar u Tucsonu mogli bi mi osigurati kakvo-takvo suđenje... i zato sam ih otpratio.

— Zao mi je, mladiću — reče Oury mrko. — To je bila družba pijanica i probisvijeta a ne građani Tucsona.

— I ja tako mislim. No, gospodine Oury, da li biste htjeli postati u »Shoo-Fly« po hranu i kavu. Od ovih uzbuđenja prilično sam ogladnio.

— Uradit ću nešto bolje — reče i okrene se. — Jim, daj ovamo ključeve. Odvest ću ovog mladog čovjeka na večeru.

Ušao je liječnik i pozabavio se čovjekom koji je ležao u nesvijesti.

— Tri slomljena rebra i ozlijeđena pluća — reče.

— Ne mogu reći da ga žalim — rekoh bijesno. — Poigrava se tuđim životom, pa mora biti spreman da sam nastrada.

— To i ja mislim — odriješito će Oury. — Dodite, gospodine Sackett, moj ste gost.

— Hvala, Ali, upozoravam vas da sam strašna izjelica.

Kad smo ušli, »Shoo-Fly« je bio gotovo prazan, ali se začas ispunio ljudima tako da su se mnogi nagurali između stolova. Jedan od Ouryjevih pratilaca donio mi je vinčesterku i pojas s revolverom.

— Pripažite, ako namjeravate ostati u gradu. Imate mnogo neprijatelja.

— Ostajem — rekao sam glasno — dok se sve to ne razjasni. Ubio sam dobrog čovjeka, s kojim sam se upravo bio sprijateljio. Da nisam, živio bi još nekoliko sati... ranjen, na suncu, sa zapaljenim strelicama u tijelu. Da to nisam uradio, uvijek bih si predbacivao. Bio je izdržljiv, dugo bi ga mučili.

— I ja bih molio za metak — reče netko.

Pred mene je stiglo jelo i ja sam se pozabavio njime, prepuštajući razgovor uzbuđenim građanima. Želio sam da se krivica skine s mojih pleća, a tada ću poći u Novi Meksiko i pridružiti se Tyleru. Tucson nije bio za mene.

Maloprije pridružio nam se i liječnik.

— Vi ste gadan protivnik, to vam moram priznati — reče mrko me gledajući. — Opasno je stjerati vas u kut. Teško ste ranili četvoricu. Jednom je razbijena lična kost, razderan obraz i izbijeno devet zubi. Drugom je rasječeno rame, trećeg ste gotovo skalpirali u dužini od desetak centimetara. Onaj koga smo našli u zatvoru ima probijena pluća i pitanje je hoće li preživjeti. Još šestorica ili sedmorica lakše su ozlijeđeni.

— Branio sam svoj život.

Ljudi su zagrajali kad je ušao kapetan Lewiston u pratnji Toclanija, apaškog izviđača. Kapetan je zastao, opazio me i onda prišao stolu.

**SVAKIH
14
DANA**

BIBLIOTEKA
IZABRANIH
STRIPOVA

**Garth
Corrigan
John Havoc
Rip Kirby
Kerry Drake**

— Sackett — reče — Toclani je razgovarao s Kahtennyjem. Potvrdili su vašu priču. Kahtenny i još nekoliko Apaša ispričali su nam što se dogodilo kada su napali vas i Higginsa.

— Govorio si s Kahtennyjem? — upitao sam Toclanija.

— I on — reče, pokazavši kapetana. — Zajedno smo ujahali u apaški logor.

— Čovječe — rekoh Lewistonu — stavili ste život na kocku!

— Nije išlo drugačije. Jedini svjedoci koji su zaista znali što se dogodilo bili su Apaši. Nisam vjerovao da ću uspjeti, ali Toclani je pomogao. Kahtenny ima za vas samo pohvale, Sackett. Kaže da ste hrabar i jak čovjek i vrstan ratnik.

— Žena mu se vratila?

— Da i on vam zahvaljuje. — Lewiston me pogleda. — Znete li da će možda ući u rezervat? Zbog svega što se dogodilo misli da je bolje živjeti u miru s bijelcima.

— Nadam se. On je vrlo hrabar i pаметan čovjek.

I, tako je sve završilo. Ostao sam i dalje u gradu, čekajući šerifa da bi slučaj dokraja razjasnio. Ljudi su me prijazno pozdravljali, dočekivali i zahvaljivali što sam spasio djecu.

Lauru nisam nijednom vidio... možda je otputovala iz grada. Ili još nešto smjera i čeka pogodnu priliku?

Neprekidno sam mislio o Dorset, ali bio sam uvjeren da siromah poput mene nema prava udvarati djevojci za udaju.

Našao sam privremeni posao, sudjelujući u gonjenu manjeg stada do Sulphur Springsa. Kada sam se vratio bio je u gradu i šerif. Saslušavši što se dogodilo, ispričao se zbog hapšenja i postali smo dobri prijatelji.

Onda sam čuo da je Pete Kitchen pronašao zlato na svom zemljištu i da traži dobrog istraživača. Javio sam mu se i bio je vrlo zadovoljan mojom ponudom. Opskrbio me namirnicama i dodao nekoliko stotina metaka kalibra 44.

— Kakve si sreće, Tell, zacijelo ćeš opet naletjeti na neke Apaše.

Čuvši to, gotovo sam odustao. Međutim, Kitchen je već objašnjavao gdje bih trebao usredotočiti potragu. I tako sam odjahao u brda Pajaritos.

Prilično sam lako pronašao mjesto o kome je govorio. On je sam započeo kopati i našao tragove zlata, ali nije znao kako nastaviti.

U gustom grmlju pripremio sam logor a onda sam uzeo pijuk i lopatu i pošao do njegova iskopa. Na meni je bilo da provjerim ima li tu dovoljno zlata da se započne ozbiljnim poslom.

Punih nekoliko sati samo sam razgledavao okolicu, pokušavajući odrediti gdje se zemlja tijekom desetljeća, možda i stoljeća, zarušila i zatrpala još čvrste slojeve. Jer zlato, znao sam, naći ću samo u žilama kvarca... naravno, ako ga uopće ima.

Odredivši mjesto koje mi se činilo najbolje, počeo sam kopati. Potrajalo je to tri dana i usput sam pronašao pokoji komad rude, tu i tamo protkan zlatom. Ništa značajno, ali dovoljno da čovjek nastavi. Trećeg dana uvečer, učinilo mi se da sam dovoljno iskopao i da na temelju tih radova Kitchen može registrirati nalazište. Odlučio sam samo još nekoliko puta udariti pijukom i tada sam naišao na »džep«.

Pokazao se kraj jedne stijene kvarca, koja je nakon dva sata otkopavanja bila velika poput okomito položajnog glasovira. A bio je to samo vrh ogromnog bloka koji je počivao pod zemljom. Rudača je bila vrlo bogata i ono što sam odlomio i mogao ponijeti na tovarnom konju, sadržavalo je vrijednost od dvije tisuće dolara.

Znao sam da će Pete biti vrlo zadovoljan. Napunio sam vreće i pričvršćivao ih na konja kada me iznenadi podrugljiv glas:

— Ovaj će nam se izlet, čini se, vrlo isplatiti.

Okrenuo sam se i ugledao četiri konjanika. U sredini Laura Sackett, uz nju Arch Hadden, revolveraš Johnny Wheeler i jedan od onih koji su bili s Haddenovima kod Bunara mrtvog čovjeka.

Došli su čak ovamo samo s namjerom da me ubiju i, nedvojbeno, htjeli su pri tome malo uživati. Ali ja nisam namjeravao otežati. Ne oklijevajući ni trenutka, povukao sam revolver i počeo pucati.

Prvi metak pogodio je Johnnija Wheelera točno posred grudi, u času

kad je potegao revolver. Drugi metak namijenio sam Archu, ali sam promašio; preplašen pucnjem, njegov se konj trgnuo u stranu i tako ga spasio. Arch mu je zabio ostruge u slabine i odjurio među drveće.

Laurin konj se propeo i zbacio je na zemlju, a treći je čovjek podbo konja i odjurio, nekud u stranu. Zbunjen, okrenuo sam se na peti i ugledao nekoliko Apaša koji su se vrtoglavo približavali između stabala. Jedan od njih bio je Kahtenny.

Bacio sam se u rupu, koju sam iskopao u posljednja tri dana; ali bio sam dovoljno priseban da prije uhvatim uzde svojih konja. Apaši su pojurili lijevo i desno, ne obraćajući pažnju na mene i Lauru.

Zatutnjale su puške Apaša i ja sam vidio kako se zaprašilo iz prsluka jednog od bjegunaca. Pao je, skočio na noge pucajući i tada se srušio opet pogođen.

Onda su uhvatili Archa Haddena.

Približili su mu se, pokušao ih je odbiti, ali onda su na njega nabacili omče i srušili ga na zemlju.

Nisam čekao da vidim što će s njime uraditi. Znao sam što ga čeka i nisam bio nimalo radoznao. Brzo sam napunio revolver i prišao Johnnyju Wheeleru. Bio je mrtav.

Laura je ustala i mi smo se našli oči u oči. Nikada još nisam vidio toliko mržnje u nečijem pogledu.

— Jadno, zar ne? — upitao sam. — Sackettovi su vas razočarali, gospodo? Nijedan nije bio dovoljno pristojan da umre, kako biste vi malko ublažili svoj jad.

— Namjeravaš me ubiti?

— Ne, iako bi to samo poljepšalo ovaj svijet. Ne, uzjahat ću i naprosto otići.

— Ostavit ćeš me ovdje? — Glas joj je bio ispunjen nevjericom.

— Ima tamo konja... uzjaši i idi.

Sjeo sam u sedlo, ali pri tome sam pazio da je uvijek držim na oku. Ona reče:

— Što ako se Indijanci vrate?

— Nesretnici — rekoh. — Nadam se da neće zbog njih. Nisu oni loši. Imaju dovoljno briga i bez tebe. Ipak... možda će te dati kojoj od svojih skvo da te nauči dobrom ponašanju.

Podbo sam konja i odjurio. Kad sam se okrenuo, vidio sam kako pokušava uzjahati, ali se konj plašio njene sukne i neprekidno izmicao.

To je bilo posljednji put da sam vidio Lauru koja je nekada bila Sackett i Orrinova supruga.

Pete je bio silno zadovoljan mojim nalazom i ponudio mi udio ako nastavim s istraživanjima. Bila je to dobra vijest, a za mene je značila samo jedno: sada sam mogao posjetiti Dorset.

Zavolio sam tu djevojku. Bila je lijepa, živahna i hrabra.

Da, moram posjetiti Dorset.

KRAJ

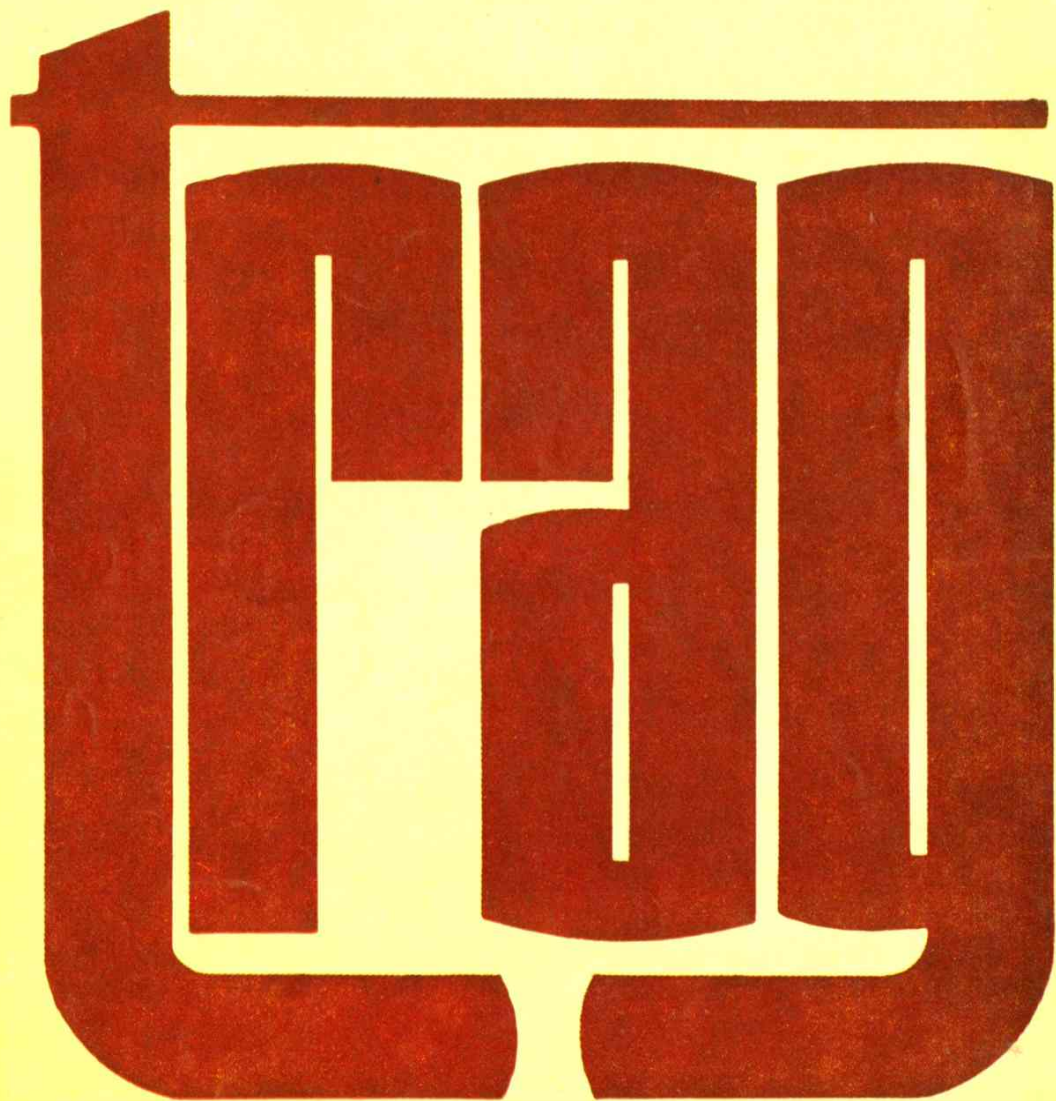
DOSAD IZAŠLI ROMANI NOVE SERIJE »LASO«

86. William O'Connor: DVOBOJ S PRIJATELJEM
87. Al Cody: NA STRANI INDIJANACA
88. Jim Sheridan: NAMAMI VUKOVE U ZAMKU
89. H. S. Sharon: SMRTI U SUSRET
90. H. S. Sharon: ĐAVOLJI RANČ
91. Clay Hunter: USAMLJENIK S RIO BRAVA
92. Robert Ullman: MOHIKANINA DRUŽBA
93. H. S. Sharon: LOV NA DOLAR
94. Robert Ullman: ŠANSA ZA BENA
95. Shepard Rifkin: PUT KINGA FISHERA
96. L. L'Amour: DOLINA MIRA
97. H. Haton: KONJANICI IZ PAKLA
98. B. Arthur: DVA REVOLVERA
99. Dudley Dean: TVRD ORAH
100. D. B. Newton: POVRATAK OSVETNIKA
101. H. S. Sharon: OSVETA BUNTOVNIKA
102. H. S. Sharon: PLJACKA U LOS ALAMOSU
103. J. T. Edson: ČOVJEK KALIBRA 44
104. Matt Chisholm: POBJEDA MCALLISTEROVIH
105. Lee Martin: ZLODUH SANTA RITA
106. Robert Ullman: KOLORADO KID
107. Bill Fargo: OTMJENI PLJACKAŠI
108. Matt Chisholm: CRNI KAUBOI
109. Frederick H. Christian: DOUSNIK
110. U. H. Wilken: GROBAR JOE
111. Louis L'Amour: OPASAN PUT
112. G. F. Unger: UNAJMLJENI REVOLVERAŠ
113. Frederick H. Christian: SUDDEN U ŠKRIPCU
114. Lee Floren: REVOLVERI IMAJU RIJEČ
115. F. G. Unger: UMRIJETI ZA VIRGINIJU
116. Matt Chisholm: KRVAVA OKLADA
117. Marshall Grover: TREĆA PLJACKA
118. J. T. Edson: VRIJEME OBRACUNA
119. U. H. Wilken: NA ZMIJSKOJ RIJECI
120. J. H. Edson: U SUSRET BORBI
121. Matt Chisholm: TRAGOVI BARUTA
122. Scott F. Scott: NESTALA KOČIJA
123. Louis L'Amour: NEUSTRAŠIVI BORAC
124. H. S. Sharon: TVRDOGLAVI ŠERIF
125. Jonny Pegg: BEZIMENI BORAC
126. L. L. Foreman: GRINGO
127. G. F. Unger: KILRAINOVA BORBA
128. Frederick H. Christian: SUDDEN ISTRAZITELJ
129. Mat Chisholm: MCALLISTER U POGIBELJI
130. Louis L'Amour: OBRACUN KOD ŽUTOG BRDA
131. G. F. Unger: TRAG VODI U PAKAO
133. Louis L'Amour: USAMLJENI

U PRIPREMI:

134. G. F. Unger: BIJEG IZ STUPICE

KOD VAŠEG PRODAVAČA NOVINA

**BIBLIOTEKA KRIMINALISTIČKIH
ROMANA**